

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ
СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«СУМСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА»

Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2022 рік

Суми 2021

Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2022 рік / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; упоряд. О. К. Линник. – Суми, 2021. – 86 с.

*Відповідальна
за випуск*

Фролова Т. І., директор

*Матеріал
підготувала*

Линник О. К., головний бібліограф
відділу краєзнавчої літератури та бібліографії

*Редакторська
група:*

Абакарова О. Б.
Малиш О. М.
Малус Н. А.
Макаренко Г. В.
Марченко А. І.
Фесенко Н. В.

*Комп'ютерний
набір*

Линник О. К.

*Відгуки та пропозиції просимо надсилати
за адресою:*

40000, м. Суми
вул. Героїв Сумщини, 10
Обласна універсальна наукова бібліотека

700-232

sumylib@ukr.net

<http://www.ounb.sumy.ua>

Передмова

«Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на ... рік» є традиційним виданням бібліотеки, початок якому покладено у 60-х роках ХХ століття.

«Календар ... на 2022 рік» стане у пригоді працівникам бібліотек, клубів, музеїв, засобів масової інформації, екскурсоводам, викладачам, громадським діячам, краєзнавцям області у плануванні краєзнавчої роботи на наступний рік і відзначенні ювілейних дат нашого краю.

Видання містить хронологічний перелік основних знаменних і пам'ятних дат області на 2022 рік.

До окремих дат, позначених зірочками, подаються авторські статті, написані для цього випуску спеціалістами: кандидатом філологічних наук, доцентом О. Р. Єременко, кандидатом педагогічних наук, доцентом, заслуженим працівником культури України Д. В. Будянським, заслуженим працівником культури України Л. А. Покидченко, заслуженим журналістом О. В. Вертілем, мистецтвознавцями Є. І. Кочерженко і Н. С. Юрченко, письменником П. А. Нестеренком, краєзнавцем О. О. Десятниченком.

Вміщено також републікації.

Бібліографію, яка додається до ювілейних статей, слід доповнювати новою поточною інформацією. Також стануть у пригоді і календарі: «Знаменні і пам'ятні дати Сумщини на 2017 рік», «Знаменні і пам'ятні дати Сумщини на 2012 рік».

Відбір літератури закінчено в червні 2021 року.

Свої доповнення і зауваження просимо надсилати до відділу краєзнавчої літератури і бібліографії Сумської ОУНБ.

Умовні скорочення

АН – Академія наук
АТО – антитерористична операція
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
ІСОМ – Комітет міжнародної ради музеїв
МІМ – Московський історичний музей
НАН України – Національна академія наук України
НВМС – Національна всеукраїнська музична спілка (з 1998 р.)
НДІ – науково-дослідний інститут
НСАУ – Національна спілка архітекторів України
НСЖУ – Національна спілка журналістів України (з 1999 р.)
НСКУ – Національна спілка краєзнавців України (з 2008 р.)
НСМНМУ – Національна спілка майстрів народного мистецтва України (з 1998 р.)
НСПУ – Національна спілка письменників України (з 1997 р.)
НСХУ – Національна спілка художників України (з 1998 р.)
ОУНБ – Обласна універсальна наукова бібліотека
ПАТ «СМНВО» – публічне акціонерне товариство «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання»
РВВС – районний відділ внутрішніх справ
РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РФ – Російська Федерація
СДПУ ім. А. С. Макаренка – Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка
СЖ СРСР – Спілка журналістів СРСР
СМНМУ – Спілка майстрів народного мистецтва України
СНАУ – Сумський національний аграрний університет
СП СРСР – Спілка письменників СРСР
СПУ – Спілка письменників України
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СумДУ – Сумський державний університет
СХУ – Спілка художників України
УГА – Українська господарська академія
УНР – Українська народна республіка
УПА – Українська повстанська армія

- **30 років створення Сумського обласного осередку Національної Спілки майстрів народного мистецтва України (1992).**
- **90 років заснування Середино-Будської газети «Знамя труда» (1932).**
- 1 **75 років від дня народження Валентина Миколайовича Вандишева (1947–2017), доктора філософських наук, професора, уродженця м. Стрий Львівської області. З 1977 року жив і працював у м. Суми.**
- 3 **80 років від дня народження Івана Даниловича Низового (1942–2011), поета, письменника, журналіста, члена НСПУ, лауреата премії ім. Б. Горбатова, Всеукраїнських літературно-мистецьких премій ім. О. Гірника та братів Лепких, М. Чернявського, уродженця с. Марківка Білопільського (нині Сумського) району.**
- 6 **85 років від дня народження Василя Пилиповича Єрмоленка (1937–2015), художника декоративно-ужиткового мистецтва, кераміста, графіка, члена НСХУ, заслуженого художника України, уродженця с. Липняжка Добровеличківського району Кіровоградської області. Жив і працював у м. Суми.**
- 7 **150 років від дня народження Дмитра Дмитровича Плетньова (1872–1941), врача-терапевта, доктора медичних і доктора біологічних наук, професора, одного із основоположників вітчизняної кардіології, заслуженого діяча науки РРФСР, уродженця с. Московський Бобрик Лебединського (нині Сумського) району.**
- 6 **90 років від дня народження Івана Сергійовича Маслова (схиархімандрита Іоанна) (1932–1991), магістра богослов'я, Глинського старця, уродженця с. Потапівка Глухівського (нині Шосткинського) району.**
- 11 **80 років від дня народження Марії Петрівни Кулішенко (1942), педагога, поетеси, члена НСЖУ, уродженки с. Михайлівка Лебединського (нині Сумського) району.**
- 15 **85 років від дня народження Володимира Григоровича Морданя (1937–2017), поета, гумориста, журналіста, члена НСПУ, лауреата Всеукраїнської літературної премії ім. О. Олеся, уродженця с. Новосільське Лебединського (нині Сумського) району.**
- 21 **80 років від дня народження Володимира Петровича Серебрякова (1942–2020), заслуженого працівника культури України, художнього керівника Сумської обласної філармонії (1981–2002), уродженця м. Кам'янка Черкаської області.**
- 28 **85 років від дня народження Юрія Михайловича Александрочкина (1937–2008), художника театру, живописця, члена НСХУ, лауреата Сумської обласної комсомольської премії ім. П. Рудя (нині Сумська обласна літературно-краєзнавчо-мистецька премія), уродженця м. Волгоград (Росія). Жив і працював у м. Суми з 1964 року.**
- 28* **100 років від дня народження Івана Хомича Дерев'янка (1922–1996), хірурга, заслуженого лікаря України, народного лікаря СРСР, завідувача хірургічного відділення Сумської обласної лікарні (1970–1992), уродженця с. Стецьківка Сумського району.**
- 29 **150 років від дня народження Антона Яковича Шабленка (1872–1930), першого українського поета-робітника, уродженця м. Суми.**

Лютий

- 1 75 років від дня народження **Галини Олександрівни Михайличенко** (1947–2011), художниці театру, майстра декоративного мистецтва, члена НСХУ, уродженки м. Новосибірськ (РФ). Жила і працювала в м. Суми.
- 1 75 років від дня народження **Олександра Ігоровича Рибчинського** (1947–2014), актора, заслуженого артиста України; актора (з 1969 року), художнього керівника і режисера-постановника (з 2006 року) Сумського театру драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна (нині Сумський національний академічний театр драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна), лауреата премії ім. М. Кропивницького.
- 7 95 років від дня народження **Володимира Петровича Куца** (1927–1975), видатного спортсмена, легкоатлета, заслуженого майстра спорту СРСР, заслуженого тренера СРСР, дворазового олімпійського чемпіона, уродженця с. Олексине Тростянецького (нині Охтирського) району.
- 9 55 років від дня народження **Ніни Олександрівни Кібрик** (1967), художниці, організатора міжнародного фестивалю мистецтв «Золоте латаття» у м. Путивль, голови Путивльського земляцтва у Москві, члена вченої ради Путивльського історико-культурного заповідника, уродженки м. Москва (РФ).
- 15 90 років від дня народження **Анатолія Аврамовича Івченка** (1932–2001), скульптора, члена НСХУ, лауреата Сумської обласної комсомольської премії ім. П. Рудя (нині Сумська обласна літературно-краєзнавчо-мистецька премія), уродженця м. Костянтинівка Донецької області. З 1960 р. проживав у м. Суми.
- 16 75 років від дня народження **Галини Володимирівни Ареф'євої** (1947), заслуженого працівника культури України, директора Сумського художнього музею ім. Н. Х. Онацького (1979–2016), уродженки м. Уральськ Казахської РСР.
- 17 275 років від дня народження **Олексія Пилиповича Надаржинського** (1747–1799), майора у відставці, сенатора, поміщика, власника тростянецьких земель, благодійника.
- 19 75 років від дня народження **Федора Григоровича Турченка** (1947), історика, доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, громадського діяча, завідувача кафедри новітньої історії Запорізького національного університету, уродженця с. Тимофіївка Краснопільського району (нині с. Осоївка Сумського району).
- 19 85 років від дня народження **Анатолія Миколайовича Семенюти** (1937–1978), талановитого поета, перекладача, уродженця с. Битиця Сумського району.
- 23 50 років від дня народження **Віталія Івановича Маслянки** (1972–2016), учасника АТО, старшого сержанта, почесного громадянина м. Суми, уродженця с. Піщане Сумського району (за ін. даними – м. Кокчетав Казахської РСР).
- 23 90 років заснування Краснопільської газети «**Перемога**» (1932).
- 26 70 років від дня народження **Анатолія Миколайовича Угнівенка** (1952), доктора сільськогосподарських наук, професора, завідувача кафедрою Київського національного університету біоресурсів і природокористування України, уродженця с. Кошари Конотопського району.

- 28 **80 років від дня народження Юрія Йосиповича Назаренка** (1942), поета, члена НСПУ, лауреата Всеукраїнських літературних премій ім. О. Олеся та ім. Ярослава Дорошенка, «Тріумф-пера», почесного громадянина м. Білопілья, уродженця м. Білопілья (нині Сумського району).

Березень

- 2 **160 років від дня народження Івана Григоровича Савченка** (1862–1932), медика в галузі патології і імунології, мікробіолога, уродженця Роменського повіту Полтавської губернії, нині Роменського району Сумської області.
- 4* **100 років від дня народження Микити Коцюби** (літературний псевдонім Івана Марковича Яновського) (1922–1981), письменника, сатирика, байкаря, педагога, заслуженого вчителя УРСР, уродженця с. Стадниці Оратівського району на Вінничині. З 1947 р. жив і працював в с. Реутинці Кролевецького (нині Конотопського) району.
- 12* **100 років від дня народження Віри Степанівни Юрченко** (1922–1991), графіка, декоратора, автора графічної серії «По Шевченківських місцях на Сумщині», ініціатора створення Товариства сумських художників (початок 1950 року), уродженки м. Грозний (РФ).
- 17 **70 років від дня народження Віктора Романовича Єфіменка** (1952–2017), живописця, народного художника України, члена НСХУ, голови Сумської обласної організації СХУ (1987–1989), уродженця м. Донецьк. Жив і працював у м. Суми.
- 20 **70 років від дня народження Генрі Миколайовича Ягодкіна** (1952), заслуженого художника України, доцента, члена НСХУ, уродженця м. Тростянець (нині Охтирського району).
- 21 **110 років від дня народження Василя Федоровича Анісова** (1912–1974), літературознавця, шевченкознавця, уродженця с. Павлівка Білопільського (нині Сумського) району.
- 24 **90 років заснування Липоводолинської суспільно-політичної газети «Наш край»** (1932).
- 25 **275 років від дня народження Олександра Андрійовича Безбородька** (1747–1799), бунчукового товариша, члена Генерального суду, наказного полковника Ніжинського козацького полку, полковника Київського козацького полку Війська Запорозького, державного діяча Російської імперії, дипломата, уродженця м. Глухів (нині Шосткинського району).
- 28 **85 років від дня народження Олександра Онисимовича Скоромця** (1937), невролога, доктора медичних наук, академіка РАН (Російської академії наук), заслуженого діяча науки РФ, уродженця с. Анастасівка Роменського району.
- 29 **70 років від дня народження Олександра Дмитровича Педяша** (1952–2006), поета, члена НСПУ, лауреата Сумської обласної комсомольської премії ім. П. Рудя (нині Сумська обласна літературно-краєзнавчо-мистецька премія), уродженця м. Пирятин Полтавської області. Жив і працював у м. Суми, м. Путивль.

Квітень

- 2 75-років від дня народження Ігоря Миколайовича Скворцова (1947–2021), історика, краєзнавця, наукового співробітника Сумського обласного краєзнавчого музею (1974–2007), уродженця м. Чарджоу, нині Туркменабад (Туркменія).
- 3 95 років від дня народження **Надії Павлівни Грибань** (1927), художниці, майстра розпису тканин, заслуженого художника України, члена НСХУ, уродженки с. Чапліївка Шосткинського району.
- 4 120 років від дня народження **Олександри Парфенівни Сулими-Блохин** (літ. псевдоним Іванна Чорнобривець) (1902–1990), української діаспорної поетеси, прозаїка, мовознавця, літературознавця, громадського діяча, уродженки м. Охтирка.
- 9 130 років від дня народження **Сергія Яковича Алімова** (1892–1948), поета-пісняра, письменника, уродженця с. Боромля Тростянецького (нині Охтирського) району.
- 14 85 років від дня народження **Анатолія Максимовича Лісного** (1937), вчителя, краєзнавця, журналіста, літератора, уродженця смт Терни Недригайлівського (нині Роменського) району.
- 14 135 років від дня народження **Івана Петровича Кавалерідзе** (1887–1978), скульптора, кінорежисера, драматурга, народного артиста УРСР, члена СХУ, уродженця с. Новопетрівка Роменського району.
- 20 75 років від дня народження **Лариси Якимівни Заїки** (1947–2020), архівіста, заслуженого працівника культури України, директора Державного архіву Сумської області (1991–2003), уродженки м. Суми.
- 21 95 років від дня народження **Вазгена Христофоровича Балаяна** (1927), журналіста, письменника, громадського діяча, члена НСЖУ, уродженця с. Чартар, Нагірний Карабах (Вірменія). Мешкає в м. Суми з 1958 року.
- 22 90 років від дня народження **Костянтина Борисовича Кульомзи** (1932–1992), народного цілителя, уродженця м. Лебедин (нині Сумського району).

Травень

- * 230 років заснування **Паліцинської (Попівської) академії** – літературно-мистецького і просвітницького гуртка, заснованого О. Паліциним в с. Попівка Сумського повіту Харківської губернії, нині у складі с. Залізняк Сумського району (1792).
- 1 60 років від дня народження **Анатолія Анатолійовича Мироненка** (1962), поета, художника, голови літературно-мистецького об'єднання «Звенигора» у м. Глухів, члена Спілок письменників України, Росії та Білорусі, багаторазового лауреата міжнародних, всеукраїнських, всеросійських та білоруських літературних і художніх премій, уродженця м. Стаханов Луганської області, мешканця м. Глухів (нині Шосткинського району).
- 1 85 років від дня народження **Віктора Микитовича Грами** (1937–2020), ентомолога, кандидата біологічних наук, доцента Харківської державної академії культури (1979–2001) і Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва, бібліографа, поета, уродженця с. Марківка Білопільського (нині Сумського) району.

- 5 **120** років від дня народження **Ірини Іванівни Воликівської** (справж. – Підопригора) (1902–1979), співачки, народної артистки України, уродженки с. Засулля, тепер у складі м. Ромни.
- 6 **120** років від дня народження **Олександри Аврамівни Деревської** (1902–1959), матері-героїні, яка виховала 48 дітей-сиріт різних національностей в м. Ромни, уродженки м. Грозний Чечено-Інгушетії.
- 9 **60** років від дня народження **Миколи Семеновича Гриценка** (1962), поета, прозаїка, журналіста, члена НСПУ та НСЖУ, громадського діяча, лауреата Всеукраїнських літературних премій ім. Л. Глібова та О. Олеся, міжнародних літературних премій ім. І. Кошелівця і Г. Сковороди «Сад божественних пісень», заслуженого діяча мистецтв України, президента благодійної організації «Фонд сприяння ініціативам газети «День», уродженця с. Тимченки Недригайлівського (нині Роменського) району.
- 14 **55** років від дня народження **Ігоря Едуардовича Лисого** (1967), краєзнавця, журналіста, поета, педагога, члена НСЖУ та обласного літературного об'єднання, лауреата кількох літературних та літературно-музичних конкурсів, уродженця с. Підлипне Конотопського району.
- 15 **110** років від дня народження **Василя Сергійовича Литвинова** (1912–1968), художника, живописця, члена Спілки художників СРСР, уродженця м. Конотоп.
- 18 **55** років від дня народження **Валентини Попелюшки** (Жук-Бурлака Валентина Іванівна) (1967), поетеси, прозаїка, громадського діяча, члена Всеукраїнської творчої спілки «Конгрес літераторів України», лауреата міжнародного літературного конкурсу творів для дітей та юнацтва «Корнійчуковська премія», уродженки с. Басівка Роменського району.
- 18 **65** років від дня народження **Михайла Васильовича Мельника** (1957), актора, режисера, сценариста, музиканта, народного артиста України, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, премії ім. Леся Курбаса, почесного громадянина м. Дніпро, засновника, художнього керівника, режисера і актора Театру одного актора «Крик», уродженця с. Беєве-Комуна Липоводолинського району (нині с. Мельникове Роменського району).
- 29 **120** років від дня народження **Григорія Володимировича Воловика** (1902–1967), режисера, заслуженого артиста України, уродженця м. Конотоп.

Червень

- 3 **30** років від дня народження **Ігоря Юрійовича Завального** (1992–2014), учасника АТО, старшого солдата, почесного громадянина м. Суми, уродженця с. Симонівка Сумського району.
- 5* **85** років від дня народження **Євгенії Іванівни Кочерженко** (1937), мистецтвознавця, майстрині з традиційної вишивки, члена НСМНМУ, завідувачки відділу декоративного мистецтва Сумського обласного художнього музею (нині Сумський обласний художній музей ім. Н. Х. Онацького) (1976–1993), засновника і голови Сумського обласного осередку НСМНМУ (1992–2002), уродженки с. Северинівка Сумського району.

- 8 **50** років від дня народження **Володимира Володимировича Берелета** (1972–2014), актора, заслуженого артиста України, артиста Сумського обласного театру драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна (нині Сумський національний академічний театр драми і музичної комедії ім. М. С. Щепкіна), уродженця м. Суми.
- 19 **65** років від дня народження **Сергія Павловича Скляра** (1957), художника, майстра різьблення по дереву, літератора, члена НСМНМУ, уродженця с. Бугрувате Охтирського району.
- 22 **90** років від дня народження **Нонни Василівни Гурської** (1932–2012), акторки, народної артистки України, уродженки м. Ромни.
- 22 **125** років від дня народження **Олександра Івановича Сиротенка** (1897–1975), художника, педагога, професора, уродженця м. Ворожба Білопільського (нині Сумського) району.
- 24 **65** років від дня народження **Володимира Борисовича Бикова** (1957), архітектора, заслуженого архітектора України, двічі лауреата Державної премії України в галузі архітектури, уродженця м. Алчевськ Луганської області.
- 25 **75** років від дня народження **Василя Григоровича Кременя** (1947), вченого, державного, політичного та громадського діяча, доктора філософських наук, професора, академіка, міністра освіти і науки України (1999–2005), заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата міжнародної премії ім. Г. С. Сковороди, Державної премії України в галузі науки і техніки, Державної премії України в галузі освіти, премій НАН України ім. М. Костомарова та ім. П. Тронька, почесного громадянина Кролевецького району, уродженця с. Любитове Кролевецького (нині Конотопського) району.
- 26 **75** років від дня народження **Ірини Тихонівни Павленко** (1947–2020), мистецтвознавця, старшого наукового співробітника Сумського художнього музею ім. Н. Х. Онацького (1973–2020), члена НСХУ та ICOM, уродженки м. Суми.
- 30 **70** років від дня народження **Миколи Івановича Лаврика** (1952), державного діяча, заслуженого працівника промисловості України, почесного громадянина м. Ромни, уродженця с. Коровинці Недригайлівського (нині Роменського) району.

Липень

- 7 **80** років від дня масового розстрілу гітлерівськими карателями мирних жителів с. **Нова Слобода** Путивльського (нині Конотопського) району (1942).
- 7 **95** років від дня народження **Григорія Івановича Гавриленка** (1927–1984), художника, живописця, графіка, ілюстратора, авангардиста, шістдесятника, члена НСХУ, уродженця с. Холопкове Глухівського району (нині с. Перемога Шосткинського району).
- 7 **95** років від дня народження **Івана Гавриловича Удода** (1927–2010), поета-байкаря, члена НСЖУ, фотографа, уродженця с. Дмитрівка Буринського (нині Конотопського) району.
- 10 **75** років від дня народження **Юрія Степановича Кобилякова** (1947–2013), архітектора, заслуженого архітектора України, члена НСАУ, лауреата премії Ради Міністрів СРСР у галузі архітектури і містобудування, головного

архітектора м. Суми (1990–2000), уродженця м. Ворожба Білопільського (нині Сумського) району.

- 10 **85 років від дня народження Петра Олександровича Лобаса** (1937–2018), літературознавця, театрознавця, кандидата філологічних наук, професора, уродженця с. Дунаєць Глухівського (нині Шосткинського) району.
- 15 Вшанування **Охтирської чудотворної ікони Божої Матері** в м. Охтирка.
- 16 **85 років від дня народження Ади Миколаївни Роговцевої** (1937), акторки театру і кіно, народної артистки України, народної артистки СРСР, Героя України, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка (нині Національна премія України ім. Т. Г. Шевченка), премій ім. О. Довженка та ім. М. Островського, почесного громадянина міст Києва і Глухова, уродженки м. Глухів (нині Шосткинського району).
- 16 **230 років від дня народження Олександра Федоровича Брігена** (1792–1859), полковника, учасника декабристського руху, письменника, уродженця м. Санкт-Петербург (РФ), пов'язаного з Сумщиною.
- 20* **100 років від дня народження Анатолія Давидовича Воропая** (1922–1986), поета-гумориста, журналіста, члена НСЖУ, уродженця с. Череватівка Білопільського (нині Сумського) району.
- 21 **140 років від дня народження Давида Давидовича Бурлюка** (1882–1967), художника-футуриста, поета, теоретика мистецтва, літературного і художнього критика, видавця, уродженця х. Семиротівщина (Семиротівка) поблизу с. Рябушки Лебединського (нині Сумського) району.
- 22 **120 років від дня народження Івана Семеновича Іванченка** (1902–1987), поета, бандуриста, члена СПУ, уродженця м. Кролевець (нині Конотопського району).
- 23 **75 років від дня народження Олександра Володимировича Масика** (1947), художника, члена НСХУ, уродженця м. Конотоп.
- 23 **85 років тому на Роменщині видобуто першу нафту Лівобережної України** (1937).
- 25 **65 років від дня народження Людмили Анатоліївни Покидченко** (1957), архівіста, краєзнавця, співробітника ДАСО (1983–2013), заслуженого працівника культури України, лауреата премії ім. В. Веретеннікова в галузі архівознавства (2002, 2003), уродженки м. Суми.
- 26 **95 років від дня народження Федора Гнатовича Коровая** (1927–1989), домриста, педагога, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця м. Суми.

Серпень

- **25 років створення Сумського фахового коледжу мистецтв і культури ім. Д. С. Бортнянського** (1997).
- 8 **85 років від дня народження Павла Михайловича Ковтуна** (1937–2014), художника, живописця, члена НСХУ, уродженця с. Сидорівка Великомихайлівського району Курської області (РФ). Жив і працював у м. Суми.
- 9 **170 років від дня народження Варвари Миколаївни Ханенко** (уроджена Терещенко) (1852–1922), колекціонерки, меценатки, засновниці сучасного Національного художнього музею України, доньки Ніколи Терещенка, уродженки м. Глухів (нині Шосткинського району).

- 10 **285** років від дня народження **Антоня Павловича Лосенка** (1737–1773), художника, педагога, культурного діяча, професора, академіка Петербурзької Академії мистецтв, уродженця м. Глухів (нині Шосткинського району).
- 11 **70** років від дня народження **Олександра Миколайовича Лисенка** (1952), живописця, дизайнера, заслуженого художника України, члена Спілки дизайнерів України, лауреата муніципальної премії ім. Г. С. Сковороди, уродженця с. Сваркове Глухівського (нині Шосткинського) району.
- 13 **55** років від дня народження **Олександра Олександровича Кириченка** (1967), спортсмена (велотрек), олімпійського чемпіона, заслуженого майстра спорту СРСР, чемпіона світу та бронзового призера, срібного призера Кубка світу, неодноразового переможця і призера Кубка СРСР, Європи, Спартакіади народів СРСР, уродженця м. Суми.
- 15 **100** років від дня народження **Леоніда Матвійовича Тюльпи** (1922–1994), архітектора, заслуженого архітектора України, уродженця м. Глухів (нині Шосткинського району).
- 16 **80** років від дня народження **Григорія Федоровича Фастівця** (1942), журналіста, літератора, члена НСЖУ та НСПУ, редактора Буринської районної газети (1977–1988), лауреата премії ім. М. Теницького, уродженця х. Фастівці Буриківської сільської ради Буринського (нині Конотопського) району.
- 18 **55** років від дня народження **Ігоря Вікторовича Смоленського** (1967), майстра з декоративної обробки шкіри, члена НСМНМУ, лауреата Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії, уродженця м. Суми.
- 19 **75** років від дня народження **Михайла Васильовича Шевченка** (1947), поета, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата літературних премій П. Артеменка, П. Усенка, В. Сосюри, І. Нечуя-Левицького, ім. М. Островського, міжнародної премії ім. Г. Сковороди, Всеукраїнської літературної премії ім. О. Олеся, члена НСПУ, почесного громадянина Кролевеччини, уродженця с. Обтове Кролевецького (нині Конотопського) району.
- 20 **85** років від дня народження **Катерини Іванівни Квітчастої** (1937–2010), поетеси, композитора, уродженки с. Грунь Охтирського району.
- 20 **75** років від дня народження **Олександри Іванівни Трегубової** (1947), живописця, графіка, члена НСХУ, лауреата Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії, уродженки м. Стерлітамак, республіка Башкортостан (РФ).
- 25 **55** років початку **тролейбусного руху** в м. Суми (1967).
- 29 **120** років від дня народження **Олександра Івановича Кузьоми** (1902–1971), вченого-селекціонера, рибовода, уродженця м. Ромни.
- 30 **150** років від дня народження **Івана Івановича Мірного** (1872–1937), державного, громадського і політичного діяча доби УНР, уродженця с. Самотоївка Краснопільського (нині Сумського) району.

Вересень

- 5 **50** років відкриття широкоформатного кінопалацу «**Дружба**» в м. Суми (1972).
- 5* **70** років від дня народження **Василя Миколайовича Деркача** (1952), хормейстера, поета, композитора, керівника Старосільського народного хору (1979–2001, 2013 – до теперішнього часу), начальника управління культури

- Сумської державної адміністрації (2005–2010), заслуженого працівника культури України, члена Всеукраїнської музичної спілки, лауреата Всесоюзного фестивалю народної творчості, уродженця с. Веселка Житомирської області. З 1975 р. живе і працює в м. Суми.
- 7 **85 років від дня народження Володимира Юхимовича Голубченка** (1937–2018), краєзнавця, журналіста, педагога, члена НСЖУ, уродженця с. Локня Сумського району.
- 7 **100 років від дня народження Олександра Івановича Губаря** (1922–2003), критика, літературознавця, професора, заслуженого працівника культури Автономної Республіки Крим, члена СП СРСР, лауреата премії ім. С. Руданського, уродженця с. Ярошівка Роменського району.
- 18 **110 років від дня народження Федора Кириловича Глуха** (1912–1984), юриста, державного діяча, міністра юстиції УРСР (1953–1957), Голови Верховного Суду УРСР (1957–1963), прокурора УРСР (1963–1983), уродженця с. Беєве Липоводолинського (нині Роменського) району.
- 19* **80 років від дня народження Василя Івановича Будянського** (1942–2018), актора, майстра художнього слова, заслуженого артиста України, доцента, лауреата Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії ім. П. Рудя (нині Сумська обласна літературно-краєзнавчо-мистецька премія), уродженця с. Черняків Харківської області. Жив і працював у м. Суми.
- 21 **70 років від дня народження Миколи Миколайовича Матвійчука** (1952), письменника, журналіста, педагога, відмінника освіти України, члена НСЖУ, лауреата відзнаки газети «Конотопський край» «Срібне перо», лауреата премії ім. О. Лазаревського, уродженця м. Конотоп.
- 21 **110 років від дня народження Павла Андрійовича Стефарова** (1912–2000), публіциста, письменника-натураліста, журналіста, Почесного члена Українського товариства охорони природи, відмінника охорони природи України, уродженця Смоленської області (РФ). Прожив у м. Суми майже 60 років.
- 22 **Собор Глинських святих.**
- 22 **День партизанської слави.**
- 23 **85 років від дня народження Анатолія Федоровича Ващенка** (1937–2019), спеціаліста в галузі ракетно-космічної техніки, лауреата Ленінської і Державної премій СРСР, заслуженого машинобудівника РФ, уродженця м. Суми.
- 23 **120 років заснування Глухівського міського краєзнавчого музею** (1902) – одного з найстаріших в Україні.
- 24* **50 років від дня народження Олени Юріївни Петрової** (1972), біатлоністки, заслуженого майстра спорту України, учасниці 4-х зимових Олімпіад, срібної призерки Олімпійських ігор в Нагано (Японія), володаря 4-х срібних та 6-ти бронзових медалей світової першості, вихованки сумського спортивного товариства «Динамо», уродженки с. Шаркан (Удмуртія).
- 24 **75 років від дня народження Володимира Степановича Іванія** (1947–2020), вченого в галузі фізики, викладача, професора, кандидата фізико-математичних наук, заслуженого працівника освіти і науки України, ректора СДПУ ім. А. С. Макаренка (1996–2005), уродженця с. Виноградне Березівського району Одеської області.
- 26 **90 років від дня народження Володимира Григоровича Дудченка** (1932–2016), журналіста, краєзнавця, поета, почесного журналіста України,

почесного члена НСКУ та Всеукраїнського товариства пам'яток історії і культури, лауреата Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії ім. П. Рудя (нині Сумська обласна літературно-краєзнавчо-мистецька премія), уродженця м. Лебедин (нині Сумського району).

- 27 **130** років від дня народження **Гната Васильовича Михайличенка** (1892–1919), письменника, політичного діяча, члена Центральної Ради України, уродженця с. Студенок Краснопільського району (нині с. Миропілля Сумського району).
- 28 **70** років від дня народження **Ольги Яківни Гараніної** (1952), хореографа, заслуженого працівника культури України, доцента СДПУ ім. А. С. Макаренка, уродженки с. Нижня Сироватка Сумського району.

Жовтень

- 3* **85** років від дня народження **Віктора Федоровича Токарева** (1937–2020), краєзнавця, колекціонера, інженера, уродженця м. Астрахань (РФ). З 1965 р. – мешканець м. Суми.
- 7* **200** років від дня народження **Івана Герасимовича Харитоненка** (1822–1891), цукрозаводчика, промисловця, мецената, благодійника, купця 1-ї гільдії, міського голови у м. Суми, дійсного статського радника, почесного громадянина м. Суми, уродженця с. Нижня Сироватка Сумського району.
- 10 **75** років від дня народження **Валентини Олексіївни Єфремової** (1947), мистецтвознавця, журналіста, громадського діяча, члена НСХУ та НСЖУ, заслуженого працівника культури України, лауреата мистецької премії ім. Платона Білецького, уродженки м. Ромни.
- 10* **150** років від дня народження **Миколи Кузьмича Грунського** (1872–1951), мовознавця-славіста, текстолога, доктора філологічних наук, заслуженого діяча науки УРСР, уродженця м. Суми.
- 14 **135** років від дня народження **Михайла Яковича Рудинського** (1887–1958), археолога, музеєзнавця, пам'яткоохоронця, доктора історичних наук, уродженця м. Охтирка.
- 18 **85** років від дня народження **Володимира Матвійовича Лук'яненка** (1937), державного діяча, міністра хімічного і нафтового машинобудування СРСР (1986–1989), голови ВАТ «Сумське НВО ім. М. В. Фрунзе» (1973–1986, 1989–2007), в. о. генерального директора НВО АТ «Інжиніринг» (з 2019), доктора технічних наук, професора, Героя Соціалістичної Праці, Героя України, лауреата Державної премії СРСР та Державної премії України в галузі науки і техніки, почесного громадянина м. Суми, уродженця м. Харків.
- 22 **Корсунської ікони Божої Матері**. Шанованого чудотворного списку Корсунської ікони Божої Матері, іменованої «Шпилівська Прозренна».
- 25 **85** років від дня народження **Галини Борисівни Андрусенко** (1937–2021), мистецтвознавця, філолога, музейника, члена НСХУ, директора Чугуївського художньо-меморіального музею І. Ю. Рєпіна (1981–1994), лауреата премії ім. І. Ю. Рєпіна, почесного громадянина м. Чугуїв, уродженки м. Тростянець (нині Охтирського району).
- 26 **85** від дня народження **Олега Васильовича Сухобокова** (1937–2008), історика-славіста, археолога, доктора історичних наук, художника, почесного громадянина м. Путивль (1989), уродженця м. Трубчевськ Брянської області (РФ). Досліджував комплекс давньоруських пам'яток біля с. Кам'яне

Лебединського (нині Сумського) району, с. Битиця Сумського району, с. Ницаха Тростянецького (нині Охтирського) району, м. Путивль (нині Конотопського району), м. Ромни.

- 27 **65** років від дня народження **Надії Кошель** (справж. – Половинка Надія Іванівна), поетеси, члена НСПУ, уродженки с. Стягайлівка Середино-Будського (нині Шосткинського) району.
- 29* **165** років від дня народження **Петра Яковича Дорошенка** (1857–1919), історика, краєзнавця, лікаря, громадського і культурного діяча, засновника Глухівського краєзнавчого музею, керівника Головного управління у справах мистецтва та національної культури при Міністерстві народної освіти Української Держави (1918), уродженця хут. Дорошенковий Глухівського повіту Чернігівської губернії, нині с. Дорошенкове Шосткинського району.

Листопад

- **125** років заснування **Іванівської дослідно-селекційної станції** (с. Сонячне Охтирського району) (1897).
- 2 **270** років від дня народження **Андрія Кириловича Розумовського** (1752–1836), графа, князя, дипломата, дійсного таємного радника 1-го класу, сина останнього гетьмана України Кирила Розумовського, уродженця м. Глухів (нині Шосткинського району).
- 3 **85** років від дня народження **Івана Володимировича Черноброва** (1937–2019), лікаря-епідеміолога, історика медицини, відмінника охорони здоров'я СРСР, члена НСЖУ, уродженця с. Ільок-Пеньківка Белгородської області (РФ). З 1965 р. працював в Сумській області.
- 3* **100** років від дня народження **Олексія Петровича Столбіна** (1922–2020), письменника, педагога, відповідального секретаря Сумської обласної організації НСПУ (1985–2000), члена НСПУ, члена Міжнародної асоціації дитячих письменників, лауреата літературних премій ім. М. Трублаїні та М. Хвильового, уродженця с. Тьоткине Глушковського району Курської області (РФ).
- 8 **135** років від дня народження **Юрія Олександровича Шапоріна** (1887–1966), композитора, педагога, професора, музично-суспільного діяча, народного артиста СРСР, лауреата Державної премії СРСР (1941, 1946, 1952), уродженця м. Глухів (нині Шосткинського району).
- 15 **90** років від дня народження **Анатолія Аврамовича Івченка** (1932–2001), скульптора, члена НСХУ, лауреата Сумської обласної комсомольської премії ім. П. Рудя (нині Сумська обласна літературно-краєзнавчо-мистецька премія), уродженця м. Костянтинівка Донецької області.
- 18* **85** років від дня народження **Михайла Сидоровича Шкурки** (1937–2021), кандидата економічних наук, інженера-землевласника, дослідника-краєзнавця, журналіста, публіциста, уродженця м. Лебедин (нині Сумського району).
- 19 **70** років від дня народження **Михайла Васильовича Прудника** (1952–2021), письменника, журналіста, фейлетоніста, члена НСПУ та НСЖУ, заслуженого журналіста України, лауреата літературних премій у галузі сатири і гумору: ім. О. Вишні, О. Ковіньки, С. Олійника, міжнародного гумористичного конкурсу «Алеко» (Болгарія), постійного учасника Всеукраїнських фестивалів «Вишневі усмішки», головного редактора журналу «Перець» (2002–2013), уродженця с. Мозкове Краснопільського (нині Сумського) району.

- 24 **60** років від дня народження **Людмили Григорівни Микитенко** (псевд. Людмила Ракута) (1962–2021), актриси, заслуженої артистки України, артистки Сумського обласного театру для дітей та юнацтва, уродженки м. Харків.
- 24 **150** років від дня народження **Івана Даниловича Запорожченка** (1872–1932), народного кобзаря, поета, уродженця с. Артюхівка Роменського району.
- 26 **140** років від дня народження **Пилипа Йосиповича Капельгородського** (1882–1938), письменника, журналіста, громадського діяча, уродженця с. Городище Недригайлівського (нині Роменського) району.

Грудень

- **50** років тому одна з вулиць м. Суми названа **Курською** (1972).
- **100** років заснування **Кролевецької фабрики художнього ткацтва** (1922).
- 4 **55** років від дня народження **Тетяни Петрівни Беценко** (1967), доктора філологічних наук, професора СДПУ ім. А. С. Макаренка, уродженки м. Ромни.
- 8 **100** років від дня народження **Андрія Павловича Сологуба** (1922–2010), українського і французького живописця, скульптора, графіка і педагога, уродженця м. Конотоп.
- 9 **75** років від дня народження **Людмили Андріївни Макарової** (1947–2016), музиканта, доцента СДПУ ім. А. С. Макаренка, заслуженого діяча мистецтв України, члена Всеукраїнської музичної спілки, лауреата Всеукраїнської літературно-художньої премії ім. І. Нечуя-Левицького, уродженки м. Відень (Австрія).
- 11 **160** років від дня народження **Степана Артемовича Пасюги** (1862–1933), кобзаря, уродженця смт Велика Писарівка (нині Охтирського району).
- 18 **85** років від дня народження **Бориса Івановича Ткаченка** (1937), письменника, публіциста, краєзнавця, історика, агронома, громадського діяча, члена НСПУ, Почесного члена НСКУ, лауреата літературних премій ім. М. Хвильового та В. Стуса, премії Сумської обласної ради в галузі літератури, почесного громадянина м. Лебедин, уродженця хут. Масюки Гадяцького району Полтавської області. Живе в м. Лебедин (нині Сумського району).
- 21 **85** років від дня народження **Олега Івановича Солдатенка** (1937–2017), художника-графіка, журналіста, члена НСЖУ, уродженця с. Грузьке Конотопського району.
- 24 **125** років від дня народження **Павла Пилиповича Маценка** (1897–1991), музикознавця, композитора, диригента, педагога, доктора мистецтвознавства, члена-кореспондента ВУАН, уродженця слободи Кириківка Охтирського повіту Харківської губернії, нині смт Кириківка Охтирського району.
- 25 **40** років від дня народження **Дмитра Івановича Лісовенка** (1982–2015), учасника АТО, солдата, командира бойової машини, почесного громадянина м. Суми, уродженця м. Суми.
- 28 **120** років від дня народження **Анастасії Максимівни Ніженець** (1902–1992), літературознавця, кандидата філологічних наук, доцента, уродженки м. Білопілья (нині Сумського району).

- 29 **140** років від дня народження **Костянтина Миколайовича Михайлова** (1882–1961), піаніста, педагога, заслуженого діяча мистецтв УРСР, уродженця м. Кролевець (нині Конотопського району).

2022 рік

- **70** років заснування **Охтирської публічної бібліотеки** (1952).
- **70** років заснування **міської бібліотеки-філії** відділу культури і туризму виконавчого комітету Лебединської ради (1952).
- **70** років створення літературно-мистецької студії «**Орфей**» при Сумському державному педагогічному інституті ім. А. С. Макаренка (нині СДПУ ім. А. С. Макаренка) (1952).
- **75** років заснування **центральної бібліотеки Конотопської міської ЦБС** (1947).
- **85** років тому почав створюватися **ботанічний сад** СДПУ ім. А. С. Макаренка – об’єкт природно-заповідного фонду області (1937).
- **90** років **голодомору** на Сумщині (1932–1933).
- **120** років тому польським інженером Едуардом Кайданським побудована **перша електростанція** у м. Суми (1902).
- **185** років тому побудовано **церкву Різдва Іоанна Предтечі на Луці** у м. Суми (1837).
- **185** років від дня народження **Григорія Станіславовича Вашкевича** (1837–1923), культурного і освітнього діяча, філолога, уродженця м. Ромни.
- **220** років від дня народження **Петра Петровича Коновніцина** (1802–1830), графа, декабриста, поручика Гвардійського генерального штабу, уродженця с. Микитівка Тростянецького (нині Охтирського) району.
- **250** років тому побудовано **церкву Різдва Богородиці** в с. Хмелів Роменського району (1772).
- **290** років заснування с. **Токарі** Сумського району (1732).
- **320** років тому побудовано **Воскресенську церкву** в м. Суми (1702) – найстарішу кам’яну будівлю міста.
- **325** років заснування с. **Шпилівка** Сумського району (1697).
- **350** років заснування с. **Могриця** Сумського району (1672).
- **350** років заснування с. **Велика Чернеччина** Сумського району (1672).
- **360** років заснування с. **Писарівка** Сумського району (1662).
- **360** років заснування смт **Низи** Сумського району (1662).
- **370** років заснування с. **Покровка** Краснопільського (нині Сумського) району (1652).
- **370** років заснування смт **Угроїди** Краснопільського (нині Сумського) району (1652).
- **380** років заснування **Старого села** (колишнє с. Червоне) Сумського району (1642).
- **630** років заснування м. **Буринь** (нині Конотопського району) (1392).
- **1120** років заснування м. **Ромни** (902).

28 січня
100 років від дня народження
Івана Хомича Дерев'янка
(1922–1996)

Серце хірурга

Він міг би стати чудовим хліборобом, як і його діди-прадіди. Але після закінчення десятирічки в селі Стецьківка, що під Сумами, не вагаючись, вступив до Харківського військово-медичного училища. Навчання закінчував достроково – розпочалася Друга світова війна на теренах СРСР. Скільки довелося пережити молодому військовому фельдшеру, а потім лейтенантові медичної служби Івану Дерев'янку! Скільки він рятував солдатів і офіцерів.

– Одразу ж був направлений у діючу армію, – згадував Іван Хомич. – І всю війну пройшов командиром медико-санітарного взводу стрілецького батальйону гвардійської червонопрапорної стрілецької дивізії. Завдання у мене і моїх колег було чітким: рятувати життя пораненим, надавати їм найпершу допомогу.

– Назавжди мені запам'ятався епізод, – продовжував Іван Хомич, – про який я потім часто розповідав своїм молодшим колегам. Після мого другого поранення молода жінка-хірург довго намагалася зупинити мені кровотечу з правої високої артерії. Та це в неї не виходило. Вона нервувала, а потім запросила досвідченого хірурга майора Жилова. Він підійшов і сказав: «Деточка, тут треба прошивати...».

Здається, зовсім незначна деталь, та багато про що говорить. Адже, бувало на війні, що саме незнання, необережність, необачливість коштували іноді життя. Знати і вміти – до цього з тих пір завжди прагнув Іван Хомич Дерев'янку.

Слов'янськ, Урал, Підмосков'я, Сталінград, Ртищево, Міллерово, Краматорськ, Барвінково, Ізюм, Павлоград, Унеча, Паричі, Брест... Ось далеко не повний перелік тих місць, де довелося бути Івану Хомичу в години лихоліття. Тричі і сам був поранений. Лікувався і лікував. У траншеях, госпіталях, польових наметах було його робоче місце.

– Війна для мене, як і для мільйонів людей, була суворою школою. Різних людей довелося побачити, лікувати, рятувати життя, вселяти віру в нашу перемогу. Адже слово, зрозуміло, іноді діє в стократ краще від ліків. І знову я тоді переконувався: щоб досягти успіху, потрібні, передовсім, старання і знання. Ще раз – знання і старанність. Ось чому, повернувшись у важкому сорок шостому додому і допомігши дещо батькам по домашньому господарству, я вступив до Харківського медичного інституту, який закінчив у 1952 році.

Звідтоді і починається його справжня трудова біографія. В Сумській обласній лікарні працював спочатку анестезіологом (до речі, першим в області), ординатором, а з 1970 року – завідуючим хірургічним відділенням. На цій посаді пробув рівно чверть віку.

Частенько розповідав мені Дерев'янка про своїх наставників у медичній справі, тих, хто «благословляв» його на тернисту, але благородну стежину. Це – колишній обласний хірург, заслужений лікар України і найперший наставник Івана Хомича – Григорій Олександрович Грудін, ординатор Григорій Семенович Самодаєв. Обидва вони тривалий час трудилися в обласній лікарні, були шанованими людьми. Світлу пам'ять про них Дерев'янка завжди зберігав у своєму серці.

А потім були в Івана Хомича свої учні. Назвати всіх, звичайно, важко. Ось лише кілька з них – Микола Данилович Ладний, Микола Дмитрович Цебро, Микола Гаврилович Орехов, Віктор Григорович Ісаєв, Олексій Іванович Борисенко, Людмила Дмитрівна Садова...

Якось я запитав Івана Хомича:

– Скажіть відверто: чи важко все-таки бути хірургом?

– І важко, і, водночас, легко. Важко, коли трапляються складні, навіть, здавалося б, безвихідні ситуації та коли доводиться оперативно і безпомилково приймати самостійне рішення. Та легко й радісно стає на душі, коли з найскрутнішого становища знайдено розв'язку, коли твої напружені хвилини чи години (а іноді й безсонні ночі) обертаються користю для хворого. Отоді й думаю собі: вдячна все-таки у нас професія. Гуманна, почесна. Хоч і не менш відповідальна, адже завжди вимагає наполегливості, постійної теоретичної підготовки.

У різні роки я запитував Івана Хомича, що він найбільше цінує в людях, особливо у своїх колег. Відповідь завжди була одна:

– Головне – доброта. Без неї аж ніяк не можна. Звичайно, на одній доброті лікаря не буде. Потрібні розум (краще б і талант), совість, сила характеру, відданість справі. Але навіть коли це все є, а немає уміння співчувати, такої людини краще не допускати до медицини. Інакше вона може не зупинитися перед надмірним ризиком.

Пам'ятним днем для І. Х. Дерев'янка було 20 липня 1971 року. Повертався з роботи і зустрів знайомого: «Чув, Хомич, тебе орденом Леніна нагородили. Вітаю. Тільки-но Указ передавали по радіо...». Мов на крилах, мчав додому, де з квітами його вже чекала Людмила Олексіївна...

Незабутнім стало для нього і 10 листопада 1984 року. Указом Президії Верховної Ради СРСР йому, завідувачому хірургічним відділенням Сумської обласної лікарні, було присвоєно звання «Народний лікар СРСР». Це перше і єдине звання на Сумщині, до того ж і в усій Україні лікарів з таким званням – одиниці. Звичайно, для Івана Хомича то вже була неабияка висота. «За великий вклад у розвиток охорони здоров'я і самовідданість у виконанні лікарського обов'язку...», –

говорилося в указі. І ці слова дуже пасували йому – чудовому, вже визнаному лікареві, невтомному трудівникові.

Коли того дня один з місцевих кореспондентів запитав Дерев'янка, що повинно бути обов'язковим супутником для лікаря, той відповів, не задумуючись:

– Людяність, чесність, доброта.

Сказав він так не випадково: саме йому чи не найбільше притаманні ці риси характеру. Саме вони допомогли йому завоювати авторитет серед пацієнтів і медиків, заслужити визнання, досягти високих вершин майстерності. Нелегка ця дорога. Та людям цілеспрямованим, сумлінним, творчим підвладні будь-які висоти. До таких належав й Іван Хомич Дерев'янка.

Іван Хомич невтомно працював над удосконаленням лікарської справи, підвищенням кваліфікації молодих хірургів, неухильно дбав про те, аби у хірургічному відділенні все частіше з'являлися новинки сучасної медицини. Не без гордості розповідав про тісні зв'язки з провідними науковцями кращих медичних закладів України.

Останній свій рік працював у госпіталі для ветеранів Великої Вітчизняної війни, що розташувався на околиці Сум – Веретенівці. Розумів: цим людям сьогодні, в цей складний час, як ніколи, потрібні увага і допомога. Прагнув зберегти життя людям, а от себе зберегти не зміг. Інсульт скопив лікаря-ветерана. Зупинилося добре, неспокійне серце. Серце хірурга.

П. А. Нестеренко,
письменник, журналіст

Бібліографія

Публікації І. Х. Дерев'янка

Повышают качество медицинской помощи // Здоровье. – 1986. – № 3. – С. 3–4.

Наш высокий долг // Правда Украины. – 1985. – 16 июня.

Про І. Х. Дерев'янка

О присвоении почетного звания «Народный врач СССР» товарищу Деревянку И. Ф. (заведующему отделением Сумской областной больницы) : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 10.11.84 // Правда Украины. – 1984. – 11 нояб.

У книгах

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С.124 : фот.

Нестеренко П. Серце хірурга // Нестеренко П. Не заросте травою пам'ять : нарис. – Суми : Джерело, 2007. – С. 127–136.

У періодиці

Кубатка О. Хліб хірурга // Сумщина. – 1992. – 28 січ.

Зарва П. Заради життя // Червоний промінь. – 1986. – 22 лют.

Хирург Иван Деревянка // Труд. – 1986. – 16 февр.

Нестеренко П. Народний лікар // Радянська Україна. – 1984. – 13 листоп.

4 березня
100 років від дня народження
Микити Коцюби
(справжнє прізвище та ім'я – Іван Маркович Яновський)
(1922–1981)

Майстер слова

(Републікація)

В українському літературному процесі, в суспільно-культурному житті Кролівеччини ХХ століття помітне місце займає постать Івана Марковича Яновського (літературний псевдонім – Микита Коцюба).

І. М. Яновський – послідовник письменника, нашого земляка Панаса Кочури, сатирик, прозаїк, байкар, фольклорист, публіцист, педагог, постійний позаштатний кореспондент газети «Маяк комунізму» (нині «Кролевецький вісник»). За життя користувався широкою популярністю не тільки серед жителів с. Реутинці.

Народився Іван Яновський у с. Стадниці Оратівського району на Вінничині. Перед Великою Вітчизняною війною закінчив Житомирський учительський інститут, а 23 червня 1941 року був мобілізований до Червоної Армії. У грізні

роки війни зустрів свого найкращого побратима, теж учителя – Микиту Коцюбу. З ним мріяли після перемоги поїхати вчителювати на Херсонщину. Та не судилося. Загинув бойовий товариш Івана Марковича, ім'я та прізвище якого стали його літературним псевдонімом – Микита Коцюба.

Багато довелось пережити під час війни: на очах Івана Яновського загинув брат, сам у боях з фашистами був контужений та демобілізований. Деякий час жив і вчителював у Таджикистані, потім лікувався у госпіталі, а з вересня 1947 року І. М. Яновський став жити і працювати в с. Реутинці. Був вчителем української мови і літератури, заступником директора школи з навчально-виховної роботи, за сумісництвом працював у професійно-технічному училищі викладачем суспільних наук. Мав високу науково-теоретичну практику. Протягом багатьох років він досягав високих показників у педагогічній діяльності. Розвивав в учнів почуття гордості за свою рідну Україну, прищеплював любов і повагу до праці, був активним пропагандистом рідної мови і культури.

У Реутинській школі під керівництвом Івана Марковича було налагоджено випуск журналу «Вогник», який видавався тиражем 2–3 примірники. Це був своєрідний літературний альманах, в якому друкувалися чи писалися оповідання, вірші. Висвітлювалися різні питання, які хвилювали дітей: творчість українських письменників, оповідання, вірші, казки, складені учнями. А найцікавішим було опублікування усної народної творчості. Діти були невтомними збирачами народного фольклору. Разом з учнями І. М. Яновський проводив пошукову роботу. Юні слідопити знаходили родичів загиблих воїнів і партизанів, які віддали своє життя за визволення с. Реутинці. Були встановлені імена загиблих воїнів, партизанів-ковпаківців.

Багато учнів Івана Марковича стали працівниками освітньої галузі, він був досвідченим наставником. Систематично виступав у пресі зі статтями про передовий досвід кращих педагогів, про навчання, спортивно-масову роботу учнів у школі та училищі, висвітлював життя реутинчан. Цікаві його публіцистичні статті «Радості немає меж» (про перший політ Юрія Гагаріна у космос), «Посади деревце» (про бережливе ставлення до природи), «Народний умілець» (присвячена народному просвітителю Григорію Сковороді).

І. М. Яновський опублікував багато статей, оповідань, гуморесок, байок. Він – автор збірок «Про діла духовні та діла гріховні» (1962 рік), «Земні соки» (1980 рік).

В героях його творів жителі села часто впізнавали себе. Безпосереднє спілкування з людьми давало йому колоритний матеріал для гуморесок у прозі. Збірка Микити Коцюби «Земні соки» вийшла тиражем 15 тисяч екземплярів. Перший розділ твору «Пам'ять серця» складається з окремих новел, які носять автобіографічний і навіть документальний характер. Так, в новелі «Олекса» автор зумів у звичайному солдатіві, що прибув до госпіталю на лікування, побачити, розкрити і показати справжнього умільця-музиканта, а разом з тим і той факт, що жорстока війна не вбила в людей любов до прекрасного. Герої новел «Стара фотокартка», «Не чужі діти» – пам'ять про бойових друзів і соратників. Новела «Батько» – про те, як простий коваль розвивав у сина техніку читання.

За невтомну педагогічну працю, новаторські ідеї вчитель-методист І. М. Яновський удостоєний звання заслуженого вчителя УРСР.

Іван Маркович через хворобу пішов із життя у розквіті творчих сил.

Пам'ять про земляка свято бережуть у Реутинському професійному аграрному ліцеї, у селі Реутинці та в місцевій школі...

Тамара Мацак,
директор Реутинської ЗОШ
Катерина Ведмідь,
бібліотекар

(Кролевецький вісник. – 2012. – 6 лип. – С. 5).

Бібліографія

Твори Окремі видання

Про діла духовні та діла гріховні. – Харків : Харківське книжкове видавництво, 1962. – 64 с.

Земні соки : етюди, гумористичні оповідки. – Харків : Прапор, 1980. – 88 с.

У книгах

[Байки] // Світанок : літ.-худож. альм. / Сумське літ. об-ня при обл. газеті «Ленінська правда». – Суми : Обл. вид-во, 1958. – С. 53–54.

[Гуморески] // Світанок : зб. творів письменників Сумщини / упоряд.: М. Данько, Б. Звагельський, М. Мінаков. – Харків : Харківське книжкове вид-во, 1962. – С. 19–30.

[Байки] // Сатиричним залпом : сатира та гумор. – Київ : Молодь, 1973. – С. 28–29.

Батько ; Німко ; Семен Слабачок : [гумор. оповідання] // Сумщина. Велика спадщина. Проза (від ХХ ст.) / авт.-упоряд.: Ю. В. П'ятаченко, О. В. Вертіль. – Суми : Університетська книга, 2021. – С. 197–203.

Про М. Коцюбу

Сумщина. Велика спадщина. Проза (від ХХ ст.) / авт.-упоряд.: Ю. В. П'ятаченко, О. В. Вертіль. – Суми : Університетська книга, 2021. – С. 196 : фот.

Скакун В. Літературна Сумщина. – Київ : Музична Україна, 1995. – С. 118.

Марсй Т. [Іван Маркович Яновський] // Кролевецький вісник. – 2017. – 24 берез. – С. 7.

Ведмідь К. Майстер слова // Кролевецький вісник. – 2007. – 6 черв. – С. 2.

Охріменко П. Книги пишет педагог // Учительская газета. – 1981. – 22 янв.

Довгополов Г. Ті, хто був поруч // Друг читача. – 1980. – 13 листоп.

Відгук на книгу М. Коцюби «Земні соки».

12 березня
100 років від дня народження
Віри Степанівни Юрченко
(1922–1991)

Вшануймо митця

Графіка Віри Юрченко

Життя й творчість сумської художниці Віри Степанівни Юрченко пов'язані з м. Суми, де жила з 1950-х років. Твори, що залишились у спадок, яскраво засвідчують її як талановитого митця зі своєрідним баченням навколишнього світу. Також у 1950–80-ті роки вона була активною учасницею художнього буття обласного центру, Сумщини, але, водночас, скромною людиною, бо перша персональна виставка відбулася тільки після її смерті 1997 року.

Після закінчення художнього училища в Баку за фахом художника-декоратора у відомого азербайджанського живописця Микаїла Абдулаєва вступила до Харківського художнього інституту, де їй також пощастило з вчителями – видатними українськими графіками: В. Мироненком, І. Дайцем, М. Фрадкіним, О. Кригер. Із ними всіма та їхніми нащадками Віра Юрченко підтримувала зв'язки

протягом усього життя. Одержавши вищу художню освіту за фахом художника станкової графіки, потрапила за призначенням до Львова, де жила в удови відомого українського письменника і публіциста Ярослава Галана. Згодом, після знайомства у Києві з директором Сумського художнього музею О. І. Маршалом, запрошена до Сум. Тут деякий час працювала науковим співробітником художнього музею, потім художником-постановником у музично-драматичному театрі ім. М. Щепкіна. Активне громадське життя захоплює художницю, і на початку 1950-х років В. Юрченко стає ініціатором створення Товариства художників разом з сумськими митцями – Я. Д. Красножоном (історик, скульптор), М. Д. Бончевським (керівник художньої студії) та С. М. Блайвасом (гол. художник театру).

Віра Юрченко – автор понад 300 творів живопису та графіки. Працювала в техніках офорту, автолітографії, ліногравюри, пастелі й акварелі. У її активі багато виставок в Україні та за кордоном, в яких вона брала участь. Твори зберігаються в музеях України, Росії, приватних зібраннях Італії, Польщі, Німеччині, а також галереї П'єра Робера Люксембурга у Франції.

У творчості В. Юрченко відбито традиції провідної в Україні харківської школи графіки. Протягом усього життя її цікавила художня та поетична творчість Тараса Шевченка, його особистість. У 1950–60-ті роки з'являється графічна серія, пов'язана з перебуванням Кобзаря на Сумщині. Сповнені особливого ліричного настрою, вони перегукуються з українськими пейзажами художників кінця ХІХ – початку ХХ століття. Працюючи над шевченкіаною, вона вивчала все, що пов'язано з життям видатної людини: архіви, літературу, спогади. Свого часу корисні поради щодо перебування Шевченка на Сумщині дав їй сумський краєзнавець та педагог П. А. Сапукін, якому була щиро вдячна. Творчі подорожі шевченківськими місцями залишили багато вражень. Так, у Лихвині (Лебединський район, нині Сумський) художниця познайомилась зі старим садівником І. Денисенком, який ще дитиною бачив Т. Шевченка, а його батьки працювали в поміщиків Хрущових і часто згадували їх. Пізніше, у 1980-ті роки, шевченкіана знайшла своє втілення в ескізах, акварелях.

Віра Юрченко створила цікаві композиції на теми дитинства, квітів, передаючи певний психологічний стан. Вона любила акварель, пастель, монотипію, якими володіла досконало. Її роботи позначені тонким відчуттям живописної фактури, гармонійною взаємодією плям і ліній, особливим художнім ритмом. Взагалі, художниця писала натюрморти, натурні образи природи, відходячи від «портретизації» місцевості, додавала до композиції суто своє, індивідуальне. Її твори сповнені романтичного світосприйняття реалій із міськими краєвидами, жіночими образами, яким притаманні спокій і зосередженість. Твори В. С. Юрченко характеризують її як цікаву, самобутню особистість, людину світлої душі, яка весь час прагнула до краси та гармонії.

Надія Юрченко,
мистецтвознавець

Бібліографія

Ткаченко В. Юрченко Віра // Сумщина. Велика спадщина. Образотворче мистецтво. – Суми : Університетська книга, 2018. – С. 242–243 : фот. ; іл.: Лихвино. Садиба Хрущових. 1957.

Кислиця П. М. Їх єднала Шевченкіана: Павло Сапухін і Віра Юрченко // Красзнавство Сумщини в контексті вивчення історичної, духовної і культурної спадщини регіону : зб. матеріалів обл. наук.-красназавчої конф. з онлайн зв'язком, м. Суми, 19 квіт. 2018 р. / Сумська обласна універсальна наукова бібліотека та ін. – Суми : Триторія, 2018. – С. 33–38.

Федько О. В. Шевченкіана в образотворчому мистецтві – окраса музейної збірки // ...І оживу, і думу вольную на волю із домовини воззову! : зб. нарисів / Держ. історико-культурний заповідник «Посулля». – Суми : Еллада, 2014. – С. 12–15.

Внесок у графічну шевченкіану сумської художниці В. Юрченко – с. 14.

Вертіль О. Тарас Шевченко і Сумщина // Урядовий кур'єр. – 2013. – 23 жовт. – С. 5.

Музей крелевецького ткацтва отримав у подарунок твори сумської художниці В. Юрченко із серії «Сумська Шевченкіана».

Коваленко А. «Шевченко – це як Еверест» : до 200-річчя з дня народження Великого Кобзаря // Крелевецький вісник. – 2013. – 18 жовт. – С. 1.

До фондів музею Крелевецького ткацтва передано шість робіт В. Юрченко, на яких зображені місця перебування Т. Шевченка на Сумщині.

Павленко И. «Так теперь уже не делают» ... // Сумское обозрение. – 1997. – 18 апр. – С. 11.

Творчий шлях художниці В. С. Юрченко.

Юрченко Н. Мамина стежина до поета // Сумщина. – 1993. – 20 трав. – С. 4.

**230 років заснування
Паліцинської (Попівської) академії –**
літературно-мистецького і просвітницького гуртка, заснованого О. Паліциним в
с. Попівка Сумського повіту Харківської губернії, нині у складі с. Залізняк
Сумського району
(1792)

Паліцинська академія

Слобожанщина завжди славилась особистостями, котрі своєю діяльністю закладали основи розвитку суспільства на століття вперед. Яскравою постаттю небосхилу просвітництва засяяла наприкінці XVIII століття зірка Олександра Олександровича Паліцина.

Оселившись 230 років тому, у 1792 році на хуторі Попівка біля села Залізняк на Сумщині, він став фундатором знаменитого літературно-мистецького гуртка «Попівська академія», котрий відвідували відомі письменники, художники, перекладачі, архітектори, освітяни та небайдужі місцеві поміщики. Довгими вечорами вони обговорювали новини культурного і освітнього життя Слобожанщини, свіжі номери літературних збірників, ділилися враженнями від шедеврів живопису чи архітектури, презентували результати своєї творчості, виходили з пропозиціями до влади щодо розвитку культури і освіти нашого краю.

Зовсім новачки, з числа дітей навколишніх мілкопомісних дворян, проходили в «академії» своєрідне навчання за творчим фахом, до якого була найбільша схильність. Таким чином, окрім літературно-мистецького напрямку, гурток набував обрисів навчального закладу, факультативу з викладанням гуманітарних «університетських» дисциплін за індивідуальною програмою.

Сам засновник «Попівської академії», Олександр Паліцин (1748–1816), уродженець Новгородчини, отримав фундаментальний пласт знань під час навчання у стінах Сухопутного шляхетського кадетського корпусу (м. Санкт-Петербург). Це дозволило йому стати ад'ютантом графа Петра Рум'янцева та швидко дослужитись до звання прем'єр-майора. Після Кагульської битви 1770 року за власним бажанням вийшов у відставку, оженився у 1771 році на дворянці Євдокії Неплюєвій. Після переселення у Попівку швидко обладнав своє обійстя, розбив навколо садово-парковий ансамбль у англійському стилі, зібрав багату бібліотеку та невелику мистецьку колекцію. Дякуючи вродженій харизмі та набутій комунікабельності, оточує себе друзями з кола місцевої богеми, завойовує авторитет і повагу – його двічі (у 1795 та у 1798 роках) дворяни Сумського повіту обирають своїм повітовим маршалком. Високо інтелігентний і культурний стиль життя столичного переселенця справляв на місцевих панів неабияке враження, хоча той вів досить аскетичний спосіб життя, нарікав себе «Попівським пустельником». Поступово і у них розвивається смак нового, європейського типу облаштування побуту і життєвого простору, з'являється тяга до нових знань, самоосвіти, культурних надбань людської цивілізації, «росту над собою».

У переконанні, що господар Попівки має не тільки смак в архітектурі, а й хист до створення такої, знайомі поміщики стали замовляти проекти будинків та господарських споруд для помість, храмів для володарських сіл. Так, Олександр Паліцин спроектував будинок Параскеви Штерич у Басах, за цим же проектом збудував дім у Харкові і Григорій Шидловський. Для нього ж архітектор накреслив проекти всіх господарських будівель у Старому Мерчику на Харківщині, як і для курського губернатора Михайла Комбурля у Хотіні. У Залізняку за проектом Паліцина звів будинок місцевий поміщик Іван Кондратьєв, а у Кам'янці на Тростянеччині – Тимофій Надаржинський; у Сумах місцевий купець Марк Медведєв побудував у парку бесідку у вигляді каплички згідно з кресленнями попівського архітектора. Нам відомо про храми, зведені за кресленнями Олександра Олександровича: Троїцький у Славгороді, Іоанна Предтечі у Штепівці, Різдва Богородиці у Боромлі, Різдва Богородиці у Кам'янці, Архангела Михайла у Радомлі, Архангела Михайла у Рокитному на Харківщині, Троїцький храм у Одринці на Харківщині.

Олександр Паліцин добре виявив свої здібності як перекладач з французької. З-під його руки вийшли переклади «Нової Елоїзи» Жан-Жака Руссо, «Про складання ландшафтів...» Рене Луї де Жерардена, «Дифирамбу на безсмертя душі» та «Садів» Жака де Ліля, «Пори року» Сен-Ламбера, «Незалежність письменника» Мільвуа.

Сьогодні ж Олександр Паліцин найбільше відомий, як автор переспіву «Слова о полку Ігоревім», адже це був перший в Україні (1807 рік) переклад цієї визначної літературної пам'ятки на тогочасну російську мову. Значного резонансу у літературних колах набув і віршований твір Паліцина «Послання до Прівети...». Друкувались перші глави поеми письменника «Дмитро Донський» та численні віршовані послання до відомих особистостей початку XIX століття.

Палко підтримав Олександр Паліцин та члени «Попівської академії» ідею створити перший вищий навчальний заклад Лівобережної України – Харківський університет (сьогодні він носить ім'я Каразіна, щирого друга Паліцина). Просвітник особисто брав участь у організаційних засіданнях щодо заснування вишу і підписував документи, жертвував кошти. До кола тісного спілкування та листування Паліцина входили видатні постаті того часу – Василь Каразін, Василь Капніст, Іполит Богданович, Євген Васильєв, Василь Ушаков та інші. Найбільше відомі учні Паліцина, члени «Попівської академії» – Микола Алфьоров, Василь Ярославський, Сергій Глінка, Єпифаній Станевич, Антон Кардашевський, Мойсей Ушинський. Подружжя пара Паліциних взяла на виховання з малолітства сестру Миколи Алфьорова, доньку бездрицького поміщика – Катерину (вона ж «Прівета» та «Чадцо»). Усі вихованці попівського пустельника мали свої твори, досягли успіхів у обраних жанрах літератури, освіти чи мистецтва, стали помітними особистостями середини XIX ст.

У середині XX століття діяльність Олександра Паліцина, «Попівської академії» та її вихованців стала майже забутою. Нове життя у справу вдихнув вчитель історії, краєзнавець-аматор, громадський діяч с. Залізняк Михайло Пилипович Тесля (1924–2014). Він віднайшов у бібліотеках стародруки творів Паліцина, відомості про його біографію та роботу «Попівської академії», видав більше 10 книжок, створив музей, встановив пам'ятник на могилі просвітника. З 1982 року у навчальних закладах, бібліотеках, установах і на підприємствах Сумського району постійно проводяться «Паліцинські читання» (конференції, диспути, круглі столи). 5 серпня 2011 року на базі районної організації створена обласна – СОГО «Паліцинська академія». Її ректори: Михайло Тесля (до 2014 року), Микола Тимошенко (2014–2020), Анатолій Близнюк (з 2021 року). «Академіки» проводять літературні читання, творчі вечори, презентації своїх творів; відзначають ювілеї видатних особистостей нашого краю, популяризують спадщину, залишену О. О. Паліциним та його «академією». Пишуть нові книги, пісні, публікації для ЗМІ та соціальних мереж; встановлюють пам'ятні знаки, меморіальні дошки та створюють музеї; виступають на радіо і телебаченні; беруть активну участь в освітньому, культурному і громадському житті Сумщини, України.

Олександр Десятниченко,
*краєзнавець, член Сумської обласної
громадської організації (СОГО)
«Паліцинська академія»*

Бібліографія

Окремі видання

Десятниченко О. Паліцинськими стежками. – Харків : Водний спектр Джі Ем Пі, 2018. – 128 с. : іл.

Тесля М. Олександр Олександрович Паліцин і «Паліцинська академія». – Суми : МакДен. 2010. – 424 с.

Тесля М. Паліцин і його послідовники. – Суми : МакДен, 2010. – 400 с.

Тесля М. Паліцинська академія. – Суми : Козацький вал, 2005. – 112 с. : іл.

Тесля М. Паліцинська академія. Культурно-освітнє життя Сумщини / М. П. Тесля, А. М. Близнюк. – Суми : Собор, 2004. – 240 с. : іл.

У книгах

«Попівська академія» у вітчизняній культурі // Близнюк А. Краса Сумщини в слові, музиці, живописі / А. Близнюк, М. Гурець. – Суми : Фабрика друку 2014. – С. 115–125.

Макаренко Г. В. Культурний осередок Слобожанщини // Мій край Слобожанський. Сумський район. – Київ : Фолігрант, 2006. – С. 181–184.

5 червня
85 років від дня народження
Євгенії Іванівни Кочерженко
(1937)

Кочерженко Євгенія Іванівна – мистецтвознавець, майстриня художньої вишивки, завідувачка відділу декоративного мистецтва Сумського художнього музею (1976–1993), організатор і голова Сумського обласного осередку Спілки майстрів народного мистецтва України (нині Національна спілка майстрів народного мистецтва України) (1992–2002). Об’єктом її наукових досліджень були декоративні традиції і сучасне мистецтво Сумщини (порцеляна, гончарство, вишивка).

Її роботи з вишивки виконані у техніках полтавської гладі і тамбурного шва, вони неодноразово виставлялися на обласних та всеукраїнських виставках народного мистецтва.

Народилася у с. Северинівка Сумського району. Закінчила Харківський інститут культури (1965).

Є. І. Кочерженко

**Спогади про роботу у Сумському художньому музеї
(1966–1993 роки)**

Зарахована науковим працівником 7 січня 1966 року. На той час у Сумському художньому музеї працювало лише три наукових працівника. Весь перший рік роботи знайомилась з колекцією, особливо експозицією, що була розташована на другому поверсі приміщення обласної філармонії по вулиці Леніна (нині вул. Соборна), 63.

07.04 переведена на посаду головного хранителя (охоронця) фондів і працювала на цій посаді до 07.09.1977 року.

В кінці 60-х років XX століття і на початку 1970 року я працювала з фарфором, що протягом 1839–1862 років виготовлявся в с. Волокитине колишнього Глухівського повіту, нині Конотопського району. Дослідження цієї колекції стало моєю першою науковою роботою – «Волокитинський фарфор у Сумському художньому музеї», яка була надрукована у Харківському видавництві «Прапор» 1971 року.

У 1975 році філармонія віддала музею поруч із фондосховищем ще одне приміщення, і тепер можна було краще розташувати не лише картини та скульптуру, але й предмети декоративного мистецтва.

Після того, як на моє замовлення були зроблені меблі, у невеликих шафах я розмістила вироби з фарфору, які багато років скопом лежали у шафах музею без відповідної класифікації. Це була велика наукова робота, що згодом мені стала у пригоді.

А тим часом в центрі міста йшла реставрація Воскресенської церкви – пам'ятки архітектури XVII століття, вона була запропонована музею для експозиції декоративного мистецтва.

Коли директор музею М. М. Комаров поділився зі мною цією новиною, я запропонувала себе піти туди заввідділом декоративного мистецтва, а на своє місце головним хранителем зробити мистецтвознавця Ларису Леонідівну Савицьку. Директор на мою пропозицію погодився, я стала підбирати собі наукових працівників, які відповідали за окремі ділянки декоративно-прикладного мистецтва: А. Б. Ліпницька – мистецтво народів Сходу, Л. К. Федевич – художнє скло, Т. М. Єршова – український та російський фарфор XVIII–XX століть, В. О. Донченко – м'який фонд музею: рушники, килими, художнє ткацтво та вишивку XVIII–XX століть, собі взяла фарфор країн Західної Європи XVIII–XX століть. Всі ми вже працювали по узгоджених темах. Через непередбачувані обставини нас відселяють у нові приміщення: відділ декоративного мистецтва – у Воскресенську церкву, художній музей – у колишнє приміщення держбанку.

Директор М. М. Комаров іде з посади і мені, згідно інструкції по збереженню музейних фондів, передає весь музей. Я залишаюся в. о. директора, головним охоронцем фондів і заввідділом декоративного мистецтва.

У музеї експонати дореволюційного українського та російського, а також і зарубіжного мистецтва розмістили на першому поверсі, а радянського різних років – на другому поверсі, фондосховище – в підвальному приміщенні.

У відділі декоративного мистецтва – роботи з різних матеріалів окремо майстрів Сумщини, далі – українських, ще далі – російських майстрів, у вівтарній частині – різних країн Західної Європи. На другому поверсі – два перші невеличкі зали – це російське радянське мистецтво, далі, в центрі – великий зал українського мистецтва, а у вівтарній частині – мистецтво народів Сходу XVI–XX століть.

Між поверхами – невелике приміщення для так званого м'якого фонду. Поруч з приміщеннями церкви стояла дзвіниця, в якій знаходилася майстерня художника-реставратора Валерія Володимировича Шкарупи, який пройшов стажування у республіканській реставраційній майстерні в Києві.

Поруч, також у підвальному приміщенні, знаходилось фондосховище відділу декоративного мистецтва – кераміка, фарфор, фаянс, художнє скло, метал, дерево, художні розписи. Всі експонати були розташовані на спеціальних стелажах та в шафах. Фондосховище мало окремий вхід та вихід як приміщення, що належить громадянській обороні. При вході у приміщення музею (церкви) була гардеробна.

Ще під час ремонту я поїхала до Львова і домовилася у художньому фонді, що вони, як досвідчені спеціалісти, допоможуть нам пристосувати приміщення церкви під музей. У результаті приїхали до нас два співробітника, зробили відповідні заміри і привезли нам експозиційний план з кресленнями різних форм вітрин і місця їх установки. Після цього облвиконком зібрав у музеї (церкві) нараду з усіма, хто повинен був, згідно експозиційного плану, включаючи місцевих архітекторів, робити вітрини.

У зв'язку з тим, що з експонатами декоративно-ужиткового мистецтва науковці довго не займалися, я попросила допомоги у науковців Московського історичного музею та Міністерства культури СРСР. І в Суми приїхали заввідділом скла МІМ Н. Ашаріна та заввідділом вишивки і ткацтва Р. Белогорська, які допомогли нам в атрибуції відповідних експонатів.

23 лютого 1981 року я разом із начальником відділу культури облвиконкому О. М. Рубановим відкрила відділ прикладного мистецтва у церкві. На той час я вже передала фонди музею Л. Л. Савицькій, а музей образотворчого мистецтва – Г. В. Арєф'євій.

На початок 90-х років у результаті великої пошукової роботи колекція відділу декоративного мистецтва збільшилася майже вдвічі, порівнюючи із 1967 роком, коли я прийняла фонди музею. І у цьому не лише моя заслуга, але й наукових працівників відділу, які творчо підходили до цієї роботи.

Допомагав мені у цьому і мій чоловік, художній керівник обласної філармонії Георгій Дмитрович Локощенко. Так, у нас відбулися концерти Київського камерного оркестру, солістів Сумської філармонії, художньої самодіяльності Конотопського району, органної музики у виконанні артистів обласної філармонії. На таких заходах особливо відчувалось поєднання трьох видів мистецтва: архітектури, музики і декоративної пластики, що дуже подобалось сумчанам. А перед кожною виставкою було ще кілька концертних номерів у виконанні працівників музею.

А тим часом у Києві 26 та 27 січня 1990 року відбувся установчий з'їзд Спілки майстрів народного мистецтва України, на який із Сумщини, крім мене, були запрошені майстер різьблення по дереву В. А. Шум та головний художник Кролевецької фабрики художнього ткацтва І. П. Дудар. На з'їзді головою новоствореної Спілки майстрів народного мистецтва України було обрано Володимира Прядку, секретаря правління Спілки художників України. Він попросив мене створити в Сумах обласну організацію Спілки. Для цього я домовилася із обласною організацією Спілки художників надати нам їх виставковий зал, домовилася із майстрами народного мистецтва, побудувала експозицію, запросила представників із секретаріату Великої Ради Спілки майстрів на нашу виставку, і до нас приїхали С. Нечипоренко та Д. Пронич. Вони визначили

кандидатів у члени обласної організації Спілки майстрів народного мистецтва України, про що повідомили письмово у січні 1992 року.

Установчими зборами членів СМНМУ Сумської області 18 січня 1992 р. мене було обрано головою осередку. На цій посаді я пропрацювала рік, одночасно будучи заввідділом декоративного мистецтва у музеї.

Я пішла з музею, досягнувши пенсійного віку, у обласний осередок Спілки майстрів народного мистецтва України.

Бібліографія

Публікації Є. І. Кочерженко
Окремі видання

Волокитинський фарфор у Сумському художньому музеї. – Харків : Прапор, 1971. – 24 с.

У книгах

Сумський художній музей : [набір листівок] / упоряд. та вступ. ст. Є. І. Кочерженко. – Київ : Мистецтво, 1980. – (Укр., рос. та англ. мовами).

Наукове комплектування фондів та перспективи розвитку відділу декоративного мистецтва // Музейна колекція та художнє життя Сумщини : проблеми і перспективи вивчення : тези доп. та повідомл. наук. конф., присвяч. 70-річчю утворення Сумського художнього музею / Сумський художній музей та ін. ; уклад. С. І. Побожій. – Суми, 1990. – С. 31–33.

Глинська керамічна школа // Північне Лівобережжя та його культура XVIII – початку XX століття : тези доп. та повідомл. наук. конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. історика мистецтва Федора Людвиговича Ернста (1891–1949) / Сумський художній музей та ін. – Суми : Ред.-вид. від. облупр. по пресі, 1991. – С. 78–80.

Народне мистецтво Сумщини // Майстри декоративно-ужиткового мистецтва Сумщини : фотоальбом : 15 років Сумському обласному осередку / Сум. обл. осередок НСМНМУ. – Суми : МакДен, 2008. – С. 3–7.

У періодиці

Сумні роздуми біля гончарного круга // Ленінська правда. – 1990. – 4 лип.

Відкриваючи нові таланти // Сумщина. – 1992. – 9 трав.

Народне мистецтво на Сумщині // Ярославна (Суми). – 1995–1996. – № 2–3. – С. 20.

Простелю рушник, наче долю // Сумщина. – 1997. – 29 січ. – С. 4.

Вишивка Сумщини // Народне мистецтво (Київ). – 1999. – № 3–4. – С. 30–31.

Фарфор з Волокитинового // Новина (Суми). – 1999. – 4 лют. – С. 3.

Слобожанські золотошвейки // Сумщина. – 1999. – 26 черв. – С. 2.

Мистецький шлях Віталія Шума // Народне мистецтво. – 2003. – № 1–2. – С. 45–46.

Рожевий камінь гріє душу // Народне мистецтво. – 2006. – № 3–4.

Про майстра художньої вишивки та різьблення по каменю О. В. Гулей.

Втрачаємо кралевецький рушник // Ярмарок. – 2008. – 20 берез. – С. 1.

Гути на Сумщині // Ярмарок. – 2011. – 8 груд. – С. 3.

Про Є. І. Кочерженко
У книгах

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 226.

Федевич Л. К. Кочерженко Євгенія Іванівна // Енциклопедія сучасної України. – Т. 15. Кот–Куз / Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України та ін. – Київ, 2014. – С. 77–78 : фот.

С. 317 – іл.: фрагмент рушника «Червоний птах». 2009. Полотно, полтавська гладь.

Сумському обласному осередку НСМНМУ – 25 років : виставка майстрів традиційного народного мистецтва Сумщини «Кращий твір року 2017» / Сум. обл. осередок Нац. спілки майстрів народ. мистецтва України ; Сум. обл. худож. музей ім. Н. Х. Онацького. – Суми, 2017. – 42 с.

Сумський обласний осередок НСМНМУ утворений у січні 1992 року з ініціативи мистецтвознавця Євгенії Кочерженко.

Сумському обласному осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України – 15 років // Майстри декоративно-ужиткового мистецтва Сумщини : фотоальбом : 15 років Сумському обласному осередку / Сум. обл. осередок НСМНМУ. – Суми : МакДен, 2008. – С. 8.

Мистецтвознавець Євгенія Іванівна Кочерженко була ініціатором і першою головою осередку.

Кочерженко Євгенія Іванівна // Майстри декоративно-ужиткового мистецтва Сумщини : фотоальбом : 15 років Сумському обласному осередку / Сум. обл. осередок НСМНМУ. – Суми : МакДен, 2008. – С. 25 : фот.

20 липня
100 років від дня народження
Анатолія Давидовича Воропая
(1922–1986)

Чудовий редактор, дотепний гуморист

Нерідко трапляється у ветеранів, а тим більше у журналістів, коли пам'ять сягає далеко в глибину років і викликає в душі бажання поділитися з іншими спогадами про події, свідками і учасниками яких були твої ровесники, друзі, товариші, зрештою і ти сам. І чим більше пройдено років, тим частіше згадуються ті роки, а журналістів-фронтовиків, яких уже залишилося одиниці, кличуть, запрошують до робочого столу.

На цю тему ми свого часу неодноразово говорили із журналістом і гумористом Анатолієм Давидовичем Воропаєм, котрий був не надто багатослівним, все ж про своє життя-буття розповідав охоче. Обов'язково згадував рідне село Череватівку (колишній Білопільський район), де він народився 20 липня 1922 року. Навчався в школі і Київському університеті імені Т. Г. Шевченка.

«Навчаючись у старших класах середньої школи нас, школярів, повели на екскурсію до районної друкарні. З того часу милим, нічим незрівнянним для мене став формат друкарської фарби. Коли мені «стукнуло» дванадцять, я вперше побачив своє ім'я надрукованим у справжній газеті. Районній. Тримав зв'язок із всесоюзною дитячою газетою «Пионерская правда». Одного разу моє ім'я з'явилося навіть у рубриці «Хто вірно розв'язав»: одним з перших я надіслав до редакції правильну відповідь на шараду чи ребус. Після цього писав дописи з шкільного життя, з яких у редакції, особливо в «Пионерской правде», робили крихітні інформації. Але й те мені приносило неабияке задоволення. Отоді й виникло в мене нестримне бажання – обов'язково оволодіти журналістською професією. І я нею оволодів, успішно закінчив університет, працював у Ромнах заступником редактора, головним редактором районної, міськрайонної газети, власним кореспондентом обласної газети «Ленінська правда»...

Ось так одного разу почав свою розповідь про себе і свою роботу Анатолій Давидович Воропай.

Колишній редактор міськрайонної газети «Вісті Роменщини» Дмитро Сергійович Правдюк дуже тепло відгукнувся про Анатолія Давидовича і поділився своїми спогадами:

«Колись у роменській друкарні працювала робітниця Ганна Чередніченко (нині покійна), яка добре знала Воропая і частенько згадувала його добрим словом. Запамяталися мені, наприклад, її розповіді-спогади про те, як Анатолій Давидович приїхав працювати в редакцію в шинелі, прогорілій у кількох місцях, високий, худющий, виднілися лиш блискітки в очах – утомлених, виснажених. Іноді жартував, що прямо від гаубиці до редакторського портфеля.

І що цікаво: про німецько-радянську війну, учасником якої був, як і багато інших фронтовиків, він не любив розказувати. Зате про інших захисників Вітчизни, які проявили себе у боротьбі з гітлерівцями, – оповідав блискуче. Писав про відомих героїв-земляків, таких, наприклад, як активний учасник партизанської боротьби в Україні, командир диверсійно-розвідувального загону, Кузьма Савич Гнідаш, який народився в селі Салогубівка (нині Роменський район). Анатолій Давидович завжди захоплювався життям-подвигом Героя Радянського Союзу Миколи Івановича Жужоми (до речі, свого ровесника, адже обидва народилися в 1922 році).

В ті післявоєнні часи редакція і друкарня були єдиним колективом. І новий керівник знаходив спільну мову з кожним. Не кричав, а спокійно з притаманною йому усмішкою проводив бесіди. Бував час, коли в обідню перерву читав друкарям свої гуморески. Всі реготали, аж за животи бралися, бо ж смішно було. Сміявся і сам автор.

А. Д. Воропай був доброю і порядною людиною. Затятий мисливець і рибалка. На полювання ходив із побратимами навіть у сусідні райони. А рибалити – на Сулу до Дудки. Там річка має широке плесо. Є риба. А навколо природа казкова. Частенько там відпочивали письменники з Києва...».

Переді мною – кілька книжечок гумориста із Ромен Анатолія Давидовича Воропая. Візьмемо для початку збірку гуморесок «Кутя без меду» (Харків, 1967). У переважній більшості гуморесок дія відбувається в колгоспному селі. Висміюючи, викриваючи хапуг, ледарів, п'яниць, бюрократів, автор бачить і відтворює в образах ті благодіючі зміни, які відбувалися тоді в житті й праці сучасного українського хлібороба. Власне, всі чотирнадцять оповідань, пройнятих дошкульним гумором, читаються легко, написано майстерно, в них є інтрига.

Анатолій Воропай не називає своїх персонажів безпосередньо ні дармоїдами, ні ледарями. Вони самі викривають себе своїми вчинками, своєю поведінкою і викликають огиду й осуд читачів. Посилюють дієвість «дохідливість» воропасвих гуморесок добре знання автором сільського побуту, правдивість сюжетних колізій, достовірність деталей.

Нерідко, щоб виявити типові риси своїх негативних персонажів, А. Воропай використовує випадково кумедні, майже анекдотичні ситуації.

Збірка А. Воропая «Кому пікся калач» (Київ, 1979) свідчить про зрослу, професійну майстерність, справжню обдарованість автора. Її із задоволенням прочитає кожен любитель гумору і сатири.

Звичайно, не залишить байдужим будь-якого читача і посмертна книжка під назвою «Язык за зубами» (Київ, 1987). У передмові до неї Василь Шукайло написав: «Ось уже рік, як у розмовах про нього ми вживаємо страшенно незвичне по відношенню до цієї людини слово «був». Він був веселий, був доброзичливий, був життєрадісний, працьовитий, упертий... Дивно, дико, незбагненно! І, мабуть, ми до цього ніколи не звикнемо, бо Анатолій Давидович, як і раніше, для всіх нас – є, живе, діє: ось прийшла відповідь на його фейлетон, у якому він пристрасно обрушується на байдужих горе-господарів, ось вийшла в журналі його гумореска, а ось і чергова збірка, ще зі свіжим запахом фарби, принесена із друкарні. І немає сумніву, що її, як і попередні книжки автора, тут же буде розкуплено і одним подихом, з неослабною цікавістю прочитано.

Нічого дивного: життя він знав не з радіопередач і газет. Він сам віддав газеті все, що мав у собі найкращого: молодість, пристрасть душі, розум, здоров'я, сили. Довгі роки редагував міськрайонну газету в Ромнах на Сумщині, об'їздив чимало доріг і сільських путівців як кореспондент обласної газети. Але ніколи не забував про нас, пернач, і часто у телефонній трубці розкочувався його привітний, бадьорий голос: «Є гострий матеріал. Як ти думаєш, чи не підійде для вас?». А невдовзі на сторінках «Перця» з'являвся його черговий фейлетон – їдкий, разючий, сердитий. Сердитий, бо А. Воропай не міг терпіти зла. Він повставав проти нього всією полум'яною душею, усім єством газетяра, письменника.

За це ми його й любили. І любимо, як і раніше, адже він – з нами. Він – серед нас, своїм словом дотепним, прицільним і точним допомагає крушити зло в ім'я утвердження добра на землі».

Ось такі хороші слова сказав у передмові до книжки А. Воропая «Язык за зубами» перчанин Василь Шукайло.

Анатолій Воропай свої гуморески писав на різні теми, все ж більш все він осмислював негативні явища в різних сферах тогочасного сільського життя з його суперечностями, конфліктами, протистоянням соціально непримирених сил. Звертаючись до села, гуморист помічав вади, недоліки в його побуті, носіїв і охоронців старих, набутих людьми негативних поглядів, звичок, переконань. Автор змальовує образи, психологічні «портрети» персонажів за допомогою лаконічно поданих штрихів, що характеризують їхню поведінку і вчинки, спосіб життя тощо. Його погляд на негативне відбиває особистісні громадсько-моральні переконання оповідача, найтіснішим чином пов'язані з народним уявленням про добро і зло, справедливе і кривдне.

Редактор і гуморист Анатолій Давидович Воропай і в ті непрості радянські часи завжди був налаштований оптимістично, хоча в душі надто переживав за ті неподобства, що творилися тоді в нашій країні – колишньому Радянському Союзу. Він, хоч і був зайнятий сповна на роботі, знаходив час для громадської діяльності,

та чи не найголовніше – в усі періоди життя залишався великим патріотом України, підтримував тісні зв'язки з поетом-байкарем і прозаїком Павлом Ключиною, який мешкав у Ромнах, красзнавцем і поетом Данилом Кулиняком, вчителем і поетом Йосипом Дудкою, котрі, як і Анатолій Давидович, вболівали за долю України і постійно друкувалися в газеті, яку він редагував. Тодішній редактор Воропай гуртував навколо часопису творчі сили (дружив із талановитим актором Степаном Шкуратором, письменниками Григорієм Олійником, В'ячеславом Шевченком, Олександром Шугаєм). За їх безпосередньою участю газета мала велику популярність, була зразком високої мовної культури. І Анатолій Давидович зробив у цю справу неоціненний внесок. Його любили за це і досвідчені журналісти, і молоді колеги по перу, і численні читачі. А він, у свою чергу, любив людей, охоче з ними спілкувався.

Анатолій Давидович до останку зберігав бадьорість духу, хоча зазнати в житті труднощів і прикрощів довелося немало. Та він ніколи не йшов на компроміс з тими, хто ставив йому палиці в колеса, не гендлював своєю совістю і не боявся ні недругів, ні вищого начальства. Через це й шукали причини, аби «прибрати» з посади неугодного редактора – одного з кращих редакторів в Сумській області. А в редакції, яку тривалий час Анатолій Давидович очолював у Ромнах, завжди панувала атмосфера поваги одне до одного, взаєморозуміння, здоровий творчий клімат. Часто після роботи затримувався в кабінеті до пізнього вечора. Була в нього, як редактора, звичка – прочитати вголос всю газету перед тим, як передати її до друку. Як уже говорилося, А. Д. Воропай видав чотири прекрасні гумористичні збірки. Він майже завершив роботу над повістю «Веселівські жартуни», уривки якої друкувалися в обласній газеті. На жаль, видати книгу так і не вдалося. Заборонили. Така несправедливість і надмірна праця, безумовно, пришвидшили смерть прекрасної людини, чудового редактора і дотепного гумориста. Помер він 16 січня 1986 року, на 64-му році життя...

Не стало Анатолія Давидовича у розквіті творчих сил. В нього було чимало планів, задумів. І вже працюючи власним кореспондентом обласної газети «Ленінська правда», знаходив час для літературної діяльності. Минуло вже більше тридцяти п'яти літ, як відійшов у засвіти журналіст і письменник, та його й сьогодні добре пам'ятають і в Ромнах, і в Сумах, і в усій області. Він був мужньою, чесною, патріотичною людиною, а ще – уважно придивлявся до тих, кому згодом судилося поєднати свою долю із журналістською роботою. А. Д. Воропай – продукт свого часу. І, звичайно, не все те, що йому хотілося, він міг надрукувати в своїх чи в інших газетах. Матеріали у газеті «Комуністичним шляхом» під рубрикою «Листи коментує Василь Кислиця» (псевдонім А. Д. Воропая) користувалися популярністю у читачів. Дошкульні і дієві коментарі були написані живою народною мовою. Писав Анатолій Давидович і чудові нариси та репортажі про людей праці. А головне – залишив добру пам'ять про себе.

Він був дуже працьовитим. У кабінет заходив о 6 годині ранку і, щоб ніхто не заважав, творив на свіжу голову. Довгенько засиджувався на робочому місці й після роботи.

Шлях гумориста був і є важким та тернистим. Бо хоч-не-хоч, а доводиться в якійсь мірі зачіпати владу, керівництво. Ну, кому сподобається, коли тебе критикують на увесь район, а то й на всю Україну?

Фейлетони роменця з люлькою почали з'являтися в журналі «Перець», інших періодичних виданнях. Звісно, люди при посадах були невдоволені. На автора писали скарги, у більшості анонімні. У гріх редактору зарахували навіть те, що він

перекрив шифером хату своїй старенькій матері. Це нині бабусі та дідусі володіють «царськими» будиночками, курортними комплексами, заводами, іншим багатством. Не всі, звичайно. А ті, чиї онуки сидять на високих владних стільцях. У радянські часи партактивісту навіть добротну огорожу навколо двору страшно було звести, бо вилітав із партії (а значить, і з роботи), як пробка з-під шампанського. Все закінчилося тим, що редактора змусили звільнитися злюбимої роботи, призначили кореспондентом обласної газети «Ленінська правда».

На надгробному пам'ятнику А. Д. Воропаю, на відміну від інших, вказано професію – журналіст. Він гордився своєю професією, досягнув вершин її майстерності, жив нею. Цим самим заслужив добру пам'ять про себе.

П. А. Нестеренко,
письменник, журналіст,
член НСПУ та НСЖУ

Бібліографія

Твори Окремі видання

Гуморески. – Харків : Кн. вид-во, 1964. – 48 с.

Кутя без меду : [гуморески]. – Харків : Прапор, 1967. – 71 с.

Кому пікся калач : [гуморески] / іл. В. Гончарова. – Київ : Радянська Україна, 1979. – 64 с. – (Б-ка «Перця» ; № 236).

Язык за зубами : [гуморески] / іл. В. Зелінського. – Київ : Радянська Україна, 1987. – 64 с. – (Б-ка «Перця» ; № 323).

У книгах

Приймак : гумористичне оповідання // Світанок : літ.-худож. альм. / Сум. літ. об-ня при обл. газеті «Ленінська правда». – Суми : обласне вид-во, 1958. – С. 64–67.

Язык за зубами // Веселий ярмарок : гумор та сатира. Вип. 5. – Київ, 1987. – С. 27–29.

Хай живе заєць ; Телевізор : [гуморески] // Роменщина літературна / упоряд.: Г. С. Стрельченко, І. М. Овчаренко. – Суми : Еллада, 2012. – С. 86–88.

Чоботи ; Фантазер : [гумор. повісті] // Сумщина. Велика спадщина. Проза (від ХХ ст.) / авт.-упоряд.: Ю. В. П'ятаченко, О. В. Вертіль. – Суми : Університетська книга, 2021. – С. 159–161.

Про А. Д. Воропая У книгах

Сумщина. Велика спадщина. Проза (від ХХ ст.) / авт.-упоряд.: Ю. В. П'ятаченко, О. В. Вертіль. – Суми : Університетська книга, 2021. – С. 158 : фот.

Шугай О. Воропай Анатолій Давидович // Енциклопедія сучасної України. Т. 5 : Вод–Гн / НАН України ; Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка ; Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України. – Київ, 2006. – С. 185 : фот.

Роменщина літературна / упоряд.: Г. С. Стрельченко, І. М. Овчаренко. – Суми : Еллада, 2012. – С. 86.

У періодиці

Карпенко Н. Дотепний жартівник. Серйозний журналіст // Вісті Роменщини. – 2018. – 28 лип. – С. 7 : фот.

Кубатко Н. Письменник-гуморист : до 90-річчя від дня народження А. Д. Воропая // Вісті Роменщини. – 2012. – 14 лип. – С. 3.

Лаврик М. Не згасла Воропаєва люлька // Вісті Роменщини. – 2007. – 19 груд. – С. 3.

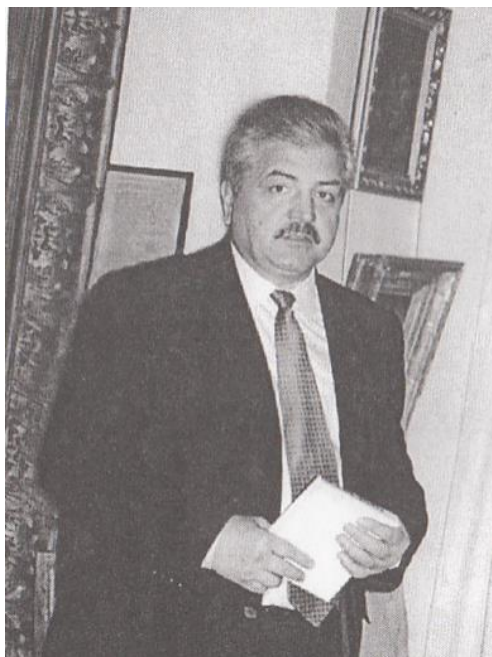
До 90-річчя газети та її головного редактора (з 1955 до 1973 року) А. Д. Воропая.

Кубатко Н. Майстер гострого пера // Вісті Роменщини. – 2007. – 25 лип. – С. 2.

5 вересня

70 років від дня народження
Василя Миколайовича Деркача
(1952)

Залюблений у пісню

П'ятого вересня 2022 року зустрічатиме свій ювілей талановитий поет і композитор, диригент і педагог, громадський діяч і хормейстер Василь Миколайович Деркач. У пам'яті багатьох мешканців Сумщини (і не тільки!) його ім'я найчастіше асоціюється з українським народним мелосом, адже більше 50 літ віддано трудився на теренах рідної культури. Він і зараз успішно керує Старосільським народним хором, що став окрасою не лише Слобожанщини, а й усієї України. За сумлінну творчу роботу з колективом, високопрофесійну

майстерність В. Деркачу (у 36 років!) було присвоєно звання заслуженого працівника культури України.

Сивочолий і мудрий, він магнетизує увагу своєю виваженою і спокійною вдачею, щирою посмішкою, влучним словом. Але передовсім подивовує його талант – творити музику і пісню – глибоку, змістовну, справжню. Сам залюблений у пісню, він несе цю любов людям, як найдорожчий скарб, торкаючись найзаповітніших струн душі.

У кожної людини, як писала Л. Костенко, власні «крила», а в нього вони – з пісні, поезії, мелодії, а ще – із мрії... Мріялося малому Василю, який зростав у багатодітній поліській родині в селі з велемовною назвою Веселка, вчитися музики. У сім'ї було десятеро дітей, тому вміли виконувати будь-яку сільську роботу, а де праця – там і пісня. Хлопець любив і слухати, і співати, брав участь у художній самодіяльності, але понад усе мріяв «вивчитися», тому, щойно закінчивши 8 класів, незважаючи на те, що не володів жодним музичним інструментом, поїхав до Житомира вступати до культосвітнього училища.

Успіх окрилив юнака: незабаром він стає студентом столичного вишу – Київського державного інституту культури (клас заслуженого артиста України В. І. Суржи). Постійне самовдосконалення, обмін досвідом із колегами, безнастанна праця, поглиблення знань сприяли професійному зростанню.

І з 1975 року талановитий хормейстер стає викладачем Сумського культосвітнього училища, водночас очолює Червоносільський аматорський народний хор Сумського району. У 1987 році хоровий колектив за високу виконавську майстерність і активну концертну діяльність був нагороджений грамотою Президії Верховної Ради УРСР, а керівник В. Деркач у 1988 році удостоєний звання заслуженого працівника культури України.

Потім були нові життєві сходинок і музичні обрії:

- викладач Сумського державного педагогічного інституту ім. А. С. Макаренка;
- член правління Всеукраїнської музичної спілки і Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка;
- директор ДМШ № 3;
- член журі обласних і Всеукраїнських конкурсів-фестивалів хорових колективів;
- начальник управління культури і туризму Сумської ОДА...

Але найбільший дарунок долі – Старосільський народний хор, де його завжди чекають, цінують, поважають... А він пише слова і музику, що торкаються найпотаємніших струн людської душі, бо в них бринить любов до рідної землі, батька і матері. Візитівка Старосільського народного хору – «Моє село», «Мати мені долю вишивала», «Мово рідна», «Живи, нескорена Вкраїно», «Краю мій коханий»... Ми завжди повертаємося до своїх праджерел, тому так проникливо звучать слова В. Деркача:

По батьковій стежині я йду в житті й понині,

А з маминої пісні душа наснагу п'є.

Хор під керівництвом Майстра і нині чарує глядачів високою сценічною культурою, виконанням унікальних взірців гуртового співу, злагодженістю багатоголосся... Здобутків багато, тому назву лише останні з них:

- почесне перше місце у Всеукраїнському відкритому фестивалі-конкурсі хорових колективів імені Леопольда Ященка (Київ, 2018);

– перемога у IX Всеукраїнському фестивалі-конкурсі імені Порфирія Демуцького – I місце (Київ, 2019).

Згадується й участь у знаковому проєкті – Святі народного хорового мистецтва «Дарничанка» скликає друзів», присвяченому 150-річчю створення Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, коли в багатолюдній залі старосільців вітали вигуками «Браво! Біс!». А пісню «Фронтові побратими» (сл. Д. Луценка, муз. А. Пашкевича), присвячену 75-літтю визволення Києва від нацистських окупантів, глядачі слухали стоячи, зі сльозами на очах.

За останні «докарантинні» роки старосільські хористи чотири рази виступали на професійних сценах Сумської обласної філармонії і Сумського обласного академічного театру драми і музичної комедії ім. М. С. Щепкіна (нині Національного академічного театру драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна).

Нелегка праця Василя Миколайовича Деркача належно поцінована. Він став почесним громадянином Сумського району, за багаторічну самовіддану музично-творчу діяльність у подвижництві, за духовне утвердження сучасного суспільства керівника Старосільського народного хору неодноразово було відзначено грамотами Міністерства культури, Всеукраїнської музичної спілки, почесним знаком обласної ради, грамотами і подяками районної та обласної державних адміністрацій...

Митцю є чим пишатись, але він і далі торує свій шлях у царині української культури. Тепер уже не сам, а з вірною дружиною, порадицею, викладачем ДМШ № 3 Валентиною Іванівною; донечкою Маринкою, яка більше 20 років працює концертмейстером у Національному заслуженому академічному хорі імені Григорія Верьовки; внучкою Полінкою – четвертокурсницею Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого.

Вельмишановний Василю Миколайовичу!

Ми цінуємо Вашу людяність і делікатність, вимогливість і душевну красу. У світлий день Вашого ювілею зичимо Вам довголіття і наснаги, щоби здійснити все задумане і вимріяне.

Хай щастить Вам на однодумців і друзів, а праця приносить радість і задоволення. Нехай ще довгі роки лунають слова і музика Залюбленого в пісню, а світло Вашої душі зігріває рідних і нас, хористів Старосільського народного хору.

У День Вашого народження, а цьогоріч – ювілею, як завжди, відкриється після літніх «вакацій» наш «співочий сезон» і ми заспіваємо дорогому імениннику «Многії літа»...

З роси Вам і води!

Оксана Єременко,
*учасниця Старосільського народного хору,
кандидат філологічних наук, доцент*

Бібліографія

Публікації В. М. Деркача
Окремі видання

Калинова доля : пісенна збірка – Суми : Мрія, 2008. – 108 с.

У періодиці

Кризи в культурі на Сумщині немає // Сумщина. – 2009. – 21 жовт. – С. 3.

Начальник управління культури облдержадміністрації про проблеми і здобутки культурної галузі області.

Лейся, песня : [руководитель Червоносельского народного хора Сумского района о своем хоре] // Правда. – 1982. – 2 авг.

Хліб і пісня // Ленінська правда. – 1982. – 23 трав.

Література про В. М. Деркача

У книгах

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С.124 : фот.

Старосільський народний хор : [буклет]. – Суми, 2019. – 1 л., склад. в 6 с. : фот. – (Сумщина співає).

Є відомості про художнього керівника та диригента хору – В. М. Деркача.

Черниш М. Співець Слобожанського краю // Деркач В. М. Калинова доля : пісенна зб. – Суми : Мрія, 2008. – С. 3–4.

Деркач Василь Миколайович // Зуєва Л., Зуєв П. Сумські композитори – молоді (вільне перекладення, аранжування та виконавська редакція вокально-хорових творів сучасних українських композиторів для баяна, акордеона) / СДПУ ім. А. С. Макаренка та ін. – Суми : Мрія, 2006. – С. 135.

У періодиці

Білоус В. Ми з тих пісень пішли в світи // Вперед. – 2017. – 8 верес. – С. 1.

Старосельський В. Червоненский хор защитил звание народного // Ваш шанс. – 2014. – 16–23 июля. – С. 26А, 27А.

Сасенко В. Перлина Слобожанського краю // Ярмарок. – 2012. – 19 лип. – С. 3.

Тарапата-Більченко Л. Калинова доля // Ярмарок. – 2010. – 6 трав. – С. 2.

Назначен начальник обласного управління культури // Панорама. – 2005. – 16–23 марта. – С. А2.

Призначення В. М. Деркача начальником управління культури обласної державної адміністрації.

Орлова В. Начальник культури // Данкор. – 2005. – 23 марта. – С. А11.

Геренко С. Зарплата – символічна, робота – героїчна // Сумщина. – 2005. – 23 берез. – С. 2.

Мамонтова Э. Василий Деркач : «Главное – человеческий фактор!» // Панорама. – 2005. – 18–25 мая. – С. В6.

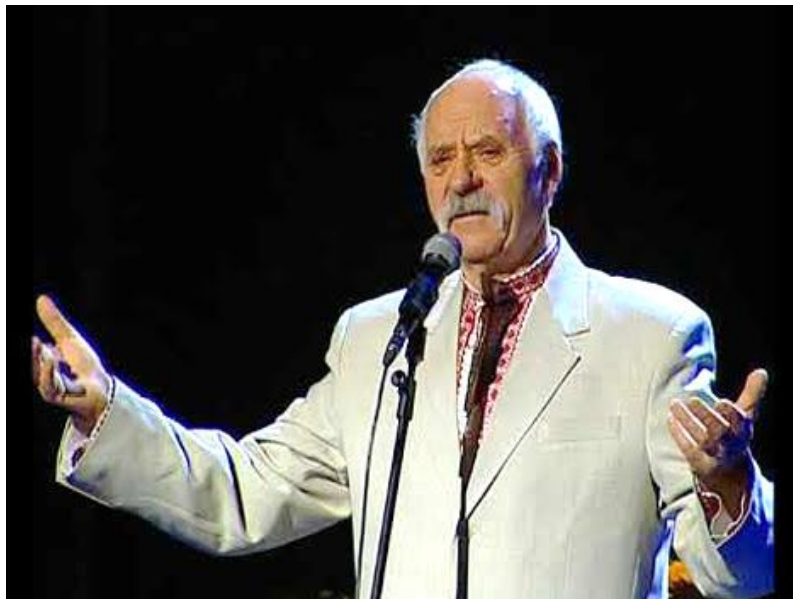
Геренко С. Духовне завжди єдне // Сумщина. – 2006. – 25 берез. – С. 4.

Інтерв'ю з В. М. Деркачем.

Нестеренко П. Пісні Червоного села // Радянська Україна. – 1982. – 25 берез.

19 вересня
80 років від дня народження
Василя Івановича Будянського
(1942–2018)

Заслужений артист України
Будянський Василь Іванович

*«..кожен вірш мій – це мольба,
щоб ти воскресла, Україно!»*
В. Крищенко

Будянський Василь Іванович – знакова постать в історії української сцени (театральної та читецької), педагог, драматург, поет, науковець, фольклорист, філолог.

Творчий шлях В. Будянського довжиною у більш ніж півстоліття був багатим на здобутки, вагомі театральні роботи та новаторські читецькі програми, знайомства із видатними особистостями (письменниками О. Вишнею, П. Вороньком, Є. Євтушенком, скульптором і драматургом І. Кавалерідзе, корифеями української сцени А. Носачевим, А. Паламаренком, академіком І. Зязюном та ін.).

Василь Будянський народився восени 1941 на хуторі Черняків Вовчанського району Харківської області. Точна дата народження не відома. На той час хутір був окупований німецькими військами. Мати – Олександра Дмитрівна, не могла зареєструвати новонародженого. Сталося це лише за рік, коли хутір був звільнений від загарбників. Датою народження було обране велике православне свято День Архистратига Михаїла або Михайлове Чудо – 19 вересня. Отже, офіційною датою народження Будянського Василя Івановича стало 19 вересня 1942 року.

Назва хутора, де народився Василь Іванович, вірогідно, походить від прізвищ перших поселенців. Ця гіпотеза підтверджується численним побутуванням прізвища Чорняк. У сусідньому селі Лошакове багато було прізвищ Лошак, у Хижняковому – Хижняк. А ще були поруч села: Бурсукове, Різникове...

*В моїм серці навіки
Чорняки і Лошаки,
Хижняки і Бурсуки
Там жили мої батьки.*

*Там лісок і поля,
Там чорнявая земля,
Там ставочки і гаї
Там жив я й батьки мої.*

Такі рядки Василь Будянський з великою любов'ю і вдячністю присвятив своїй малій батьківщині.

Прізвище Будянський є досить поширеним на Харківщині. Можливо воно певним чином пов'язане з селищем Буди, яке в свій час було центром Будянської волості Харківської губернії, що мав розвинене виробництво (винокурня), інфраструктуру (залізнична станція, лікарня, школа, фабрична бібліотека). Ще в кінці XIX століття сюди була перенесена фаянсова фабрика, яка згодом була перетворена на Будянський фаянсовий завод, продукція якого, завдяки якості та розмаїттю художніх засобів, користувалась великою популярністю.

Серед Будянських були знакові постаті: відомі священики, архітектори XVII століття. Про них згадує історик Дмитро Багалій у своїй праці «Історія Слобідської України». Там іде мова про одного поміщика на прізвище Будянський.

Василь Будянський закінчив семирічну школу, що знаходилась на хуторі Лошакове за три кілометри від Черняків. А десятирічку у селі Грачівка за 10 кілометрів. Мова викладання у школах була російська. Проте, не дивлячись на це, Василь постійно удосконалював українську, що згодом йому стало в нагоді.

У Грачівській школі був високий рівень викладання усіх предметів, оскільки там працювали викладачі Харківського університету, які змушені були переселитися на периферію, щоб не потрапити в тенета сталінського режиму.

У своїх виступах Василь Іванович часто згадував ці місця і у супроводі гітари виконував авторські поетичні рядки:

*Край мого дитинства – прадідівська хата,
У краю далекім – мої батько й мати.
Край мого дитинства – хутір Чернякове,
У краю дитинства – Лошакова школа.*

*Пам'ятає серце калинове літо,
В полі волошковім половіє жито.
Тупотять стежиною босі ножсята,
В хлопчика малого – мрії-лебедята...*

*Промайнули весни, пролетіло літо,
Осінь посріблила наші краці літа.
Де ж ви, мрії-лебеді? У якому краї?
Поверніть до мене! Я вас так чекаю!*

Одним із найяскравіших дитячих спогадів маленького Василя була звістка про завершення війни і реакція на неї односельців.

З радістю і щемом Василь Іванович пригадував, як з району зателефонували у колгосп і повідомили, що наші взяли Берлін і війна скінчилась. «До нас прибігла одна жіночка з хутора і кричить до матусі: «Митрівно, Митрівно, Победа!». Подруги від щастя і плакали, і сміялись повторюючи: «Победа!».

Я своїм маленьким серцем відчув, що трапилося щось значиме, вагоме й радісне. Поруч з нами жила старенька сусідка, бабуся Лупівна, у якої на війні загинуло двоє синів. Я пішов до неї і постукав дубчиком у маленьке віконечко: – Лупівно, бабусю, відчиняйте швидше двері.

- Чого тобі треба, онучку?

- Та відчиняйте швидше двері, я вам победу приніс!

Старенька обняла мене і заголосила: «Ой, синочки, ж ви мої соколята, та двоє ж вас було, як двоє очей моїх. Та не стало жодного, осліпла ж я навіки, осиротіла. Хто ж мене на старість догляне, хто очі мої закрий».

На все життя війна закарбувалась у пам'яті Василя жахливим гуркотом літаків та вибухами бомб.

Запальний темперамент, співочий голос, авторський талант Василь Будянський успадкував від свого батька Івана Пилиповича, який чудово співав, був гарним оповідачем і, не дивлячись на важке поранення на фронті, усе життя був життєлюбом, людиною із яскравим почуттям гумору, «душею компанії».

Ще у початковій школі Василь розпочав свою артистичну кар'єру. У школі, на сцені сільського клубу або в актовій залі виконував гумористичні твори Остапа Вишні, Степана Олійника, Павла Ключини, які друкувалися в журналі «Перець». Сільська аудиторія зазвичай тепло зустрічала його і обдаровувала гучними оплесками.

Батьківське слово для Василя мало незаперечний авторитет. Тому, за порадою батьків, на певний час йому довелося поступитися мрією про велику сцену і вступити до технікуму механізації сільського господарства.

По його закінченню – служба в Німеччині в частині зв'язку. Як водій, технік-механік Василь Іванович за три роки об'їздив усю країну. Брав активну участь у солдатській художній самодіяльності. Пригадував такий важливий епізод служби в армії. До Німеччини приїхав Український народний хор імені Григорія Верьовки. Оскільки Василь добре володів українською, керівництво частини доручило йому висловити слова подяки землякам. Керівник хору Елеонора Скрипчинська-

Верьовка (дружина Григорія) схвально оцінила виступ талановитого хлопця. Це сприяло утвердженню наміру вступати до Харківського театального інституту, що й зробив Василь Іванович повернувшись з армії.

На той момент конкурс на акторський факультет складав 25 чоловік на місце. Вступали діти народних артистів СРСР, високопосадовців, викладачів і щойно демобілізований з армії сільський хлопець з механізаторською освітою. Проте, він успішно пройшов усі три тури, одержавши «відмінно». Причому був єдиним з усіх абітурієнтів, який твір писав українською, що викликало неабиякий подив і захоплення приймальної комісії. Отже, вступив. Прибувши додому, повідомив батьків, отримав благословення на навчання.

Студентські роки для Василя стали періодом стрімкого професійного та особистісного становлення. Для того, щоб усунути прогалини в знаннях, доводилось працювати з потрібною енергією. Також разом із одноклассниками Василь брав участь у виставах харківських театрів, які залучали майбутніх акторів до масових сцен. Це були хореографічні номери, постановочні бої, хори тощо.

Після завершення театального інституту Василь Будянський отримав запрошення одразу від кількох театрів. Проте вибір був зроблений на користь Сумського музично-драматичного театру імені М. С. Щепкіна. Чому саме Суми? На той час артист уже був одружений. Дружина – Валентина родом із Сумщини. А на розподіл приїхали головний режисер і директор щепкінців. Тож Василь Іванович вирішив приєднатися до їхньої акторської родини.

Театральний шлях молодого актора склався добре. Пропрацювавши в театрі три роки одержав першу головну роль – Петра Запорожця за п'єсою нашого земляка з Ромен Івана Кавалерідзе «Перша борозна» (присвячена історико-революційній темі). Петро керував Союзом боротьби за звільнення робітників і селян від царизму.

У березні 1970 року на сцені Сумського театру імені М. Щепкіна (саме таку назву мав заклад на той час) відбулась прем'єра вистави «Старики» за п'єсою І. Кавалерідзе «Перша борозна» у постановці режисера Ігоря Рибчинського. Головну роль – Петра Запорожця майстерно зіграв артист В. Будянський. Добре запам'ятались глядачам і характерні образи Марії (артистка Н. Михайлова), Кржижанівського (артист Д. Тараненко), Григоровича (заслужений артист УРСР А. Носачов) та інші.

У своїх спогадах про І. Кавалерідзе режисер В. Оглоблін зазначав, що постановку «Стариків» Сумського театру ім. М. С. Щепкіна «...добре сприйняла публіка...». Цю виставу вперше поставлено в 1970 році у Сумах і Тернополі.

Ще однією виставою за п'єсою І. Кавалерідзе «Григорій і Параскева», яка також була адаптацією для театральної сцени кіноповісті «Григорій Сковорода» (співавтор Н. Петренко), відкрив театр ім. М. Щепкіна 39 сезон. Прем'єра відбулась 21 жовтня 1972 року. Постановку здійснив заслужений артист УРСР І. Рибчинський.

Творчою перемогою, на думку театральних критиків та глядачів, був визнаний образ Григорія Сковороди: «Артист Василь Будянський веде роль Сковороди сильно, переконливо, з піднесенням. Відчувається, що блискучого зовнішнього і психологічного перевтілення він досяг великою роботою. Деяку скутість, одноманітність рухів можна зрозуміти. Молодому актору (зазначимо, що В. Будянському на той час було 29 років) уперше довірено такий складний, глибоко психологічний образ. В цілому можна твердити, що режисер постановки

заслужений артист УРСР І. Рибчинський не помилився у виборі кандидатури на головну роль».

Обравши публіцистичні та яскраві барви (на відміну від лірико-романтичних, якими користувався С. Дідусенко), В. Будянський створив гостросоціальний образ філософа-бунтаря й захисника голоти: «Довершений образ Сковороди зіграв відомий актор В. Будянський. Актор вдало показав своєю грою постать людини, яка чужі страждання сприймає як свої. Г. Сковорода вступає в поєдинок не зі злом взагалі, а з конкретними носіями нещастя і жорстокості».

За цю роботу В. Будянський був відзначений дипломом III ступеня на Республіканському огляді робіт театрів з молодими акторами і творчих досягнень артистичної молоді і отримав схвальний відгук самого І. Кавалерідзе.

Вистава за п'єсою «Григорій і Параскева» була показана щепкінцями на столичних підмостках 1 грудня 1972 року, а згодом її побачили і глядачі українського телебачення з нагоди вшанування 250 річниці від дня народження видатного мислителя.

Таким чином, драматургічні твори І. Кавалерідзе «Перша борозна» та «Григорій і Параскева» на початку 70-років минулого століття посідали важливе місце у репертуарі Сумського театру ім. М. С. Щепкіна.

Важливо наголосити, що саме на сумських підмостках ці п'єси були поставлені вперше в історії українського театру: «Перша борозна» (вистава мала назву «Старики») 19 березня 1970 року, майже одночасно із «Вершником на здибленому коні», який був поставлений Тернопільським академічним театром ім. Т. Шевченка (режисер М. Тараненко, сценографія С. Данилишина) 11 квітня у театральному сезоні 1970–1971 років.

А постать національного генія Григорія Сковороди також вперше на театральній сцені була втілена саме у Сумах у виставі «Григорій і Параскева».

Завдяки цим вагомим акторським роботам Будянський Василь Іванович увійшов до історії українського та світового театру.

За час роботи в театрі актор зіграв такі помітні ролі, як: Володимир Маяковський (у виставі «Кінармія» за п'єсою І. Бабеля); Гнат («Безталанна» І. Карпенка-Карого); Султан («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського) та ряд інших.

У 1976 році Василь Іванович отримав запрошення до Сумської обласної філармонії у якості майстра художнього слова (читця) та ведучого.

Тут були створені високохудожні читацькі програми, у яких в повному обсязі розкрився акторський, читецький та сценарно-режисерський потенціал Василя Будянського.

Першою вагомою роботою стала програма «Слово о полку Ігоревім». Шедевр давньоруської літератури вперше зазвучав зі сцени у читецькому виконанні. Спочатку твір виконувався українською мовою (переклад М. Рильського). Потім – мовою оригіналу. Органічно доповнював композицію «Плач Ярославни» у перекладі Тараса Шевченка. Програму схвально зустріли глядачі Сум, Києва, Львова, Одеси.

За період роботи у філармонії Василь Будянський створив більше 20 літературних програм за творами В. Маяковського, С. Єсеніна, В. Шукшина, М. Лермонтова, О. Пушкіна, Т. Шевченка, П. Воронька, Б. Олійника, П. Глазового, О. Вишні та ін.

Свої програми читав і для глядачів філармонії, і для студентів, і для школярів Сумщини. Часто виступав у ролі ведучого заходів обласного та всеукраїнського рівня, адже добре володів українською мовою.

У 1981 році одержав звання заслуженого артиста України.

У професійній біографії Василя Будянського сценічно-творча діяльність органічно поєднувалась з викладацькою роботою. Спочатку у якості сумісника Василь Іванович читав окремі дисципліни на філологічному факультеті Сумського державного педагогічного університету (на той час інституту) ім. А. С. Макаренка, а у 1992 році повністю перейшов на педагогічну ниву.

І протягом майже 20 років викладав такі дисципліни як «Давня українська література», «Риторика», «Виразне читання» тощо. Власним прикладом, високою майстерністю художнього слова виховав не одну плеяду сучасних вчителів-мовників, які і по сьогодні з вдячністю згадують свого викладача.

Разом зі студентами-філологами Василь Будянський поставив на сцені університету чимало яскравих вистав: «Моцарт і Сальєрі», «Скупий лицар» Олександра Пушкіна, «Назар Стодоля» Тараса Шевченка, «Сватання на Гончарівці» Григорія Квітки-Основ'яненка, «За двома зайцями» Михайла Старицького. Ці роботи були важливою складовою виховного процесу на філологічному факультеті. Василь Іванович на практиці доводив, що театральне мистецтво та художнє слово є дієвим чинником виховання та розвитку у майбутніх учителів акторських та ораторських якостей, вдосконалення культури і техніки мовлення, уваги, уяви, креативності тощо.

Коли займався педагогічною справою, написав науково-методичні посібники із грифом Міністерства освіти України «Мистецтво виразного читання» та «Шкільний театр»; антологію народної творчості «Педагогічна мудрість слобожанської родини», декілька п'єс за творами «Слово о полку Ігоревім», Ліни Костенко (п'єса на дві дії «Маруся Чурай»), казку «Лисичка і Журавлик» за народними мотивами, видав дві збірки авторських пісень та поезій.

Ось один із віршів:

*Я все життя чекаю, надіюсь все життя,
Від літ своїх втікаю у краще майбуття,
Захоплень маю купу, кидаюсь з боку в бік,
Розпорошив я сили – нещасний чоловік.
І тільки тим втішаюсь, що ти у мене є,
Розумна і красива, «нещастя», світ моє.
А до ювілею заримувалися такі рядки:
Літа, як коні, без упину
Несуть вперед, на край життя.
Звідтіль у молодість людині
Уже не буде вороття.
Тпру! Стійте! Стійте, вороні
І зупиніться хоч на мить.
Хай тут здійсняться наші мрії,
«Туди» не будемо спішити!
Ще порох є в порохівницях,
Козацький дух ще не погас.
Ще молодість в очах іскриться,
І для кохання є ще час!*

Василь Іванович Будянський був частим і бажаним гостем на Сумських телеканалах та рідостанціях.

На Сумському обласному радіо довгий час звучали такі високохудожні літературно-музичні програми, як: «Великий пересмішник українського народу», присвячена творчості О. Вишні, «З журбою радість обнялась» за творами О. Олеся, «Останній кошовий Запорізької Січі», присвячена П. Калнишевському, «Постать Т. Г. Шевченка на зламі тисячоліть».

В ефірі місцевого телеканалу «Відікон» і по теперішній час транслюються програми за участю Василя Будянського: «Від епохи до епохи» (поезії та пісні військового часу), «Відомий вам Сергій Єсенін» (до 120 річниці від дня народження поета), «Я так її, я так люблю мою Україну широку...» (запис програми до 200-річчя від дня народження Т. Шевченка. На сцені Театру юного глядача твори Великого Кобзаря виконували три покоління родини Будянських: батько, син та онуки).

Багато років поспіль був головою журі обласного конкурсу читців ім. Т. Шевченка.

Пішов у вічність Василь Будянський 30 вересня 2018 року. Прощання проходило у Воскресенському соборі у Сумах. Похований на Засумському кладовищі.

Головним дороговказом і в житті, і в професії для Будянського Василя Івановича стали слова матусі – Олександри Дмитрівни: «найкраща подушка – чиста совість» (тоді будеш спати спокійно, коли житимеш правдиво, по совісті).

Цю головну заповідь Василь Будянський – артист і людина з великої літери – сповідував, коли працював у мистецтві, в освіті, на аграрній ниві. Свої світоглядні переконання передав своїм дітям і онукам.

Майже біографічним для Василя Будянського стали рядки прекрасного поета Вадима Крищенка:

*Я не святий, усе було.
За чимось я жалкую, може.
Та я не відвертав чоло,
Коли світився образ Божий.*

*Були гріхи. Це теж ганьба.
Пече мене одна провина,
Та кожен віри мій –
Це мольба, щоб ти воскресла, Україно!*

Дмитро Васильович Будянський,
доцент кафедри ОТМ, музикознавства
та культурології СДПУ ім. А. С. Макаренка,
заслужений працівник культури України

Бібліографія

Праці

Педагогічна мудрість слобожанської родини / В. І. Будянський, Д. В. Будянський. – Суми : Корпункт, 2012. – 334 с.

Літопис роду Будянських. – Суми : Козацький вал, 2011. – 59 с.

Пісні. Поезії. Дружні шаржі. – Суми : Козацький вал, 2002. – 90 с.

Шкільний театр / В. Будянський, Д. Будянський. – Суми : Козацький вал, 2002. – 184 с.

Мистецтво виразного читання : навч. посібник / В. І. Будянський, Д. В. Будянський. – Суми : Корпункт, 2001. – 196 с.

Література про В. І. Будянського

У книгах

Мистецтво України : енциклопедія : в 5-ти т. Т. 1. А–В. – Київ, 1995. – С. 261.

Каменська Н. П. Будянський Василь Іванович // Енциклопедія сучасної України. Т. 3. Біо–Бя / НАН України ; Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка ; Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України. – Київ, 2004. – С. 548 : фот.

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 55 : фот.

Нестеренко П. Покликання // Нестеренко П. Джерела натхнення : творчі портрети сумських митців. – Суми : Мрія, 2018. – С. 115–135.

Литвяк Т. Г. Зустрічі перед мікрофоном. – Суми : Мрія, 2015. – С. 65–69.

У періодиці

Вороненко М. Василь Будянський в пам'яті моїй // Ярмарок. – 2020. – 16 січ. – С. 2 : фот.

Максимова Я. Останні аплодисменти! // Панорама. – 2018. – 10–17 окт. – С. А2.

Пам'яті Великого Артиста Василя Будянського // Вперед. – 2018. – 6 жовт. – С. 3.

Светлая пам'ять... // Ваш шанс. – 2018. – 3 окт. – С. 12а.

Свелеба Т. Весна веры, надежды, любви! // Ваш шанс. – 2018. – 18 апр. – С. 23а.

Бондар Г. У місячнім сяйві // Ярмарок. – 2016. – 2 черв. – С. 1.

Свелеба Т. Зигзаги и праздники судьбы // Ваш шанс. – 2012. – 26 сент. – С. 30а.

Вертіль О. Слово і сцена Майстра // Сумщина. – 2012. – 19 верес. – С. 26.

24 вересня

50 років від дня народження

Олени Юріївни Петрової

(1972)

Повернення в зиму-2010

Ще з ранніх років журналістської роботи взяв за правило зберігати в блокнотах ті чи ті записи, не кажучи про газетні, журнальні, електронні публікації. Всі вони в акуратних течках і за потреби можна повернутися до будь-якої з них. Надто це стосується бесід з відомими і видатними особистостями, коли співрозмовники – знані спортсмени, письменники, артисти, співаки, художники. Через роки після таких зустрічей залишені нотатки набувають зовсім іншого забарвлення, інтонацій, значущості, адже зберігають дух саме того часу, в якому відбувалися діалоги.

Яскрава ілюстрація – зустріч з Оленою Петровою, яка тоді працювала тренером, передаючи свій багатий досвід молодшим колегам, тим, хто тільки розпочинали підкоряти вершини світової слави.

Здавалося б, пройшло стільки зим, а зустріч у 2010-му назавжди закарбувалася в пам'яті. Адже вихоплена люднева мить зафіксувала яскравий епізод з життя спортсменки, коли попереду ще стільки нових весен і осей, літ і зим.

Особливість розмови – в даті: якраз напередодні 12-ї річниці Олімпіади в Нагано, яка стала тріумфальною не тільки для сумчанки, а й усієї України.

Бо скільки б років минуло з того дня, для спортсменки, любителів біатлону, шанувальників спорту загалом перемога в Японії назавжди залишиться золотим (хоч медаль і срібна) рядком у літописі Олімпіад. Адже за перемогою – стільки виснажливої праці, щоденних тренувань, витрачених сил і нервів, часто – на межі людських можливостей.

Але така вже доля Великих Перемог, які ніколи не приходять самі собою, а потребують колосальних зусиль волі, сил, мужності, натхнення, зібраності. І тим вони цінні, значимі, знакові не лише для окремих спортсменів, а загалом для світової спільноти.

І сьогодні, з вершини прожитого і пережитого, баченого і відчутного, особливо об'ємно і різнобічно сприймається давній діалог, що став маленьким камінчиком у великому мозаїчному панно життєвої долі Олени Петрової.

Друге дихання душі

(Із журналістського блокнота)

Сьогодні сумчанка Олена Петрова належить до тих спортсменок, які є незаперечними авторитетами в обраному виді спорту. Навіть закінчивши майже два роки тому професійну кар'єру як стріляюча лижниця, вона володіє найціннішою колекцією нагород. Учасниця чотирьох (!) зимових олімпіад, володарка срібної медалі в індивідуальній гонці на 15 кілометрів на зимовій Олімпіаді в Нагано (1998 рік), чотирнадцяти срібних і бронзових відзнак чемпіонатів світу і Європи, багаторазова чемпіонка і призерка змагань інших рангів і рівнів, вона з повним правом сьогодні займає найвищу сходинку на українському п'єдесталі пошани серед жінок-біатлоністок. Золотим рядком в історію вітчизняного біатлону вписаний 1996 рік, коли на чемпіонаті світу в Рупольдингу вона виборола три медалі. Подібного успіху ще не вдавалося повторити жодній із українських спортсменок.

Олена Петрова має відмінні технічні результати. Загальна точність її стрільби становить 83 відсотки (лежачи – 93, стоячи – 74).

Застати Олену в Сумах вельми важко, адже працює тренером молодіжної національної збірної, виховуючи гідну зміну старшому поколінню. Щойно повернулася із Швеції, де проходив чемпіонат Європи серед юніорів. Скориставшись вихідною паузою, зустрілися в кафе «Здибанка», що на березі замерзлого Псла. Олена принесла величезний пакунок з нагородами, загальна вага якого вражала – не менше чотирьох кілограмів...

Не встигли розпочати бесіду, як деякі відвідувачі одразу ж почали впізнавати свого спортивного кумира, а двоє юнаків навіть попросили сфотографуватися на згадку на «мобільник»...

Отже, як до Вас звертатися?..

Мені імпонує, коли кажуть «пані». Це настільки по-українському, що мені, представниці Удмуртії, це вельми до душі.

Отже, пані Олено, я якраз і хотів розпочати бесіду з того, як саме Ви з такого далекого краю забилися до нас на Слобожанщину?

Так, я народилася в маленькому удмуртському селі Шарган, там закінчила школу, затиім вступила до медичного училища в місті Глазов. Коли почала професійно займатися біатлоном, на змаганнях познайомилася з тренером Романом Бондаруком, який і запропонував мені переїхати до Сум. Про це місто я раніше майже нічого не чула і не знала, окрім того, що тут створена добротна база для заняття біатлоном. Запрошення прийняла із вдячністю, бо вже тоді остаточно вирішила займатися саме цим видом спорту.

Приїхавши сюди, швидко зрозуміла, що це той край, про який мріяла. Невдовзі не тільки влилася до місцевої команди, а й прийняла громадянство України, згодом почала захищати честь рідної для мене держави на європейських і світових змаганнях. А сьогодні я українка на всі сто – навіть знаюся на українській мові, із задоволенням слухаю народні пісні, читаю книги. Тепер тут моя квартира, друзі, знайомі, словом, півжиття прожито на Вкраїні милій, як писав Тарас Шевченко...

То Ви і творчість Кобзаря знаєте?

А ви здивовані? Мабуть, звикли до того, що спортсмени не можуть двох слів зв'язати, а говорять лише про те, чим займаються? Ні. Я ще в школі залюбки

вивчала літературу, зачитувалася не лише Пушкіним, Лермонтовим чи Некрасовим, а й запам'ятовувала вірші національного удмуртського класика Флора Васильєва (свого часу його вірші перекладав українською сумський поет-дисидент Микола Данько. – прим. О. В.), Тараса Шевченка, Лесі Українки. Якби не стала спортсменкою, то неодмінно була б причетною до літератури чи культури. Хоча не вважаю, що свідомо обділила себе увагою до чогось у житті, що не причетне до спорту.

Ви відповідаєте на випередження – щойно хотів запитати, чи не шкодуєте за тим, що переважну частину часу віддали і віддаєте тренуванням, а не якимось розвагам чи захопленням?

Є мудре твердження про те, що не людина обирає долю, а доля людину. В моєму випадку саме так і сталося. Я стала на лижню не з принуки, а цілком усвідомлено, з любові до обраної справи. Тому вважаю себе людиною, яка відбулася і в професійній кар'єрі, і просто як жінка. Бо коли займаєшся справою, яку тобі дав Господь, то вистачить часу і на решту занять.

До речі, чому Ви обрали саме біатлон, адже не можна сказати, що володієте винятковими фізичними даними. Швидше навпаки: зріст 162 сантиметри, вага 54 кілограми. Словом, Дюймовочка... А треба ж не тільки швидко бігати, а й влучно стріляти? Та й гвинтівка важить майже 4 кілограми...

Усі цифри точні, але... Біатлон – це не тільки і не стільки величезні фізичні навантаження, а й психологічна боротьба і з собою, і з суперником. Можна мати величезні м'язи, пудові кулаки, але спортсменом – тим паче, біатлоністом, – ніколи не станеш. Адже вийшовши на дистанцію, треба насамперед володіти собою, вміло розподіляти сили, бороти страх чи розгубленість, словом, уміти швидко і точно реагувати на ті чи ті обставини. Врахуйте, що під час гонки пульс коливається від 170 до 190 ударів на хвилину. Вийшовши на вогневий рубіж, руки можуть тремтіти так, що гвинтівка буде скакати вгору-вниз. Тут вже треба внутрішнім голосом «заспокоювати» себе, збивати пульс, забувати про все на світі, окрім одного – мішені. Я інколи пробую пригадати себе саме в ці відповідальні моменти і – не можу. Бо тоді світ відходить на інший план, а залишаєшся сам-на-сам з патроном і прицілом. Але коли вже відстрілявся без промаху, то така радість огортає душу...

А щодо мого вибору, то він був не простим і не однозначним. Спершу я активно займалася лижними перегонами і мої перші тренери в Удмуртії Валентин Лимонов та Анатолій Богданов пророкували мені перспективне майбутнє. Однак з часом порадили взятися за гвинтівку. Я спочатку сахалася її і думала: як можна після такого навантаження ще й точно стріляти? А тут ще й мама додала своєї «олії» – куди тобі, такий маленькій і худенькій, до важкої зброї?.. Та, зрештою, біатлон переважив. А взагалі я росла тендітною дівчинкою і страшенно не любила снігу і холоду. Лише з часом загартувалася і тепер мені без зими ніяк не можна.

Не хотілося б зайвий раз нагадувати, та все ж у пам'яті вболівальників прикрий випадок на зимовій Олімпіаді в Лілліхаммері...

Маєте на увазі лижню, яку переплутала? Дійсно, то велика прикрість, але до цього треба ставитися з розумінням. Тоді мені здавалося, що біжу правильним маршрутом, однак згодом виявилось, що «заблукала». До речі, таким глєвким був мій олімпійський дебют, який запам'ятався на все життя. Після того, виходячи на трасу, завжди була максимально уважною і дівчат навчаю цьому.

Зараз Ви тренуєте юніорську збірну України. Наскільки був складним перехід з великого спорту на тренерську роботу і чи знаходите професійне задоволення у вихованні нового спортивного покоління?

Залишати великий спорт завжди складно. Але в мене, водночас на жаль і на щастя, все відбулося за дещо іншим сценарієм. У 2005-му і 2007-му роках я зазнала важких травм. Спершу зламала руку, а перед останнім чемпіонатом світу потрапила у велосипедну аварію, серйозно пошкодивши лікоть. Про змагання довелося забути. Доки приходила до належної фізичної форми, почала розуміти: мій час відходить у минуле.

Але ж на цьому життя не закінчується, і я лише тиждень побула «без роботи». Погодилася на пропозицію очолити тренерську команду, бо з молоддю працювати цікаво. Зараз виховую дівчат 1989–1990-го років народження. Не хочу нікого називати за прізвищами, щоб не ображати жодної з вихованок, але серед них є дуже перспективні. Гадаю, що років через два-три вони заявлять про себе.

Пані Олено, а як узагалі сьогодні живете? Чим займаєтеся у вільний час? Чи підтримуєте зв'язки з колишніми друзями по команді? Словом, яка саме сьогоднішня Петрова – поза спортом?

Тоді відразу необхідно відняти щонайменше 90 відсотків життя. За великим рахунком, у Сумах протягом року я буваю не більше 1–2 місяців. То тренування, то збори, то відрядження, то змагання. Але якщо випадає вільна хвилина, то йду до Псла, біля якого мешкаю, дивлюся на воду, дихаю свіжим повітрям. Особливо люблю весну. Тоді для мене настає справжній рай. Узагалі я, напевно, «перебрала» так звану норму спілкування, бо по-справжньому розкошую, коли опиняюся сама. Тоді можна зібратися з думками і мріями, відволіктися від щоденно-суєтних проблем, побути наодинці зі світом і собою.

Та це не значить, що взагалі ні з ким не спілкуюся. Мої найближчі подруги по колишній команді – Валя Цербе і Таня Водоп'янова. Перша мешкає в Прилуках, друга – Київській області. Телефонуюмо одна одній, розповідаємо про життя-буття. Не забувають Олена Зубрилова, Ніна Лемеш. Та і в Сумах маю кількох близьких друзів, знайомих, до яких можна сходити в гості чи запросити до себе.

Коли виникає потреба, залюбки сідаю за кермо «Міцубісі» – свого часу машину подарував Григорій Суркіс як кращій спортсменці. Та й квартиру мені теж подарували – тодішній керівник області Анатолій Єпіфанов, який зараз очолює Українську академію банківської справи, одразу ж сказав, що не залишить без житла. В 1994-му справила вхідчини.

Люблю читати. Зараз знайомлюся з творчістю Кінга і Акуніна. Не цураюся телевізора. Щоправда, уникаю мильних серіалів і фантастики. Перші – не маю змоги дивитися впродовж року чи двох, друге ніколи не викликало захоплення.

Інколи трапляється нагода вирватися у відпустку. Намагаюся з'їздити на якийсь тиждень до моря, а також відвідую маму і рідну сестру, які мешкають у Владимирській області, в Росії.

Ваш професійний «інструмент» – лижі. Чи зберігаєте ті, які приводили Вас до медалей?

Аякже! І не одну пару. І палиці до них теж на антресолі. Це все дороге мені, бо про кожен старт пам'ятаю найменші подробиці.

Ви чомусь оминули свої кулінарні захоплення...

Як говорити про те, чого немає? Я зовсім не пристосована до кухні. Не маю якихось рецептів, овочевих чи м'ясних уподобань. Єдине, про що можу сказати, – колишнє захоплення всілякими випічками. То мій тренер це одразу помітив і попередив: таке «хобі» не личить спортсменам, тим паче – спортсменкам. Довелося відмовлятися. Я і зараз маю 54 кілограми і не підросла на жоден сантиметр (Олена сміється).

Якось незручно запитувати про улюблений вид спорту, але, окрім біатлону, що ще Вас цікавить і що подобається?

Обожнюю фігурне катання, лижні перегони, фрістайл. Зимова Олімпіада у Ванкувері – чудова нагода розвинути попередні успіхи і досягнення. Щоправда, туди поїхала нова молода команда, з представниками якої особисто я мало знайома. Але це природна зміна поколінь.

У спорті є поняття другого дихання. Чи знайомі Ви з ним і за яких обставин воно з'являється?

Подібне відчуття переживала двічі. Але вважаю його швидше духовним і душевним виявом, аніж фізичним. Друге дихання відкривається тоді, коли є вагомий результат. Мої колеги-спортсмени добре розуміють стан після виснажливої боротьби, яка увінчалася перемогою. Я й досі не можу забути мить моєї срібної перемоги в Нагано. Долаючи дистанцію, не дуже сподівалася на великий успіх. Але коли поряд з лижнею з'явився мій тренер і крикнув, що я йду на медаль, у мене наче вирости крила. Я так бігла, так старалася... Коли фінішувала, не могла стримати сліз і довго боялася, аби хтось не перекрив мій результат. Ото і є друге дихання не тільки спортивної, а просто людської душі.

Олександр Вертіль,
заслужений журналіст України
6 лютого 2010-го року

Від автора. Сьогодні Олена Петрова очолює Сумське обласне відділення Національного олімпійського комітету. Робота клопітна, турботлива, почасти паперова. Однак для спортсменки – в особливу радість. Адже опікується спортивними питаннями краю, організовує змагання, допомагає зростати молодим талантам.

Особливо цікаво бачити, коли уславлена майстриня біатлону зустрічається зі школярами: останні не приховують захоплення, адже перед ними світова зірка швидкої лижні і влучної стрільби.

Як говорить Олена, заради таких зустрічей, удосконалення спортивної роботи, виховання молодого здорового покоління і докладає всіх зусиль – так само як і в роки, коли щодня виходила на тренування і змагання, вінцем яких стало олімпійське срібло в японському Нагано.

Бібліографія

Література про О. Петрову **Окремі видання**

Вертіль О. Олена Петрова : срібний сніг. – Суми : Мрія, 2018. – 192 с.

У книгах

Вертіль О. Сумщина олімпійська. – Суми : Мрія, 2019. – С. 47–59.

Близнюк А. М. Почесні громадяни міста Суми / А. М. Близнюк, Н. С. Подоляка. – Суми : СПС Панасенко І. М., 2015. – С. 123–124.

Олимпийские звезды Сумщины / авт.-сост. В. Яковлев. – Киев : Олимпийская лит-ра, 2012. – С. 33–35 : фот.

Хто є хто на Сумщині: видатні земляки : довід.-біогр. вид. Вип. 1 / авт.-упоряд. В. В. Болгов. – Київ : Поліграфкнига, 2005. – С. 218 : фот.

Золоті сторінки олімпійського спорту України. 1894–2000 / за ред. І. Федоренка. – Київ, 2000. – С. 142.

У періодиці

Поляченко А. Елена Петрова: «Уходя с огневого рубежа с минутой штрафа, понимала, что больше не имею права на ошибку» // Панорама. – 2018. – 7–14 марта. – С. А16.

Димов Д. Те, кто вдохновляет: Елена Петрова // Ваш шанс. – 2018. – 31 янв. – С. 23а.

Саныч Г. Серебряная леди // Панорама. – 2018. – 31 янв.–7 февр. – С. А16.

Поляченко А. Спортсменка и красавица // Панорама. – 2017. – 27 сент.–4 окт. – С. А14.

Карельский Е. Елена Петрова: «Нам нельзя было подвести команду» // Киевский вестник. – 2014. – 6 февр. – С. 6.

Гринка А. Елена Петрова: «Детьми нужно заниматься» // Панорама. – 2014. – 22–29 янв. – С. А16.

Поляченко А. Олимпийская гордость // Панорама. – 2012. – 26 сент.–3 окт. – С. А19.

Мохнач В. Олена Петрова : Медалі забулися – людина залишилася : відома біатлоністка, яка піднімалася на олімпійський п’єдестал, розповіла «УМ», чому вона покинула тренерську ниву та як працюється в регіональному відділенні НОК // Україна молода. – 2012. – 27–28 січ. – С. 23.

Кудлай Е. Зимнюю Олимпиаду–2022 ждут в Украине : [биатлонистка, серебряная призерка Олимпиады в Нагано-98 Елена Петрова возглавила наш Сумской олимпийский комитет] // Данкор. – 2011. – 23 нояб. – С. А12.

Осташевский М. Золотая мечта серебряной леди : [интервью] // Орех (Сумы). – 2008. – авг.–сент. – С. 32–35.

Комендант А. Сумская звезда биатлона // Данкор. – 2008. – 11 июня. – С. А14.

3 жовтня

85 років від дня народження

Віктора Федоровича Токарева
(1937–2020)

Віктор Токарев: колекціонер і краєзнавець

(Републікація)

Колекціонерами стають по-різному. Одні отримують колекцію у спадок. Інші випадково знаходять або отримують в подарунок старовинну монету або порцелянову статуетку, а потім починають купувати подібні предмети.

Треті ж стають колекціонерами за велінням серця, збирачами за покликанням. Вони присвячують цій справі весь свій час, віддають всі душевні сили, а іноді і останні гроші. Такі люди не дозволяють нам забути історію міста, в якому ми живемо.

З одним із них – колекціонером з майже 50-річним стажем Віктором Токаревим – ми і поговорили.

– Віктор Федорович, розкажіть, будь ласка, з чого почалося ваше захоплення.

– Колекціонувати я почав з 1965 року, коли приїхав до Сум у відрядження. Ми будували тут телефонну станцію. До цього, щоб зателефонувати абоненту, потрібно було набрати «панночку», яка з'єднає вас з потрібним номером. Тоді ж я і познайомився зі своєю майбутньою дружиною. Після весілля ми стали жити у її батьків. І ось одного разу у дворі будинку я знайшов дореволюційну тавровану цеглу з буквами «КН». Мене зацікавив напис. Загалом, з тих пір і почалося моє колекціонування і вивчення історії Сум. Пізніше я дізнався, що ця цегла була виготовлена на цегельному заводі Кирила Наседкіна. До речі, зараз в моїй колекції більше 200 різноманітних цеглин, виготовлених на сумських заводах.

А в дитинстві, якщо це можна вважати колекціонуванням, я збирав альчики (кістки колінних суглобів овець. – Ред.), якими ми бавилися в гру, схожу на російську національну «бабки». Я народився і жив до 11 років в Астрахані, серед татарських діточок, де гра в альчик була улюбленим заняттям. А коли почалася війна, став збирати осколки від розірваних снарядів. Так як Астрахань розташовується в дельті Волги і мала під час ВВв стратегічне значення (там проходили потоки нафти), німці її часто бомбили, особливо міст, побудований через кілька річок. На щастя, жоден із снарядів по мосту не потрапив, тому що його

захищали наші зенітки. Після артобстрілів ми, дітвора, вибиралися з притулків і бігли шукати осколки, які тягли додому.

Пізніше ми переїхали на Кубань, куди я прихопив свої альчики, але там про цю гру ніхто не знав. На тому моє колекціонування тоді і закінчилося.

– **Що ще, крім цегли, є у вашій колекції?**

– Трохи пізніше я почав збирати монети і марки, а також все, що пов'язано з історією нашого міста. Це і дореволюційні листівки, на яких відображені Суми (таких в моїй колекції більше двохсот), і марки, і конверти. Свого часу цікавився історією Центрального міського кладовища. У мене є повний список старовинних могил – хто похований, в якому році. Навіть склав карту, де вказані всі дореволюційні могили.

Щоб займатися колекціонуванням на належному рівні, потрібна була спеціальна література, яку знайти в Сумах в той час було практично неможливо. І ось одного разу я купив у одного з сумських колекціонерів дві адреси закордонних філателістичних товариств, австрійського та німецького. Я написав туди листи з проханням надіслати літературу з філателії та нумізматики. Відповідей я так і не дочекався, а замість книг отримав повістку в КДБ. Там мені пригрозили, що за зв'язок із закордоном я можу отримати років два, плюс постраждають рідні. Більше листів в іноземні країни я не писав. У той час мене часто посиляли у відрядження до Києва, Москви, Ленінграда, і там я міг уже спокійно купувати цікаву мені літературу.

– **Відомо, що колекціонування – задоволення не з дешевих. Де брали гроші на улюблене заняття?**

– Я працював інженером і всю зарплату віддавав дружині. А ось премію, яка щомісяця коливалася від 20 до 50 руб., я витрачав виключно на покупку чогось для колекції. Пізніше і саме колекціонування стало приносити дохід. Я багато їздив по містах колишнього Союзу, і мені вдавалося купити якусь річ, наприклад, марку або монету, дешевше, ніж вона коштувала в той час в Сумах. Я не пив, не курив, а це в усі часи велика стаття витрат. Замість пачки сигарет, яка в той час коштувала копійок 30–40, я міг купити старовинну листівку.

– **А де ви дізнавалися про історію Сум?**

– У той час багато радянських людей здавало кров, не був винятком і я. Донорам за здану кров належали відгули, які в основному я проводив в архівах. На жаль, дореволюційний архів нашого міста загинув вже в 50-ті роки. Історію його втрати мені розповів колекціонер Іван Шевченко, якому з вогню вдалося врятувати кілька книг. До речі, у нього була дуже велика колекція канделябрів, свічників, люстр та інших старовинних речей. Він їздив по селах і коли дізнавався, що хтось помер, пропонував зробити труну, а за це з ним розплачувалися антикваріатом. Вся його колекція пішла прахом, після смерті його сини її пропили ...

Під час війни сумський архів був підготовлений для вивезення до Німеччини, але німці чомусь не встигли його вивезти. І він виявився на горищі одного з будинків по вул. Роменській. У 50-ті роки будинок було продано, і вже новий господар виявив мішки зі свастикою, в яких були упаковані якісь папери. Інтересу до них ніхто не виявив, у результаті вся історія з часів заснування Сум згоріла. Пізніше в місцевий архів почали передавати матеріали про наше місто з Харкова, Полтави, Курська, Чернігова та ін.

– **Чи були випадки, коли вам або вашим знайомим траплялися підробки?**

– До 90-х підробок практично не було. А ось з початком розвалу Союзу підробки були поставлені на потік. Одного разу попався і я. Це було в 1993 році, я

тоді у циган купив п'ять царських золотих червонців по 70 доларів за штуку. Як пізніше виявилось, вони всі були фальшивими, хоча і виготовлені з золота, правда, замість 900-ї проби там була 500-та.

– **Які ще у вас є речі, пов'язані з нашим містом?**

– Збираю страхові таблички різних міст, які висіли на дореволюційних будинках. Є і одна сумська табличка. До 1917 року всі будинки були застраховані, і на них вішали металеві таблички, де писали назву страхової компанії і рік. Є і недопалок цигарки фабрики «Туршу». Знаю я і всі сумські будинки, які залишилися і на яких вказана дата їх побудови.

– **Ви колекціонер з уже майже півстолітнім стажем, що за цей час найбільше здивувало?**

– Уже в кінці 90-х я був у Москві, де познайомився з дослідником і журналістом, який працював у журналі «Радянський колекціонер». Приїжджаємо до нього на квартиру, а там у шафах неймовірна кількість дореволюційних листівок. Знайшов він для мене і сумські. Я йому кажу, що можу розрахуватися за товар царською золотою п'ятіркою. Він подивився на мене і спитав: «П'ятерочка?» А потім по черзі висуває ящики зі столів – спочатку один, де купа золотих п'ятірок, потім другий – там десятки, і третій, де були сім з полтиною і п'ятнадцятки. Довелося заплатити рублями.

– **Що для вас колекціонування?**

– Просто захоплення, пов'язане з вивченням історії міста, яке стало для мене дорогим і рідним. У мене, наприклад, є брошура, присвячена біографії нашого мецената Івана Харитоненка, видана невдовзі після його смерті. Так ось, давали б мені за неї зараз мільйон – я її не продав би ні за що.

– **Чи були речі, які ви не купили через незнання або через брак грошей?**

– Так, були, і не раз. Мене познайомили з однією жінкою, дворянкою, на вулиці її звали Графиня, дещо я у неї тоді придбав. Пропонувала вона мені і книги на французькому. Я кажу: «Навіщо вони мені, я і по-німецьки погано розумію, хоча його і вивчав». Їх цінність я зрозумів пізніше. На багатьох книгах були автографи відомих діячів культури і мистецтва Західної Європи XVIII століття. Ще одна жінка пропонувала купити браслет із золотих монет. На ті часи вона хотіла за них 500 руб. Таких грошей у мене не було. А там, як потім з'ясувалося, були золоті монети і часів Римської імперії.

А ось дочка секретаря кадетського корпусу пропонувала, ви не повірите, дореволюційний холодильник. Були в той час і пральні машини. В одному з журналів я знайшов рекламу: «Купуйте порошок «Лессифф» для пральних машин».

Так що, можливо, у когось із вас у підвалі або на горищі є начебто непотрібні старі речі. Придивіться до них уважніше, може, вони стануть початком вашої майбутньої колекції...

Володимир Старосельський

(Ваш шанс. – 2014. – 22 січ. – 22а. – (пер. з рос.)

Бібліографія

Публікації В. Ф. Токарєва

І мільйонер, і меценат [І. Г. Харитоненко] / І. Ліщинський, В. Токарєв // Панорама Сумщини. – 1990. – 29 берез. – С. 7.

Рассказывают старые открытки // Машиностроитель (Сумы). – 1990. – 17 мая.

Продолжил дело отца [П. І. Харитоненко] // Машиностроитель. – 1990. – 7 июня.
Эксплуататор чи благодійник? [І. Г. Харитоненко] / І. Ліщинський, В. Токарев // Панорама Сумщини. – 1990. – 16 серп. – С. 6.
З тієї ж династії [П. І. Харитоненко] / І. Ліщинський, В. Токарев // Панорама Сумщини. – 1990. – 29 листоп. – С. 6.
Доброе имя «Экспорта» // Предприниматель (Сумы). – 1992. – 7–4 февр. – С. 8.
П. Ю. Перкович – відомий підприємець у галузі квітництва дореволюційних Сум.
Главная контора Харитоненко // Предприниматель. – 1992. – 28 февр.-6 марта. – С. 8.
Хто такі Харитоненки? / І. Ліщинський, В. Токарев // Фрунзенець (Суми). – 1996. – 14 черв. – С. 1.

Література про В. Ф. Токарева

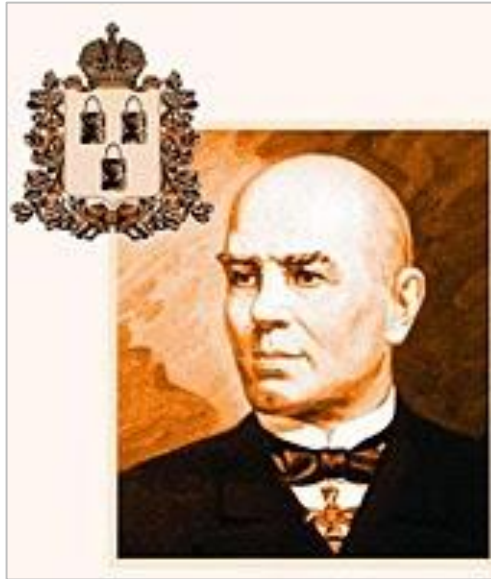
Суми : вулицями старого міста : іст.-архіт. альб. / авт. кол.: А. І. Дейнека, В. Б. Звагельський, В. В. Комаров та ін. – Суми : АС-Медіа, 2003. – 264 с : іл. – («Рідний край»). – Текст укр., рос. та англ. мовами.
В альбомі використані листівки та фотографії з колекції В. Ф. Токарева.
Суми. Пам'ять старих вулиць : зб. іст.-краєзн. матеріалів. – Київ : Фолігрант, 2009. – 324 с. : іл.
У книзі використані фотографії з колекції В. Ф. Токарева.
Суми. Нове життя старих вулиць : зб. іст.-краєзн. матеріалів. – Київ : Фолігрант, 2012. – 400 с. : іл.
У кінці книги висловлена особлива подяка В. Токареву за надані фотографії.

У періодиці

Лесина Ю. История города – в коллекции кирпичей Виктора Токарева // Ваш шанс (Сумы). – 2012. – 19 сент. – С. 33.
Кімлик А. На побачення з нашим минулим // Суми і сумчани. – 2011. – 4 лют. – С. 12 : фот.
Приходченко А. «Наше отношение к кладбищенским памятникам – это история варварства» // В двух словах (Сумы). – 2010. – 17 дек. – С. 8–9.
Лесина Ю. Я тоже была, прохожий!.. // Ваш шанс. – 2009. – 2 дек. – С. 21а.
Шовкопляс С. Кирпичик к кирпичику // Вестник сумской недвижимости. – 2008. – № 6 (июнь). – С. 58–59.
Приходько М. Они собирают память... // Панорама ТВ плюс (Сумы). – 2006. – 13–20 сент. – С. В4.
Голуб Т. История Сум – кирпичик за кирпичиком // Панорама (Сумы). – 2005. – 23–30 марта. – С. В1, В5.

7 жовтня
200 років від дня народження
Івана Герасимовича Харитоненка
(1822–1891)

Іван Харитоненко – засновник династії цукрозаводчиків

Ця історія дійсно схожа на казку, казку, в якій не було чарівної палички чи доброго чаклуна, казку, в якій все сталося завдяки таланту і праці, силі та мудрості людини. Від обивателя слободи Нижньої Сироватки до дійсного статського радника, почесного громадянина м. Суми, сумського міського голови, мільйонера та мецената – такий його шлях, шлях в 69 земних років. За життя і після смерті було все: слава, шана, зневага, глуmlinня і, нарешті, повернення.

Далеко-далеко від великих міст, у самому центрі Російської імперії, на березі тихоплинної річки Сироватки, серед верболозів, розкинулась слобода – Нижня Сироватка. Там жила велика родина з таким звичайним прізвищем – Харитоненки. І ніхто не гадав, що один із представників цієї родини зробить це прізвище найвідомішим – його з великою повагою будуть вимовляти не лише в Росії, а й далеко за її межами. Іван народився в сім'ї Герасима Омеляновича та Варвари Іванівни Харитоненків. І зараз у деяких публікаціях роком його народження названо 1820 (мабуть, тому, що саме цей рік вказано в «Енциклопедичному словнику» під ред. Брокгауза та Ефрона). Але ще в 1994 році в Державному архіві Сумської області знайдено запис у метричній книзі Архангело-Михайлівської церкви слободи Нижня Сироватка Сумського повіту, згідно з яким встановлено, що народився Іван 25 вересня, охрещений 26 вересня 1822 року; хрещеними були – обиватель слободи Іван Федорович Клименко та дружина протоієрея Покровської церкви слободи Нижньої Сироватки Пелагея Степанівна Томашевська.

Герасим Омелянович Харитоненко був волосним головою, а згодом став купцем 3-ї гільдії. Велика родина жила звичайним селянським життям, тому вже в дитинстві діти усвідомили, що таке хліб і як він дістається. В селі була приходська школа, що стала єдиним навчальним закладом, який довелося відвідувати Івану. А здібності та, головне, жага знань в нього були великі – почавши в 56 років вивчати французьку мову, згодом вільно говорив та читав на ній. Першими

вчителями для нього стали дячок Калюжний та селянин Данило Буряк. Після закінчення навчання батько відправив Івана в Курськ до купця Худокормова в бакалійну лавку, згодом Іван перейшов до торговця мануфактурою Гладкова. Саме тут, в Курську, була його друга школа, де він практично засвоював навички підприємницької діяльності. Обіймаючи посаду конторника, роз'їжджав по ярмарках, зустрічався і знайомився з різними людьми, укладав угоди. Мабуть, саме тут зародилася мрія самому стати господарем, мрія, досягненню якої присвятив своє життя.

У кінці 40-х років Іван Харитоненко вирішив повернутись до Сум. З цією метою придбав у травні 1848 року у селянина Степана Руденка «дворовое место, с имеющеюся на нем деревянною постройкою, состоящею в городе Сумах в Преображенском приходе» (1), а також в листопаді 1849 року у Федора Іванова «двор в городе Сумах в Воскресенском приходе» (2). Саме на Воскресенській вулиці і поселився 3-ї гільдії купець Іван Герасимович Харитоненко, одружившись на доньці купця І. Ф. Скубенка. Все добре, мрії збуваються – з'явилась власна справа, будинок, сім'я. Але на героя чекають випробування. І перше з них – страшне, бо непоправне. Через кілька місяців після весілля дружина помирає. Вдівець... Праця, праця і праця допомогла йому в горі.

Життя не стоїть на місці. Минув рік. Йому майже 30. В квітні 1852 року, отримавши свідоцтво Воскресенської церкви м. Суми про те, «что он вдов по первому браку..., ко вступлению в брак с засватанной им невестою, купеческою дочерью, девицею Наталией Лещинской... препятствий не оказалось» (3), одружується вдруге. В шлюбі з Наталією Максимівною мав єдиного сина Павла.

Спочатку Іван Харитоненко не мав достатнього капіталу для самостійної діяльності, тому він тісно співпрацював із купцем Дмитром Івановичем Сухановим. Як же Харитоненку спало на думку займатися саме цукром? Тут потрібно згадати людину, яку сам Іван Герасимович називав своїм вчителем. Олексій Микитич Монаков, колишній прикажчик московських купців, перший на Сумщині почав торгівлю цукром. Як комісіонер московських та петербурзьких купців закупував цукор на півдні Росії. Невдовзі Монаков розбагатів, купив невеликий масток в Сумському повіті і розпочав будівництво власного цукрового заводу. Та його раптова смерть перешкодила здійснити задумане.

Харитоненко пішов його шляхом. Він упродовж року їздив сусідніми губерніями і закупував цукор спочатку для петербурзького купця Єлисеєва. А Суханов опікувався бакалійною торгівлею. Коли спільний капітал досяг сотень тисяч, компаньйони розділились: Суханов залишив собі бакалійну торгівлю, а Харитоненко – торгівлю цукром. Кошти, нажиті торгівлею та комісіонерством, використовував на оренду цукрових заводів та мастків, широко залучав банківські кредити. Йому вдалося стати одним із найбагатших людей країни, бо мав талант комерсанта та промисловця, не боявся сміливих починань, відповідальності, але був далекий від авантюри, його вважали людиною слова. «Иван Герасимович страстно любил свою коммерческую деятельность, но не своекорыстная жажда приобретения и обогащения была душою его предприятий и трудов. Он любил промышленность, как ученый любит свою науку, как художник любит свое искусство, оттого все его обширные заведения носят на себе печать не только соответствующего цели благоустройства, но красоты и изящества», – говорив преосвященный Амвросій, архієпископ Харківський (4).

А стосовно невдач... Доля вирішила ще раз випробувати Івана Герасимовича. Харитоненко орендує завод Зборомирського в с. Старому. Ця оренда була дуже

невдалою: завод згорів разом з цукром, до того ж ні завод, ні цукор не були застраховані. Орендар опинився на межі банкрутства. Московські та петербурзькі купці, впевнені в порядності, чесності, працьовитості свого компаньйона, допомогли Івану Герасимовичу. І з тих пір доля більше не випробувала його – справи йшли в гору.

Він і батьком був дбайливим та вимогливим: з дитинства привчав сина Павла до підприємницької діяльності. В листі за 30 квітня 1870 року один із курських партнерів Харитоненка пише про участь в торговельних операціях «наследника Павла Ивановича». Велику увагу надавав релігійному вихованню, зокрема в одному з листів, надісланих під час перебування Павла в Москві, Іван Герасимович радить йому та своїм компаньйонам, «чтобы они не очень-то раскутились в Москве, а пусть пойдут в Кремль Богу помолятся» (5).

Слава, багатство, нагороди зовсім не вплинули на Івана Герасимовича. Він ніколи не забував і не соромився свого походження, завжди пам'ятав, хто він, яка земля його зростила та надала сили і могутності. В своєму виступі в грудні 1882 року на честь приїзду до Сум архієпископа Харківського Амвросія говорив: «Мы – малороссы, у нас сложился какой-то особый характер, вследствие особых условий жизни Малороссии» (6). До речі, маючи чин дійсного статського радника та орден Св. Станіслава 1-го ступеня за законами імперії міг би називатись дворянином, а він в заповіті та в акті з розподілу майна між спадкоємцями названий «сумским первой гильдии купцом».

Головна контора торгівельного будинку «І. Г. Харитоненко з сином» знаходилась в Сумах на Троїцькій вулиці, поряд стояв будинок, в якому мешкала родина. Контори були в Москві, Томську, Владивостоці, Баку. Цукор постачався на ринки Росії, Туреччини, Персії. Продукція отримувала нагороди на Всеросійських та Всесвітніх виставках у Санкт-Петербурзі (1870) – срібна медаль, Відні (1873) – медаль «преуспевания», Філадельфії (1876) – медаль I класу, Парижі (1878) – золота медаль, Москві (1882) – зображення Державного орла, Німці (1884) – почесний диплом, Антверпені (1885) – золота медаль, Нижньому Новгороді (1896) – повторення зображення Державного орла.

І. Г. Харитоненку належали 6 цукрових та 1 рафінадний завод, ще 2 заводи він орендував. Він був володарем величезних маєтків: у Харківській та Курській губерніях йому належало до 40000 десятин землі, ще 18000 десятин він орендував.

Це величезне багатство, яке було нажите за надзвичайно короткий строк, зробило казковою постать Івана Герасимовича, а щедре благодійництво, яке продовжував за заповітом його спадкоємець, сприяло розквіту міста та повіту. Селянський хлопець, який став цукровим королем, не забув свого рідного краю, а став його добрим генієм. У 1880 році побудував кам'яну Тихонівську церкву в слободі Нижня Сироватка Сумського повіту. В 1885 році спорудив триповерховий будинок в м. Харкові вартістю 50000 крб. і подарував його Харківському університету. 12 серпня 1885 року урядом були затверджені при університеті 18 стипендій імені І. Г. Харитоненка, одна – імені Імператора Олександра II і одна – імені Імператора Олександра III, по 300 крб. кожна. Стипендії його імені існували також в Сумському реальному училищі, в чоловічій Олександрівській та жіночій гімназіях. Місто Суми майже повністю своїм процвітанням зобов'язане Харитоненку, що витрачав величезні суми на доброчинність, – спорудження реального училища, жіночої гімназії, дитячого притулку, селянського банку, благоустрій вулиць та ін. Важко переоцінити все зроблене для економічного добробуту краю, «коим наглядным результатом является возникновение и быстрый

рост свеклосахарной промышленности, оказавшей благотворное влияние на все отрасли земледелия и на увеличение благосостояния местного населения» (7).

Іван Герасимович Харитоненко був нагороджений: 12 червня 1865 року золотою медаллю на Аннинській стрічці для носіння на шії за значні пожертвування на створення в м. Суми громадської пожежної команди; 31 грудня 1871 року – орденом Св. Анни III ступеня за відмінну старанність на службі та значні пожертвування при заснуванні Сумської міської лікарні; 26 червня 1874 року – орденом Св. Станіслава II ступеня за особливі заслуги на посту почесного піклувальника Сумського реального училища; 15 листопада 1886 року Харитоненку було оголошено Височайшу подяку за пожертвування 30 тис. крб. на влаштування храму Олександра Невського при Сумському реальному училищі; 28 квітня 1890 року нагороджено орденом Св. Станіслава I ступеня за заслуги у сприянні духовному відомству. Його службовці (управителі, цукровари, конторники) отримували велику платню, окрім неї витрачались значні кошти на подарунки найманим робітникам; заводські лікарі та фельдшери надавали медичну допомогу робітникам заводів та найбіднішим селянам.

Він досяг і зробив багато, але не встиг створити в Сумах кадетський корпус; його побудував син, Павло Іванович Харитоненко, «с тем, чтобы в штатном составе этого корпуса было отделено 75 вакансий для своекоштных интернов..., из коих 50 вакансий для детей купцов и почетных граждан» (8).

Так жив, мріяв, працював найбагатший наш земляк.

30 листопада 1891 року «города Сум действительный статский советник Иван Герасимович Харитоненко» помер; поховання відбулося 2 грудня на міському кладовищі. Вже під час похорону, який харківська газета «Южный край» назвала «всенародным, чем-то действительно небывалым и редкостным в истории всей Харьковской губернии», виникла думка про встановлення почесному громадянину міста Сум пам'ятника. Спочатку в клопотанні Думі було відмовлено, бо «заслуги, оказанные городу Сумам, не ставят его имени с именами великих русских деятелей, монументами которых украшены города России» (9). Лише в травні 1894 року дозвіл було отримано. 5 років знадобилось для того, щоб креслення, ескізи автора пам'ятника О. М. Опекушина знайшли втілення в граніті й бронзі; до монументу доклав рук французький скульптор Арістід Круазі, і фігура відливалась в Парижі під його наглядом.

1 жовтня 1899 року відбулося відкриття пам'ятника. Люди знову прийшли на зустріч з Харитоненком. Так він і стояв, немов охороняючи місто, немов і не скінчився земний вік Івана Герасимовича, бо благодійну діяльність наслідував його син і підростав онук. А потім пам'ятника не стало, як не стало господарів життя. І лише 23 червня 1996 року було відновлено історичну справедливість – на постамент повернулась фігура І. Г. Харитоненка роботи скульптора А. Івченка.

Посилання

1. Державний архів Сумської області (далі – Держархів Сумської обл.), ф.767, оп. 1, спр. 17, арк. 288–289.
2. там само, ф. 767, оп. 1, спр. 17, арк. 969.
3. там само, ф. 151, оп. 1, спр. 2, арк. 188, 189, 192 зв.
4. Южный край (Харьков). – 1891. – 7 дек.
5. Держархів Сумської обл., ф. 235, оп. 1, спр. 5, арк. 62.
6. Вера и разум. – 1902. – № 14 (июль). Кн. 2. – С. 97.

7. Циркуляр по Харьковскому учебному округу. – 1885. – № 10. – С. 3; 1894. – № 1. – С. 8–10; Російський державний історичний архів (РДІА), ф. 1293, оп. 127, спр. 21, арк. 4.

8. Держархів Сумської обл., ф. 354, оп. 1, спр. 55, арк. 1.

9. РДІА, ф. 1293, оп. 127, спр. 21, арк. 3.

Л. А. Покидченко,
*архівіст, краєзнавець,
заслужений працівник культури України*

Бібліографія

Окремі видання

Григорьев Д. Н. Востребованные временем. Династия Харитоненко. – Сумы : АС-Медиа, 2003. – 72 с. : ил.

Шудрик І. О. Династія Харитоненків / І. О. Шудрик, Л. А. Даниленко. – Суми : Слобожанщина, 2003. – 192 с.

Шудрик І. О. Наталівка – перлина Слобожанщини. – Харків : Майдан, 2008. – 144 с. : іл.

Наталівка – колишня садиба Харитоненків (с. Володимирівка Харків. обл.).

Матеріали історико-краєзнавчої конференції до 190-річчя з дня народження І. Г. Харитоненка, 5 жовт. 2012 р., м. Суми / Укр. академія банківської справи. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 90 с.

Посольство Великобританії в Москві. Особняк Харитоненко. – Лондон, 1992. – 80 с. – (на англ. и рус. яз.).

Іван Герасимович Харитоненко. – Харків : Тип. «Южного края», 1894. – 24 с.

У книгах

Комаров В. В. Харитоненки / В. В. Комаров, Л. К. Федевич // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 492–493 : фот.

Харитоненко Іван // Абліцов В. Г. Україна. Меценати. – Київ : Літера ЛТД, 2016. – 208 с.

Любич С. В. Життєвий шлях та меценатська діяльність І. Г. Харитоненка (1822–1891) // Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації : матеріали Міжнар. наук. конф., 24–25 берез. 2016 р., м. Суми. Ч. 2. – Суми : ФОП Цьома С. П., 2016. – С. 114–117.

Іван Герасимович Харитоненко // Близнюк А. М. Почесні громадяни міста Суми / А. М. Близнюк, Н. С. Подоляка. – Суми : СВС Панасенко І. М., 2015. – С. 23–27.

Іван Герасимович Харитоненко // Манько М. О. Суми та сумчани у документах сучасників. Кн. 3 (1655–2010). – Суми : Мрія, 2010. – С. 41–43.

Іван Харитоненко: 1820–1891. Цукрозаводчик, землевласник, меценат // Золота книга української еліти : інф.-іміджевий альм. : у 6 т. Т. 2. – Київ : Євроімідж, 2001. – С. 502–503.

У періодиці

Атаманчук А. Шлях до «солодкої мрії», або як Україна стала центром цукрового бізнесу // Фінансовий контроль. – 2013. – № 11. – С. 62–63.

Вертіль О. Цукровий мільйонер // Урядовий кур'єр. – 2012. – 18 жовт. – С. 10.

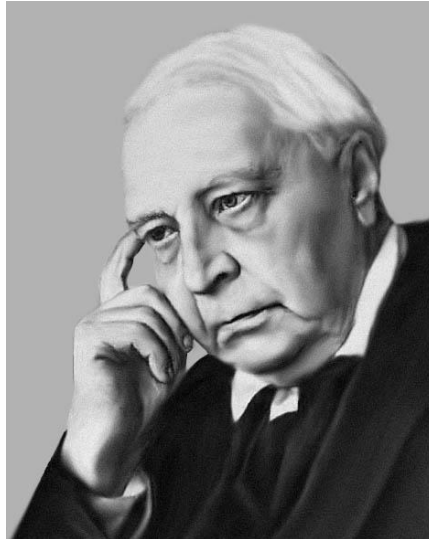
Комаров В. Антон Павлович Чехов и Харитоненко // Ваш шанс. – 2012. – 19 сент. – С. 33а.

Хвостенко Г. Любімо ж Суми так, як любив він // Сумщина. – 2002. – 25 верес. – С. 3.

«Любіть Суми так, як люблю я» // Суми і сумчани. – 2002. – 29 серп. – С. 3.

10 жовтня
150 років від дня народження
Миколи Кузьмича Грунського
(1872–1951)

(Републікація)

Грунський Микола Кузьмич (10.10.1872, м. Суми – 13.08.1951, м. Київ) – мовознавець, славіст. Народився в сім'ї дрібного урядовця. Після закінчення Сумської гімназії (нині школа № 8) у 1891 році вступив на історико-філологічний факультет Харківського університету.

Уже в студентські роки він був удостоєний премії ім. О. О. Потебні та золотої медалі. Тоді ж з'являється ім'я М. Грунського й на сторінках друкованих видань – у харківських газетах, «Филологических записках», «Этнографическом обозрении». Перші статті засвідчують широкі літературознавчі інтереси автора: «Наші письменники у південних слов'ян. І. С. Тургенев і його сербський критик», «Із історії новітньої хорватської літератури. Август Шеноа» та ін.

У 1896 році М. Грунський закінчив слов'яно-російське відділення університету і був залишений стипендіатом для підготовки до професорського звання на кафедрі слов'янської філології. Через три роки він склав магістерський іспит і після двох пробних лекцій у 1900 році як приват-доцент почав читати лекції з слов'янських мов та літератур.

Для кращого ознайомлення з предметом викладання М. Грунський був відряджений за кордон, відвідав кілька слов'янських країн, познайомився з видатними слов'янськими вченими – І. Ягичем, В. Вондраком, М. Решетаром та ін., виступав з науковими доповідями.

На початку 1900 років учений продовжує цікавитися слов'янською літературою. Він друкує такі розвідки, як «Початкові роки польського романтизму. Антон Мальчевський і його повість «Марзя» (1901), «Ідеаліст у житті і поезії» (В. Жуковський, 1902), «До характеристики одного із чеських романтиків» (про К. Маха), «Збірник статей з слов'янознавства, присвячений М. С. Дринову» (1908).

Уже в перші роки самостійної науково-педагогічної діяльності виразно визначається і те коло наукових інтересів, яким учений залишився вірним усе своє життя: питання давньої слов'янської писемності та палеографії, дослідження глаголицьких пам'яток, походження слов'янських алфавітів. Першою працею М. Грунського з цього циклу була рецензія на дослідження В. Вондраком однієї з найдавніших глаголических пам'яток: «Відгук про дослідження і видання Вондрака Фрейзингенських уривків». У 1907 році він захистив магістерську дисертацію «Памятники и вопросы старославянской письменности».

З 1904 року М. Грунський обіймає посаду доцента кафедри російської мови Юр'ївського університету, а в 1907 році обирається екстраординарним професором російської мови та слов'янознавства; з 1912 року він – ординарний професор.

У Юр'ївському університеті вчений поступово відходить від літературознавчої проблематики, натомість поглиблюється його інтерес до старослов'янської мови та її пам'яток. Він багато працює над новими для нього питаннями синтаксису: протягом 1910–1911 років друкує серію нарисів під заголовком: «Нариси з історії розробки синтаксису слов'янських мов» (1911), «Про праці О. Потебні з російського синтаксису» (1911). Нариси склали двотомну працю вченого, яку в 1912 році М. Грунський захистив у Петербурзькому університеті як дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора слов'янської філології.

До «юр'ївського» періоду відносяться й статті з історії російської мови і літератури, зокрема перша стаття із серії праць вченого про «Слово о полку Ігоревім» («Ученые записки Юрьевского университета», 1916, № 7). Дослідженням «Слова» він цікавився все своє життя і присвятив цій пам'ятці кілька друкованих праць: «Питання про автора «Слова о полку Ігоревім» (1927); «Форма та композиція «Слова о полку Ігоревім» (1928), «Слово о полку Ігоревім» (1931).

У 1933 та 1939 роках вийшли у світ два видання «Слова о полку Ігоревім». М. Грунський є також автором вдалого перекладу пам'ятки на українську мову, яка разом із віршованим переказом М. Рильського вміщена у виданні, що вийшло вже після смерті вченого («Слово о полку Игореве», фотокопія видання 1800 року. Стаття і коментар чл.-кор. АН УРСР С.І. Маслова, 1952).

М. Грунського завжди цікавили питання педагогіки та історії педагогіки. Особливо змістовними з цього погляду були його «Лекції з педагогіки» (перше видання – 1909 року у вигляді «Приложений» до наукових записок Юр'ївського університету, друге – 1914 року), друкувалися дослідження з історії освіти та виховання в Росії, зокрема нариси про діяльність таких видатних представників педагогічної думки, як К. Ушинський та Л. Толстой.

Саме в працях з педагогіки найбільш виявляються гуманістичні принципи світогляду М. Грунського, його критичне ставлення до панівної в Росії системи навчання та виховання. Особливо близькими були йому прогресивні ідеї К. Д. Ушинського, якому він присвятив монографічну працю «Життя, діяльність і погляди К. Ушинського» (перше видання 1906 року, друге – 1912 року).

М. Грунський зробив докладний палеографічний аналіз Київських глаголических листків, досліджував їх фонетичні, морфологічні, синтаксичні риси. Особливу його увагу привертало надрядкові знаки, які багато в чому відрізняють цю пам'ятку від інших. Ґрунтовні праці вченого про Київські листки сприяли становленню сучасних наукових поглядів на пам'ятку. Об'єктами уваги вченого були й інші давні пам'ятки: Празькі глаголическі уривки, Зографське та Охридське євангелія, Фрейзингенські уривки, хорватські глаголическі пам'ятки. М. Грунський не міг залишитися осторонь такої проблеми, як походження слов'янського письма.

Учений твердо обстоював первинність глаголиці й доводив, усупереч поширеній думці про її походження з грецького курсивного письма, зв'язок деяких літер зі знаками східних алфавітів.

М. Грунський – автор підручника «Грамматика древнерусско-славянскаго языка» (для середніх учбових заведень, 1910). Двома виданнями (1906 і 1914) були надруковані в Юр'єві призначені для студентів «Лекции по церковно-славянскому языку». Посібники доповнювалися старослов'янськими текстами, їх фотокопіями, коментарями та методичними поясненнями.

У 1941 році вийшов з друку посібник М. Грунського зі старослов'янської мови для студентів філологічних факультетів «Вступ до слов'янського мовознавства», однак тираж його майже весь загинув у перші місяці Великої Вітчизняної війни. Книгу було перевидано в 1946 році. Хоча й не позбавлена недоліків, вона була першим вузівським посібником зі старослов'янської мови, написаним в Україні.

Вагоме місце в науковій спадщині М. Грунського посідає праця «Очерки по истории разработки синтаксиса славянских языков» (т. 1, вып. 1–2, СПб., 1910; вып. 3, Юрьев, 1911; т. II, Юрьев, 1911). У книзі детально аналізуються синтаксис та синтаксичні категорії різних слов'янських учених, починаючи з XVII століття, від М. Смотрицького, і закінчуючи останніми працями початку XX століття. Розглядаються питання синтаксису російської та старослов'янської мов у працях М. Ломоносова, Н. Греча, А. Востокова, Ф. Буслаєва, С. Аксакова, М. Некрасова та ін., синтаксису слов'янських мов у дослідженнях Ф. Міклошича, І. Ягича, В. Вондрака. Особливу роль в історії слов'янознавства та слов'янського синтаксису М. Грунський відводить О. Потебні. Працям цього вченого та їх значенню у вивченні синтаксису російської мови присвячений окремий нарис «Значение Потебни в истории разработки русского синтаксиса» (1912), стаття «О. О. Потебня та сучасна синтакса» (1928).

У 1920-х роках М. Грунський разом з багатьма іншими філологами працював над створенням підручників з мови для шкіл та вузів, над підготовкою посібників та методик, а також над підручником з української мови. Кілька праць було видано у співавторстві з колишніми слухачами лекцій професора М. Грунського. Найбільш відомою є книга «Історія форм української мови» (1931). Разом з Дельчо Дриновим М. Грунський є автором підручника української мови для болгар – «Украински език. Граматика (фонетика, морфология, синтаксис)» (1939).

Одним із найважливіших питань мовного будівництва у післяжовтневий період було встановлення норм української літературної мови. М. Грунський плідно працює над цією темою («Український правопис (з приводу проекту нового українського правопису)» (1927); «Основи нового українського правопису» (1929). Учений відомий і як лексикограф, він співавтор та головний редактор проекту російсько-українського словника (1940–1941). Білорусам М. Грунський відомий як автор праці «Білоруська мова в її минулому та сучасному вивченні» (1930).

М. Грунський був талановитим педагогом, вихователем студентської молоді. Як згадував професор Сумського державного педагогічного університету, учень М. Грунського Павло Охріменко: «Курс української літератури читав професор П. М. Попов, а російської – професор С. І. Маслов. Особливу увагу вони приділяли «Слову о полку Ігоревім», роблячи акценти на його зв'язках з древньою Чернігово-Сіверщиною. Але найбільше займався цією геніальною пам'яткою в лекційній роботі професор М. К. Грунський, який упродовж ряду років читав на філологічному факультеті Київського університету спецкурс і вів спецсеминар із

«Слова о полку Ігоревім».

Спецкурс і спецсеминар М. Грунського, присвячені «Слову», були особливими, і не лише тому, що вони поєднувалися: спочатку йшов спецкурс, відразу ж за ним – спецсеминар. Ці заняття давали нам, студентам, можливість освоїти складний твір у комплексі, тим більше, що М. Грунський представляв у своїй особі – як знавець «Слова» – і мовознавця, і літературознавця, і краєзнавця, і практика-перекладача».

М. К. Грунський – повільний і врівноважений – часто спілкувався зі студентами навіть «на ходу». Він, крім занять за розкладом, не минав нагоди порозмовляти з своїми учнями, відповісти на їхні запитання не лише на заняттях, а й під час перерв між лекціями чи на якихось зборах, засіданнях, нарадах (що в ті часи аж надто часто практикувалися). Це були зручні випадки для з'ясування тих чи інших питань, які виникали у допитливої молоді.

Дух творчої думки, вільної дискусії панував на заняттях, які вів М. Грунський. Як рівний з рівними професор обговорював зі слухачами ту чи іншу словознавчу проблему, уважно ставився до міркувань своїх учнів, чим виховував у них почуття відповідальності і сприяв розвитку самостійного мислення. Він, відомий дослідник і перекладач «Слова о полку Ігоревім», не нав'язував власних думок, а давав можливість студентам висловити свої міркування, особливо якщо в них було раціональне зерно. Це сприяло активізації творчих імпульсів, адже немало учнів М. Грунського стали відомими вченими, зокрема, у царині давньої літератури.

Голубченко В. Ю.

(Освіта Сумщини в іменах : наук.-пед. довід. / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : Університетська книга, 2012. – С. 74–78).

Бібліографія

Праці

Очерки по истории разработки синтаксиса славянских языков. Т. 1–2. – Юрьев, 1910–11.

О трудах А. А. Потебни по русскому синтаксису. – Юрьев, 1911.

Украинское правописание, его основы и история. – Киев, 1919.

Словник найнеобхідніших в діловодстві слів та виразів. – Київ, 1925.

Основи нового українського правопису. – Київ, 1929.

Вступ до слов'янського мовознавства. – Київ : Рад. школа, 1946.

Література про М. К. Грунського У книгах

Бондарчук П. М. Грунський Микола Кузьмич // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – Київ : Наук. думка, 2004. – Т. 2 : Г–Д. – С. 228. – 518 с. : іл.

Лукінова Т. Б. Грунський Микола Кузьмич // Енциклопедія сучасної України. Т. 6. Го–Гю / НАН України ; Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка ; Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України. – Київ, 2006. – С. 553.

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 111 : фот.

Голубченко В. Слово-знавці : короткий довід. – Суми : Мрія, 1998. – С. 19–22 : портр.

У періодиці

Хвостенко Г. Грунський Микола Кузьмич // Сумщина. – 2008. – 30 лип. – С. 4.

Олександренко К. Учений зі світовим іменем // Сумщина. – 1995. – 18 жовт. – С. 3.

Звагельський В. Вихованець Олександрівської гімназії // Червоний промінь (Суми). – 1993. – 13 лют. – С. 3.

Стаховський М. М. М. К. Грунський : до 100-річчя з дня народження // Українська мова і література в школі. – 1972. – № 11. – С. 85–86.

29 жовтня
165 років від дня народження
Петра Яковича Дорошенка
(1857–1919)

З гетьманського роду

Наше минуле: забуті імена

(Републікація)

Будучи у давній козацькій столиці всього лиш земським лікарем, завідуючим благодійницькими установами повіту, він через століття після знищення української автономії спромігся оживити тут національний волелюбний дух і пробудити в сотнях сердець приспані патріотичні почуття. Не без підстав згодом називали його видатним знавцем української старовини, родоводів козацької старшини, геральдики, давнього побуту. Немалою мірою завдяки йому до Глухова поверталася слава, як до міста питомо українського.

Поки що публікацій про Дорошенка не видно. Але віримо: до 22 жовтня 1997 року, коли виповниться 140 літ від дня його народження, їх з'явиться чимало. Ми подаємо голос першими, але не останніми.

Російська імперія у XVIII ст. роздавила козацький самоустрій. Тільки зберігши пам'ять про минуле, можна було сподіватися, що Україна відродиться. І на початку вісімдесятих років XIX століття, приїхавши після закінчення Київського університету у рідний Глухів, молодий Петро Дорошенко всього себе

віддав тому, щоби пам'ять тривала. Передусім, взявся призбирувати розсіяні по мастках папери і рукописи про українську минувшину. Їм часто-густо загрожувала загибель. Що купував, що дарували добрі люди. Так склалася колекція, яка понині викликає захоплення і подив. Одних універсалів, підписаних гетьманами Богданом Хмельницьким, Петром Дорошенком, Дем'яном Многогрішним, Іваном Брюховецьким, Іваном Самойловичем, Іваном Скоропадським та іншими у нього опинилося майже 50. А поряд – автографи козацької старшини і духовенства XVII–XVIII віків, переплетені в томи збірки давніх документів. Виникла спромога докладно вивчати окремі козацько-дворянські родоводи. Повнотою відзначалися документи, успадковані від батька і діда. Приміром, рід колишнього миргородського полкового писаря Павла Коропчевського, що доживав віку в Баничах, представляли 286 документів. А ще ж були рукописи Миколи Гоголя, Пантелеймона Куліша, Михайла Максимовича...

Водночас із створенням архіву документів Дорошенко почав зосереджувати у себе друковану продукцію, що стосувалася України. І успіху досяг не меншого. Видання з української історії, етнографії, географії, українські стародруки і новодруки – за повнотою мало якому зібранню поступалися. Для хоча б приблизного уявлення про дорошенківську бібліотеку нагадаємо: вона мала всі видання Пантелеймона Куліша, Миколи Костомарова, Михайла Максимовича, Олександра Лазаревського (включно з окремими відбитками, які друкувалися украй обмеженим тиражем), всі видання Київської археографічної комісії, Товариства Нестора-літописця, Чернігівського губернського статистичного комітету, всі номери журналів «Основа», «Киевская старина», альманаху «Молодик». Зо дня в день ентузіаст вів облік статей і заміток про Глухів.

Цим колекції Дорошенка не вичерпувалися. Ще один напрям зацікавлень – речі давнього побуту, портрети історичних діячів України.

Таким був перший подвиг Дорошенка.

Другий здійснив, коли зібрані колекції запрацювали на появу в майбутньому незалежної України. Від нього дістають необхідну допомогу історик Олександр Лазаревський при написанні тритомного «Опису Старої Малоросії», історик Федір Уманець при підготовці монографії «Гетьман Мазепа». Завдяки спілкуванню з Дорошенком перші знання про українську геральдику одержує наш великий графік Георгій Нарбут (він тоді навчався в Глухівській чоловічій гімназії) – дружні зв'язки між ними не переривалися майже до смерті Дорошенка. Подібні факти можна наводити далі. Змушує стискатись газетна площа, але не втримаюся, щоб не згадати: під певним впливом Дорошенка формувалося світосприйняття майбутнього гетьмана України Павла Скоропадського. Авторитет глухівського колекціонера сягнув далеко за межі Глухова і Чернігівської губернії. Він став загальноновизнаним знавцем української старовини. До його слова, до його зауважень прислухалися на засіданнях Чернігівської ученої архівної комісії: він був її діяльним членом. Глибиною думки відзначалися його судження про достовірність портретів Івана Мазепи, що збереглися, про високий рівень українського ливарного мистецтва за Гетьманщини. Дорошенко вів самостійні дослідження про село Волокитине під Глуховом, про перебування на Глухівщині святителя Дмитрія Ростовського, про сімейні архіви Глухівського повіту, проведення селянської реформи 1861 року у губернії. Звичайно, не обійшли його підготовка і проведення у Чернігові XIV археологічного з'їзду: він очолив повітовий підготовчий комітет у Глухові, входив до складу виставочного комітету

у Чернігові. Ми зараз забули, що ці з'їзди значили для України: вони нагадували, яка багата в нас історія і культура. Їх зміст археологією далеко не вичерпувався. 1903 року в Глухові відкривається краснзнавчий музей, кілька музеїв виникають і діють у губернському центрі – тут теж помітний вклад Дорошенка.

Що давало йому силу? Де черпав снагу для напруженої діяльності? Він же, окрім усього, ніколи не ухилявся від участі у громадському житті міста, губернії, неодноразово з 1890 року обирався гласним повітового, а потім, водночас, губернського земства, входив до складу їх численних комісій – з народної освіти, емеритальної, медичної, будівельної, по влаштуванню музею української старовини у Чернігові тощо, очолював постійну губернську музейну комісію. При тім покладені обов'язки виконував не формально.

Снагу давала рідна земля. Петро Якович належав до гетьманського роду. По прямій лінії його предком був гетьман Михайло Дорошенко. Один з онуків цього гетьмана – Василь Дорошенко – двоюрідний брат гетьмана Петра Дорошенка, став сотником у Ямполі, на півночі теперішньої Сумщини. Відтоді і мешкали у нашій країні Дорошенки. Рід розростався, ріднився з іншими сім'ями, і ніколи в нім не щезала любов до України. Дружина відомого педагога Костянтина Ушинського – Надія Семенівна – доводилася Петру Яковичу двоюрідною сестрою, відомий український культурний діяч Микола Шугуров був свояком (заповідане Шугуровим Глухову зібрання пов'язаних із Глухівщиною старожитностей лягло в основу колекції місцевого краснзнавчого музею). Сам Петро Якович через дружину Марію Парменівну поєднався з родом Марковичів. Дух України жив у дорошенківському будинку в Баничах, що дістався Дорошенкам після одруження батька на Єлизаветі Коропчевській. Саме в цьому будинку 1898 року в день Петра і Павла була проведена панахида по гетьману Петру Дорошенку, померлому під Москвою 200 літ тому. Подумалося: а чи згадає хто в Баничах про панахиду, коли мине 300 літ по смерті гетьмана?

У глухівським середовищі земський лікар – випускник університету – відіграв роль оберігача, будителя національних почувань, щоб вони при перших віянні свободи спалахнули животворним вогнем.

В останній період життя Петро Дорошенко повернувся в місто юності – Київ: покликана Україна. Певний час до того він директорував у Чернігівському дворянському пансіоні. Там би, мабуть, і завершив свої дні, коли б із 1917 роком не постала Українська держава. Нова влада потребувала діячів такої ерудованості, енергійності, цілеспрямованості, як у Дорошенка. За гетьмана Павла Скоропадського в міністерстві народної освіти та мистецтва йому довірили керівництво Головним управлінням мистецтва та національної культури. І кращу кандидатуру, мабуть, важко було б підібрати. Олена Скоропадська, донька гетьмана, будучи недавно в Києві, мала підстави сказати, що за гетьманату для розвитку української освіти і культури було зроблено більше, ніж за часів Центральної Ради і Директорії. Петро Дорошенко, наскільки дозволяли обставини, використав кілька місяців гетьманату, щоб духовний світ України вистояв під час нових випробувань. І то був його останній подвиг.

Помер він не своєю смертю. Точної її дати не знаємо і, напевне, не будемо знати. Зіставивши всі факти, гадаємо, що загинув він улітку 1919 року. Його вбили більшовицькі вандали.

1992 року в Берліні художник і мистецтвознавець Георгій Лукомський видав книжку «Венок на могилу пяти деятелей искусства. Памяти Е. И. Нарбута, В. Л. Модзалевского, А. А. Мурашко, К. В. Шероцкого, П. Я. Дорошенка».

В оточенні славетних відійшов він від нас, щоб в їх же оточенні повернутись.

Г. Петров,

краєзнавець, журналіст

(Панорама Сумщини. – 1992. – 9 лип. – С. 3).

Бібліографія

Публікації П. Я. Дорошенка

Семейные архивы Глуховского уезда Черниговской губернии // Древности. Труды археографической комиссии Императорского Московского университета. – Т. 1. Вип. 1. – Москва : Печатня А. И. Снегиревой, 1899. – С. 111–114.

Село Волокитине // Місто Ярославни (Путивль). – 2016. – № 1 (січ.-берез.). – С. 7–8 : фот. ; № 2 (квіт.-трав.). – С. 8 ; № 3 (черв.-лип.). – С. 7–8 : фот.

Маєток поміщика А. М. Миклашевського, церкви, фарфоровий завод.

Про П. Я. Дорошенка

У книгах

Дорошенки // Модзалевский В. Л. Малороссийский родословник. Т. 1. А–Д. – Киев : Тип. Т-ва Г. Л. Фронцевича, 1908. – С. 451–471.

Петро Якович народився 1857 року на хуторі Дорошенків; Глухівський міський лікар (1908); з 1908 р. – директор Чернігівського дворянського пансіону – с. 469.

Коваль О. М. Дорошенко Петро Якович // Енциклопедія сучасної України. Т. 8. Дл–Дя / НАН України ; Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка ; Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України. – Київ, 2008. – С. 342.

Осташко Т. С. Дорошенко Петро Якович (1858 – лип. 1919) – історик, держ. і громад. діяч // Енциклопедія історії України. Т. 2. Г–Д / НАН України, ін-т історії України. – Київ : Наук. думка, 2004. – С. 457 : фот.

Звагельський В. Б. Дорошенко Петро Якович (22.10.1857, х. Дорошенків, нині с. Дорошенкове Ямпільського р-ну – 07.1919, м. Одеса) / В. Б. Звагельський, О. В. Звагельська // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 131.

Петров Г. Т. Хто ж заснував краєзнавчий музей у Глухові? // Сумщина. Велика спадщина. Краєзнавство / за заг. ред. О. Корнієнка ; авт.-упоряд.: О. І. Кисельов, О. М. Корнієнко. – Суми : Університетська книга, 2019. – С. 218–223.

Петров Г. Вони з тих, що уміли берегти Україну // Петров Г. Щоденники. Нариси. Статті / ДАСО ; упоряд.: Л. А. Покид-ченко, В. А. Марченко, Г. С. Сафонова. – Суми : Коллаж-Принт, 2017. – С. 853–857.

Гоголь Н. Дві постаті Петра Яковича Дорошенка: земський лікар та дослідник історичної спадщини козацько-старшинських родів України / Н. Гоголь, М. Гоголь // Глухів музичний: земля Березовського і Бортнянського : зб. наук. ст. за

матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 лют. 2016 р. – Глухів : Еллада, 2017. – С. 28–31 : фот.

Зеров М. П. Я. Дорошенко (15.10.1857–12.07.1919) // Зеров М. Українське письмоство. – Київ, 2003. – С. 297–298.

Хаценко О. О. Земська діяльність П. Я. Дорошенка // Сіверщина в історії України : зб. наук. пр. / Нац. заповідник «Глухів» та ін. – Київ, 2014. – Вип. 7. – С. 201–204.

Руденко А. С. П. Я. Дорошенко як дослідник та популяризатор історичної пам'яті козацько-старшинських родів // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2012. – Вип. 33. – С. 302–306 : бібліогр.

Белашов В. І. Стаття П. Я. Дорошенка «Волокитине» у маловідомому журналі «Столиця и усадьба» / В. І. Белашов, В. Ю. Ткаченко // Путивльський краєзнавчий збірник. Вип. 2 / Держ. іст.-культ. заповідник у м. Путивлі. – Суми : МакДен, 2005. – С. 113–117.

Справа про внесення синів Я. С. Дорошенка в дворянську родословну книгу // Терлецький В. В. Роде наш красний. Ушинські крізь призму століть. – Суми : Собор, 2001. – С. 95–97.

П. Я. Дорошенко (17.10.1857, хутор Дорошенковий – 1919, Одеса), глухівський міський лікар, директор Чернігівського дворянського пансіону (з 1908 р.), український культурний діяч – с. 96.

У періодиці

Герасименко Н. О. З епістолярної спадщини О. М. Лазаревського: листи П. Я. Дорошенка // Український історичний журнал. – 2008. – № 4. – С. 204–213.

П. Я. Дорошенко – ініціатор і засновник Глухівського краєзнавчого музею.

Курас Г. Життя і смерть Петра Дорошенка // Київська старовина. – 1993. – № 4. – С. 48–55.

3 листопада
100 років від дня народження
Олексія Петровича Столбіна
(1922–2020)

Олексію Столбіну – 100

Він прожив тривале яскраве життя – до сторіччя не вистачило якихось двох років, хоча мріяв відзначити віковий ювілей. За цей час устиг неймовірно багато – стати авторитетним не тільки письменником, а й педагогом, до слова і думки якого завжди прислухалися. І сьогодні, коли його вже немає на цьому світі, незримо присутній у читацькому, письменницькому, педагогічному, громадському повсякденні, що свідчить про неперехідність як творів, так і думок – вони залишаються актуальними і затребуваними.

Олексій Столбін народився 3 листопада 1922 року у прикордонному російському селі Тьоткіне, що на Курщині, за кілька кілометрів від Білопілля – українського міста, яке дало світові видатного лірика Олександра Олеся. Батько – корінний росіянин, мама – українка з Волині. Змалечку полюбив книги Миколи Трублаїні, Михайла Коцюбинського, Івана Франка і, звісно ж, зачитувався Тарасом Шевченком.

Чи так розпорядилася доля, чи збіг обставин, але ще в юному віці разом з мамою переїхав до Конотопського району на Сумщині. Відтак Україна стала його другою батьківщиною, до якої пригорнувся люблячим серцем і душею.

Там підростав, убирав пахощі рідного слова, аби через роки стати професійним письменником, написати ціле гроно дитячих книг, на яких виростало і виховувалося не одне покоління юних читачів.

Завжди приємно було бачити Олексія Петровича в колі учнів. Педагог за освітою, він понад три десятиріччя свого життя віддав школі, пройшовши шлях від рядового вчителя сільської восьмирічки до першого заступника завідуючого обласним відділом народної освіти. Удостоєний низки медалей, відзнак, почесних грамот за освітянські здобутки. А ще – учасник бойових дій у Другій світовій війні на території СРСР, як механік обслуговував літаки ескадрильї під Смоленськом.

І всі роки – писав, писав, писав... У його творчому доробку 26 окремих видань, за що удостоєний премій імені М. Трублаїні (того самого, яким зачитувався в дитинстві) та імені М. Хвильового, прийнятий до Міжнародної асоціації дитячих письменників.

А познайомитися з Олексієм Петровичем випало ще наприкінці 70-х, коли в області не мали своєї письменницької організації, а він був її єдиним представником у слобожанських Сумах. Запамяталося, наскільки прихильно і доброзичливо прийняв удома, як цікавився студентським життям, тим, що пишу, де друкуюся, які маю плани.

У таких зустрічах минули майже чотири десятиріччя, і неможливо підрахувати, скільки було спілкувань. Але кожен діалог – то окремішний приклад уваги і поваги до співбесідника, коли внутрішня інтелігентність і побутова вишуканість відчуються особливо зримо, підкреслюючи головне: це справжній письменник і педагог.

Прогулюючись якимось восени територією дитячого парку «Казка», що в Сумах, випадково зустрівся з Олексієм Петровичем. Він бадьоро крокував алеєю, несучи в руках об'ємний целофановий пакет... з водою.

Не чекаючи запитання, одразу ж пояснив, що був на міському базарі, купив там два кілограми мальків карасів та коропа і оце несе до місцевої водойми, аби випустити рибну малечу.

До речі, додав, робить це не вперше: дуже вже хочеться ветерану – палкому прихильнику риболовлі, аби в центрі міста підростали карасики і коропи, щоб водойма жила повноцінним природним життям, а ті, хто захоче, могли з вудкою посидіти на березі.

У цьому епізоді він увесь – безкорисливий, турботливий, уважний не тільки до ближніх і друзів, а й до природи, яку любить без галасу і закликів, а усім своїм людським і письменницьким єством.

...Коли в 30-х роках минулого століття юному Олексію Столбіну трапилися книги Миколи Трублаїні «До Арктики – через тропіки» та «Літке» – переможець криги», він і гадки не мав, що через півстоліття одержить літературну премію імені улюбленого письменника.

А тоді магія художнього слова саме цього автора захопила настільки, що сам узявся за перо. Причому, замахнувся не на якесь оповідання чи повістину, а одразу – на роман.

Начитавшись розповідей про Північ, тамтешніх мисливців, рибалок, вирішив описати пригоди мандрівників, які вирушили освоювати Арктику. Звісно, то була юнацька спроба. І хоч рукопис першого фундаментального твору безслідно

загубився у вихорі Другої Світової війни, все ж тоді зрозумів, що не святі горщики ліплять.

Спершу вирішив стати журналістом. По війні навіть склав вступні іспити до Київського університету, закінчив перший курс, але тяжка раптова хвороба перекрила шлях до мрії.

Довелося повертатися до села, де якраз виявилася вакантною посада вчителя, і торувати зовсім іншу дорогу – педагогічну. Саме народна освіта стала професійною стихією О. Столбіна, якій він віддав майже три десятиріччя свого життя.

Але його ніколи не полишало слово, що тісно перепліталось зі шкільним вихованням, природою. Сьогодні в Україні навряд чи знайдеться письменник, який би так активно і результативно працював на так званому дитячо-екологічному напрямку. Дебютувавши 1964 року книгою «Давайте дружить», кожним новим твором сумський прозаїк неухильно розвивав і стверджував тезу – школа, народна освіта завжди повинні бути основою і фундаментом у вихованні почуття любові і поваги до природи, навколишнього середовища, кожного деревця і травини, річки, озера, водойми...

Цей постулат – хоч і не завжди – знаходив активну підтримку серед освітян не тільки України, а й СРСР. Так, 1974 року в одному з московських видавництв книга «Шкільне лісництво» вийшла накладом кілька десятків тисяч примірників і стала настільним підручником для тодішніх освітян Радянського Союзу. На сумську адресу приходили листи-відгуки з десятків міст країни, починаючи від Владивостока і закінчуючи Львовом.

Тоді на Сумщині діяли 74 шкільних лісництва, учасники яких за рік висаджували сотні тисяч дерев, озеленювали міста і села. Сьогодні шкільні лісництва хоч і відроджуються, все ж не того розмаху і масштабу, який мали в 60-70-х роках. От і не полишає ветерана думка все-таки повернути ті прекрасні традиції, зробити так, аби кожен школяр долучався до благородної і прекрасної місії – робити нашу планету зеленою і квітучою.

А в 1983 році, коли в творчому доробку сумчанина нараховувалося 10 книг, серед яких резонансні повісті «Моя неспокійна любов» та «Чортова дюжина», йому присудили премію імені улюбленого письменника Миколи Трублаїні. Саме того, хто півстоліття тому надихнув на літературну працю.

Всередині 90-х додалася нова відзнака – премія імені відомого прозаїка Миколи Хвильового. А ставши членом Всесвітньої Асоціації дитячих письменників, сумчанин тим самим утвердився як один із самобутніх і цікавих прозаїків, які пишуть для дітей.

Про те, де він брав сюжети, розповідає охоче і детально. Часто вирушав у подорожі – піші чи на «маршрутці». Звісно, не за якихось тридев'ять земель, а вздовж Псла, до лісів під Низами чи Шпилівкою, до озер і водоймищ, яких на Сумщині десятки. Інколи прихоплював вудки: любить цитувати спостереження про те, що час, проведений на риболовлі, не зараховується до паспортного віку.

Є ще один цікавий штрих до творчої біографії ветерана. Коли відзначали 85-річчя від дня його народження, Сумська письменницька організація виступила з клопотанням перед міською радою про присвоєння імені О. Столбіна бібліотеці-філії № 3 централізованої бібліотечної системи і відкриття там кімнати-музею автора.

Незвично? Можливо. Але мотивація такої ініціативи проста – заслуги письменника перед містом і громадою незаперечні, то чому б за життя не

вшанувати людину? Адже стало поганою традицією робити це тоді, коли «герої» йдуть в інші світи, а їм навздогін пускають покайнно-вдячні сльози.

Міські депутати підтримали таку пропозицію і сьогодні на приміщенні бібліотеки по вулиці Новомістенській є відповідна вивіска, обладнано музейну кімнату. Сюди на екскурсії залюбки приходять не тільки сумські, а й школярі районів області.

На прохання самого Олексія Петровича кімната-музей не занадто персоніфікована – вона розповідає про літературні традиції сумського краю, становлення і розвиток місцевої письменницької організації (її О. Столбін очолював з 1985 до 2002 року), відомих земляків, які стали гордістю національної літератури.

Аби переповісти життя, не вистачить і кількох томів. Це ж стосується і світлин – скільки б їх було, все одно долю не охопити.

Він залишився вірним вчительській праці, яку вдало поєднував з літературною. Та яку б посаду обіймав, постійними супутниками були друкарська машинка і стосики паперу. Тема учнівства, захисту навколишнього природного середовища, боротьба за чистоту юних душ стали основоположними в його творчості.

Твори Олексія Столбіна не тільки для юних, а й дорослих читачів, адже вчать любові і поваги до природи, навколишнього світу, довкілля.

А сторіччя від дня народження письменника повністю підтверджує цю тезу – його книги в активному читацькому строю.

Олександр Вертіль,

*письменник, заслужений журналіст України,
лауреат багатьох літературних премій*

Бібліографія

Твори О. П. Столбіна

Школа і життя / Сум. обл. ін-т удосконалення вчителів. – Харків : Облвидав, 1961. – 68 с.

Давайте дружить. – Москва : Молодая гвардия, 1964. – 96 с.: ил.

Школа романтиків. – Київ : Молодь, 1965. – 176 с.

Вожата з Берізок. – Київ : Молодь, 1968. – 206 с.

Шкільне лісництво : з досвіду організації шкільних лісництв у Сумській області. – Київ : Урожай, 1970. – 56 с.

Барабани б'ють тривогу. – Київ : Молодь, 1971. – 136 с.

Зозулин хутір : повість. – Київ : Молодь, 1973. – 182 с.

Школьные лестничества: (из опыта работы учителя). – Москва : Просвещение, 1973. – 224 с. : ил.

Берендеї : повість. – Київ : Молодь, 1975. – 126 с.

Моя неспокійна любов : повість. – Київ : Молодь, 1979. – 224 с.

Чортова дюжина : повість. – Київ : Веселка, 1982. – 152 с.

Кар'єра : повість. – Київ : Молодь, 1984. – 232 с.

Горіхове озеро : повість. – Київ : Веселка, 1988. – 292 с. : іл.

Залишаюсь собою : повість. – Київ : Молодь, 1989. – 240 с. : іл.

Терористка : повість. – Суми : Слобожанщина, 1994. – 104 с.

Хмари над Журавкою : повість. – Суми : Козацький вал, 1997. – 174 с.

Через Терни... : з історії Сумської письменницької організації. – Суми : Козацький вал, 1998. – 126 с.

Інопланетяни в Комишах : оповідання. – Суми : Козацький вал, 2000. – 120 с.

На зламі тисячоліть : з історії Сумської письменницької організації (1995–2001 рр.). – Суми : Мрія, 2001. – 136 с.

Листопад : короткі фрагменти довгого життя. – 2-ге вид., допов. – Суми : Мрія, 2005. – 180 с.

Віце-губернатор заплави : оповідання. – Суми : Мрія, 2005. – 112 с.

Бабине літо : оповідання. – Суми : Мрія, 2010. – 116 с.

Вибране : до 90-річчя від дня народження. – Суми : Мрія, 2012. – 156 с.

Про О. П. Столбіна

Окремі видання

Олексій Столбін: віхи життя і творчості / Сумська обл. б-ка для дітей. – Суми : Козацький вал, 1997. – 32 с.

Голубченко В. Добротворець: педагогічна та просвітницька діяльність письменника О. П. Столбіна. – Суми : Мрія, 2007. – 120 с.

Хвостенко Г. Олексій Столбін : нарис життя і творчості. – Суми : Мрія, 2007. – 200 с.

Як на довгій ниві. Життя і творчість О. П. Столбіна : біобібліогр. покажч. / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; уклад. В. І. Мазур. – Суми : Мрія, 2010. – 44 с.

Суми і Сумщина Олексія Столбіна. Життєвий і творчий шлях відомого українського письменника у світлинах / упоряд. В. В. Вовчанецький. – Суми : Мрія, 2016. – 32 с. : іл.

У книгах

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 443–444 : фот.

Письменники Сумщини-2005 / авт. нарисів та упоряд. Г. І. Хвостенко. – Суми : Мрія, 2005. – С. 188–193.

18 листопада
85 років від дня народження
Михайла Сидоровича Шкурки
(1937–2021)

Кілька штрихів до портрета нашого сучасника
Михайла Сидоровича Шкурки

...Щедра доля подарувала мені зустріч із непересічною особистістю з когорти ... високих гартованців духу – вченим-енциклопедистом, патріотом-культурником, невтомним дослідником таїн української землі й тих історичних і творчих скарбів, які вона породила, – Михайлом Сидоровичем Шкуркою. Уже сім років він є активним дописувачем полтавського альманаху «Рідний край», у якому я працюю відповідальним редактором. Упродовж цього часу ми, звісно, мали вдосталь телефонно-листових розмов, які стосувалися здебільшого планування та обміркування майбутніх публікацій. Але як народжувалися ті статті! Скільки сил і

ретельності всякчас докладав (і докладає сьогодні) автор до розробки тем, вивірення кожного факту, добору документально-ілюстративних свідчень тощо, доволі часто вишукуючи матеріал не тільки на широких теренах України, але і в інших державах, навіть на інших континентах! І це за умов його фізичної скутості, пов'язаної зі станом здоров'я... Михайло Шкурка без проблем додзвониться в Казахстан чи Росію і говоритиме про Тараса Шевченка; він знайде людей, які привезуть артефакти до його красназавчих студій із Греції або зі США; у нього стільки щирих друзів у мистецьких, наукових, ділових колах, які завжди підтримають, допоможуть – із симпатії до порядної людини й сумлінного дослідника! Вітальній енергії, силі волі цього невтомного трудівника можна тільки позаздрити! Хоч не раз думалося мені: робить він кожну справу на диво легко, бо – за покликом душі, з любов'ю...

Михайло Шкурка – уродженець міста Лебедин, що на Сумщині. Він побачив світ 18 листопада 1937 року (в самому розпалі комуністичного шабашу в Україні, але про те повну правду озвучено буде лише через півстоліття) в багатодітній родині розкуркулених селян Сидора Макаровича (1895–1990) і Мелани Миколаївни (1895–1961) Шкурок, котрим Бог дав сьомого нащадка... Як не прикро, але його найперші й найвиразніші дитячі спогади – це війна, пихаті німці, горе втрат. На фронт були мобілізовані сестра Тетяна, брати Микола (який у першому ж бою, молодий-необстріляний, поліг) та Іван. Однак після перемоги, притлумивши кровний біль у серці, подібно до мільйонів інших так само згорьованих співвітчизників, намагалися жити далі...

Упродовж 1945–1952 років Михайло навчається в Лебединській семирічній школі № 3. Близьче до її закінчення задумується над майбутнім фахом. У його пращурів із покоління в покоління було дві облюбовані трудові лінії – священиків і землеробів. Якщо про першу, «ворожу» новому ладові, можна було забути, то друга, та ще після особисто пережитої голодовки 1947 року, була доволі актуальною. Тому хлопець іде навчатися в Маловисторопський сільськогосподарський технікум Лебединського району, 1956 року закінчує його з відзнакою, добуваючи професію молодшого агронома і право вступу до галузевого вишу без екзаменів.

Наука вже тоді поманила до себе здібного юнака; навіть про землю він починає думати не тільки в агрономічному плані, а ширше – прагне пізнати її складну природу, почути досі не зрозумілу мову, як і збагнути ті виклики, котрі вона інколи кидає людям, знайти на них рішення. Щоправда, настане й той час, коли Михайло Сидорович захоплено сприйматиме поля, ліси, ріки рідного краю очима й серцем мрійника-поета, не уявлятиме свого життя без подорожовань, які нині називають «зеленим» і «водним» туризмом, але це тільки підтверджує факт, що тоді він зробив правильний трудовий вибір, а згодом, як то і має бути, – його праця у творчість перейшла.

У 1956–1961 роках М. С. Шкурка навчається в Харківському сільськогосподарському інституті імені В. В. Докучаєва на факультеті землевпорядкування. І знову він – серед кращих вихованців: випускник із червоним дипломом та рекомендацією до вступу в аспірантуру або ж правом позачергового вибору місця направлення на роботу. Молодий чоловік вирішує попрацювати, набратися досвіду й осмислити свої життєві устремління. П'ять років він трудиться інженером, старшим інженером у київському інституті УкрНДІагропроект. 1966 року повертається в рідну харківську Alma mater: стає аспірантом при кафедрі планування сільських населених пунктів і аерофотогеодезії й під керівництвом

доктора економічних наук, професора В. О. Кірсанова пише дисертацію про розміщення та облаштування садиб в цукрокомбінатах України. Робота писалася з інтересом; із наставником – колишнім *деканом* його факультету й керівником ще студентської дипломної студії – було цілковите взаєморозуміння й чітка дослідницька зосередженість на спільному пошукові. 1969 року молодий учений закінчує аспірантуру, а 1970 року блискуче захищає дисертацію і стає кандидатом економічних наук.

Наступних понад двадцять років (1970–1993) М. С. Шкурка – завідувач наукового відділу (лабораторії) із проблем розвитку й капітального будівництва об'єктів АПК, раціонального використання землі в сільському будівництві. У цей час він активно займається дослідництвом, публікує більше п'ятдесяти ґрунтовних розвідок, поміж яких і книги: «Розміщення тваринницьких комплексів в Україні», «Раціональне використання землі. Проектування в будівництві об'єктів АПК». Учений здобуває ім'я і визнання серед фахівців галузі, 1983 року йому присуджують звання старшого наукового співробітника зі спеціальності «Економіка, організація управління і планування народного господарства». Він навіть задумує взятися за докторську дисертацію, обирає тему – «Сільське розселення в зонах затоплення ГЕС», починає збирати матеріал, вивчати документи, підносити архівні справи... Але, як виявилось, за чіткою і зрозумілою назвою дисертації – надто багато господарської непрозорості, білих плям, які покривають непокарані й досі злочини проти української природи, культури, історії, проти самого буття й духовності нашого народу, спричинені електрифікаційними новобудовами. Михайло Сидорович усвідомлює, що правдиво висвітлити проблему, водночас, за необхідною тоді методологічною вимогою, привабливо оздоблюючи текст дисертації цитатами про продуктивну «керівну і спрямовуючу» роль у цій справі компартії, не вдасться, і його кількарічна важка праця може бути в одну мить перекреслена якимось політичним рецензентом. Відтак вимушено полишає свій науковий задум, не перестаючи, звісно, цікавитися водоймами, ріками, штучними «морями». Він стає активним діячем екологічного руху, не раз скеровує у відповідні інстанції свої критичні зауваги й практичні поради з вирішення тієї чи тієї загрозливої у природоохоронному аспекті ситуації, хоч, правду кажучи, не завжди знаходить у високих кабінетах відгук розуміння, зате непоодинокі – погрози...

Той, може, не вельми вдалий старт із докторською дисертацією дав поштовх ще й іншим зацікавленням чоловіка: Михайло Шкурка стає заядлим байдарочником (закохує в це заняття все своє сімейство!), щоліта проходить руслом якоїсь із річок Лівобережжя – Сейму, Псла, Сули, Удаю, Ворскли... Він навіть пише книгу-путівник «Псел» – для туристів-водників-байдарочників, яку (щоправда, скорочено, як брошуру) друкує чималим накладом у московському видавництві «Фізкультура і спорт». А ще подорожування неодмінно супроводжувалося відвідуванням історичних місць, музеїв, спілкуванням із цікавими людьми, дружбою з місцевими краєзнавцями, журналістами, письменниками, яка зав'язувалася на десятиліття. І несло глибокі знання рідного краю, які накопичувалися в його чіпкій, сказати б, франківській пам'яті.

У 1995–2001 роках М. С. Шкурка працює в Міністерстві аграрної політики України на посаді головного економіста департаменту іноземних інвестицій, займається створенням і чільних українсько-чехословацьких підприємств аграрного типу. Він часто виїжджає за кордон, буває в сусідніх країнах, але, як той журавель із дитячого віршика, кращої за рідну не знаходить. Тож після виходу

2001 року на пенсію вирішує надолужити те, до чого давно лежала душа, але стримували інші обов'язки, не вистачало часу; береться за те, що підказує йому серце патріота...

Досвідчений науковець і мандрівник-дослідник М. С. Шкурка ставить перед собою мету якомога глибше вивчити історію старовинних поміщицьких садиб Полтавської та Сумської областей, у яких побував під час своїх подорожей в Україну видатний наш митець Т. Г. Шевченко. Так учений знову потрапляє в царину природного для нього пізнання, перегортає стоси книг, подорожує, спілкується, пише...

Цього разу йому випало самотужки пройти вишкіл дописувача-журналіста, і перо таки послухалося майстра: змістовні й резонансні краєзнавчі статті М. С. Шкурки друкують журнали «Чумацький шлях», «Рідний край», газети «Життя Лебединщини», «Вісті», «Зоря Полтавщини», «Літературна Україна» тощо. У більшості з цих публікацій – не лише фактологічні відкриття й вивірена інтерпретація тієї чи тієї події з погляду мудрої людини, але й намагання активізувати життя і громадянську свідомість земляків, заклик до впорядкування та збереження історичних пам'яток.

Безумовно, публіцист М. С. Шкурка заслужив собі не меншу шану, ніж учений-землевпорядник. Не випадково ім'я його добре відоме у колах українських культурників – як глибокого, авторитетного знавця багатьох важливих питань, як людини небайдужої, відповідальної, можна сказати, що й самозреченої, коли йдеться про важливі для українського суспільства духовні цінності.

Галина Білик, член НСЖУ

(у скороченому вигляді передрук:

Шкурка М. С. Якби зустрілися ми знову... :

публікації різних літ / авт. передм. Г. М. Білик.

– Київ ; Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2015. – С. 3–8).

Бібліографія

Твори

Окремі видання

Псел : [маршрут водного путешествия по Пслу]. – Москва : Физкультура и спорт, 1986. – 32 с. : ил. – (Б-чка туриста-водника).

Якби зустрілися ми знову...: публікації різних літ / передм. Г. М. Білик. – Київ ; Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2015. – 276 с. : іл.

У періодиці

Нові обрії лебединської Шевченкіани // Життя Лебединщини. – 1991. – 21 трав. – С. 3

Село Михайлівка Лебединського району Сумської області у творчості видатних українських та російських художників // Рідний край (Полтава). – 2011. – № 2. – С. 219–224.

Михайло Петренко та його безсмертна пісня «Дивлюсь я на небо...» : 195-річчю з дня народження поета-романтика М. М. Петренка присвячується // Рідний край. – 2012. – № 1. – С. 231–235 : фот.

Михайло Петренко та його безсмертна пісня «Дивлюсь я на небо...» : до 195-річчя від дня народження поета // Літературна Україна (Київ). – 2012. – 9 серп. – С. 15.

Поет і журналіст **Анатолій Таран** // Життя Лебединщини (Лебедин). – 2013. – 30 січ. – С. 3.

Лебединське літо композитора // Літературна Україна. – 2013. – 10 жовт. – С. 11.

Сергій Рахманінов у Лебедині.

Кобзар на Лебединщині // Літературна Україна. – 2015. – 12 берез. – С. 5.

Література про М. С. Шкурку

Білик Г. М. Кілька штрихів до портрета нашого сучасника Михайла Сидоровича Шкурки // Шкурка М. Якби зустрілися ми знову...: публікації різних літ. – Київ ; Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2015. – С. 3–8.

Лубенська О. «...Поспішайте творити добро!» : [інтерв'ю з М. С. Шкуркою] // Шкурка М. Якби зустрілися ми знову...: публікації різних літ. – Київ ; Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2015. – С. 255–259.

Лубенська О. «...Поспішайте творити добро!» : [інтерв'ю з М. С. Шкуркою] // Життя Лебединщини. – 2007. – 24 берез. – С. 1, 2.

Зміст

Передмова	3
Перелік знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2022 рік	4
100 років від дня народження Івана Хомича Дерев'янка . <i>П. А. Нестеренко. Серце хірурга</i>	17
100 років від дня народження Микити Коцюби . <i>Т. Мацак, К. Ведмідь. Майстер слова: (републікація)</i>	20
100 років від дня народження Віри Степанівни Юрченко . <i>Н. С. Юрченко. Вшануймо митця. Графіка Віри Юрченко</i>	23
230 років заснування Паліцинської (Попівської) академії . <i>О. О. Десятниченко. Паліцинська академія</i>	26
85 років від дня народження Євгенії Іванівни Кочерженко . <i>Є. І. Кочерженко. Спогади про роботу у Сумському художньому музеї (1966–1993 рр.): (з рукопису, публікується вперше)</i>	29
100 років від дня народження Анатолія Давидовича Воропая . <i>П. А. Нестеренко. Чудовий редактор, дотепний гуморист</i>	34
70 років від дня народження Василя Миколайовича Деркача . <i>О. Р. Єременко. Залюблений у пісню</i>	39

80 років від дня народження Василя Івановича Будянського. <i>Д. В. Будянський. Заслужений артист України Будянський Василь Іванович</i>	43
50 років від дня народження Олени Юрїївни Петрової. <i>Вертіль О. Повернення в зиму – 2010</i>	50
85 років від дня народження Віктора Федоровича Токарєва. <i>Старосельський В. Віктор Токарєв: колекціонер і краєзнавець: (републікація)</i>	56
200 років від дня народження Івана Герасимовича Харитоненка. <i>Покидченко Л. А. Іван Харитоненко – засновник династії цукрозаводчиків</i>	60
150 років від дня народження Миколи Кузьмича Грунського. <i>Голубченко В. Ю. Грунський Микола Кузьмич: (републікація)</i>	66
165 років від дня народження Петра Яковича Дорошенка. <i>Петров Г. З гетьманського роду: (републікація)</i>	71
100 років від дня народження Олексія Петровича Столбіна. <i>Вертіль О. Олексію Столбіну – 100</i>	76
85 років від дня народження Михайла Сидоровича Шкурки. <i>Білик Г. М. Кілька штрихів до портрета нашого сучасника Михайла Сидоровича Шкурки: (републікація)</i>	81